

Sveti Dominik i Red propovjednika

Vjeronaučna olimpijada 2012./2013.

Priredila: Ana Buljat

DOMINIKANSKA NAKLADA ISTINA
ZAGREB, 2012.

BIBLIOTEKA
POSEBNA IZDANJA
6

SVETI DOMINIK I RED PROPOVJEDNIKA

Urednici:
ANA BULJAT
JAKICA VUCO, OP
MATIJAS FARKAŠ, OP
IVANA PAVLA NOVINA, OP
ANTO GAVRIĆ, OP

Nakladnik:
DOMINIKANSKA NAKLADA ISTINA
KONTAKOVA 1
10 000 ZAGREB

Za nakladnika:
ZVONKO DŽANKIĆ, OP

Lektura:
MARINA KATINIĆ

Priprema za tisak:
DENONA D.O.O., Zagreb

Tisak:
DENONA D.O.O., Zagreb, 2012.

Naklada:
10 000 KOM

ISBN: 978-953-6814-37-4

CIP zapis dostupan u računalnom katalogu Nacionalne i sveučilišne
knjižnice u Zagrebu pod brojem 816774

Dragi prijatelji, sudionici olimpijade!

Sigurno su vam poznate brojne važne osobe koje se nisu nikada pojavile na televiziji, nisu bile gosti slavnih i rado slušanih emisija na radiju, nisu napisale nijednu knjigu ni snimile DVD, CD, spot ili film, koje nisu napravile ništa što bi mamilo pozornost javnosti i medija.

Možda se pitate je li to moguće? Tko bi to mogao biti? Pa to su tvoji roditelji, tvoja mama i tvoj tata!

Ova knjižica donosi crtice iz života jedne takve osobe, iz života našeg oca svetog Dominika. Nazivamo ga svojim ocem, jer smo članovi velike obitelji Reda propovjednika koju je on osnovao. Ljudi su nas upravo po njemu prozvali dominikancima. Ima nas posvuda u svijetu, na svim kontinentima. Nazivamo se braćom, to bratstvo živimo i nastojimo svjedočiti ono što nas je sveti Dominik naučio.

Dominik je živio prije osam stoljeća. Nikada se nije pojavio na televiziji, nikada nije bio gost na radiju, nije napisao nijedno djelo. Nije učinio ništa posebno. Samo je nasljedovao Isusa i činio ono što Isus od nas traži. Osnovao je veliku obitelj – Dominikansku obitelj (koju čine braća, sestre, članovi bratstava sv. Dominika) – otvorenu svima koji po njegovu primjeru žele nasljedovati Isusa Krista.

Dominikanska obitelj u svijetu broji oko 120 000 članova. Svetoga Dominika smatramo svojim duhovnim ocem. Zato nam je posebno važan.

Naša se obitelj priprema za proslavu 800. obljetnice otkako je papa Honorije III. potvrdio osnutak Reda propovjednika. Tu ćemo značajnu obljetnicu svečano proslaviti 2016. godine. Zato smo pripreme za proslavu visokog jubileja već započeli te organiziramo razna događanja u Hrvatskoj.

U tom je vidu pripremljena i ova knjižica koju imate u ruci. Ona će vam pomoći u pripremi za Vjeronaučnu olimpijadu koja se ove školske godine 2012./13. održava pod nazivom „Sveti Dominik i Red propovjednika“.

Tijekom priprema i u samoj olimpijadi upoznat ćete život našeg oca svetog Dominika, njegove roditelje i obitelj. Dominikova majka i brat Manes (koji se pridružio bratu u istome Redu) proglašeni su blaženima. Upoznat ćete i druge važne članove Dominikanske obitelji, naše svece i svetice, važne žene i muškarce koji su obilježili povijest Crkve. Tako ćete otkriti zašto je sveti Dominik htio imati braću i sestre Reda propovjednika. Propovijedanje je naše poslanje, naš identitet, naš znak raspoznavanja. No, Dominik je htio da propovjednici budu dobro pripremljeni, obrazovani, da pohađaju dobre škole te se studijem Svetog pisma, filozofije i teologije dobro pripreme za poslanje propovijedanja. Služba „teologa papinskog doma“ sve do danas povjerava se dominikancima.

Bilo bi nam drago da vam ova knjižica bude poticaj na učenje i istraživanje te bolje upoznate jednog sveca. Dominik je svoju braću uvijek poticao da uče i proširuju znanja, jer skučeno znanje smatrao je jadnim.

Slavno olimpijsko geslo „brže, više, jače“ skovao je francuski dominikanac Henri Didon, vrlo zauzet u oživljavanju olimpijskih igara. Geslo je upućeno atletičaru i sportašu, učeniku i intelektualcu, a ponajprije vjerniku kao poticaj da se jača zanos vjere u Boga. On to ovako tumači: „U životu vas ne izdaju toliko koljena koliko nedostatak ambicije.“

I vama želim puno ambicija u pripremi za natjecanje. Neka svatko od vas osjeti radost borbe za pobjedu u poznavanju života ovoga Božjega čovjeka. Gore spomenuti dominikanac govorio je na olimpijskim igrama da „nije važno pobijediti, nego sudjelovati!“ Sudjelujte i vi radosno!

Doviđenja! Vidimo se na Vjeronaučnoj olimpijadi!

fr. Anto Gavrić, OP
provincijal
Hrvatske dominikanske provincije

Sadržaj

Predgovor	3
1. UVOD	8
2. TKO SU DOMINIKANCI?	10
2.1. Opća obilježja	10
2.2. Povijesne okolnosti u Crkvi 13. stoljeća	11
2.3. Sveti Dominik	14
2.3.1. Život svetoga Dominika	14
2.3.2. Sveti Dominik i karizma Reda	20
2.3.3. Propovijedanje i ljubav prema istini	22
2.3.4. Ljubav prema knjizi i znanosti	24
2.3.5. Dominikova molitva	26
2.3.6. Dominikova svetost	27
2.4. Osnutak Reda	31
2.5. Ustroj i počeci Reda propovjednika	32
3. RAZVOJ I ŠIRENJE REDA	34
3.1. Dominik i misije	34
3.2. Širenje Reda u svijetu	36
3.3. Povijest Reda na hrvatskim prostorima	37
3.4. Doprinos dominikanaca školstvu	41
3.5. Dominikanci kao društveni reformatori	44

3.6. Utjecaj dominikanaca na znanost.....	47
3.7. Utjecaj dominikanaca na kulturno-umjetničku baštinu.....	48
3.8. Pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji.....	52
3.8.1. <i>Marija – zaštitnica i Kraljica</i> <i>Reda propovjednika</i>	52
3.8.2. <i>Pobožnost krunice (ružarija)</i>	53
3.9. Dominikanci i inkvizicija.....	56
4. DOMINIKANSKI SVECI I BLAŽENICI	59
4.1. Sv. Albert Veliki.....	59
4.2. Sv. Toma Akvinski.....	62
4.3. Sv. Margarita Ugarska.....	66
4.4. Sv. Petar Mučenik.....	67
4.5. Bl. Augustin Kažotić.....	68
4.6. Bl. Imelda Lambertini.....	71
4.7. Sv. Katarina Sijenska.....	72
4.8. Sv. Vinko Fererski.....	76
4.9. Bl. Ozana Kotorska.....	78
4.10. Sv. Martin de Porres.....	81
4.11. Sv. Ruža Limska.....	82
4.12. Dominikanski mučenici.....	84
4.12.1. <i>Hrvatski dominikanski mučenici</i>	84
4.12.2. <i>Mučeništvo fr. Dominika Barača</i>	85
4.13. Značajni hrvatski dominikanci 20. stoljeća.....	86
4.13.1. <i>Fr. Jordan Viculin</i>	86
4.13.2. <i>Fr. Hijacint Bošković</i>	87
4.13.3. <i>Fr. Jordan Kuničić</i>	88

4.13.4. Fr. Rajmund Kupareo.....	89
4.13.5. Fr. Tomo Vereš.....	91
5. SESTRE DOMINIKANKE.....	92
5.1. Dominikanke kroz povijest Crkve.....	92
5.2. Dominikanke u Hrvatskoj.....	93
5.3. O. Anđeo Marija Miškov i ideja obnove sestara dominikanki.....	94
5.4. Utemeljenje Kongregacije svetih anđela čuvara	96
5.5. Apostolat sestara	96
5.6. Dominikanke danas	98
6. DOMINIKANCI DANAS.....	99
6.1. Braća dominikanci.....	99
6.2. Bratstva sv. Dominika.....	102
6.3. Dominikanski pokret mladih.....	103
DODATNI MATERIJALI ZA UČENIKE SREDNJIH ŠKOLA.....	105
Sv. Toma Akvinski: <i>Suma teologije</i>	108
Dominik – čovjek molitve.....	114
Devet načina moljenja svetog Dominika.....	115
DODATAK.....	127
POJMOVNIK.....	135

1. Uvod

Red propovjednika (lat. *Ordo praedicatorum*) utemeljio je sv. Dominik de Guzmán, a u prosincu 1216. papa Honorije III. ga je potvrdio čime je započelo njegovo širenje po cijelome svijetu.

Dominikanski je red jedan od prosjačkih redova koji nastaju kao reakcija na cjelokupno stanje u Crkvi i društvu, posebno na raskošan život tadašnjega svećenstva te djelovanje sekti koje su se pojavile šireći razna krivovjerenja. Za razliku od monaških redova koji su bili vezani uz samostane i živjeli povučeno, prosjački redovi nisu bili vezani samo uz jedan samostan i kontemplaciju, nego su i studirali, propovijedali i bavili se apostolatom tj. bili u izravnome doticaju s ljudima. Živjeli su od svojega rada, a ako ne bi imali dovoljno za život, prosili bi od vrata do vrata.

Najvažnija zadaća Reda – propovijedanje evanđelja i borba protiv herezā – nametnula je potrebu i obvezu obrazovanja i studija propovjednicima koji su od početka Reda osnivali škole i sveučilišta te otvarali knjižnice neophodne za studij. Budući da se uz propovijedanje vezala i visoka obrazovanost propovjednikā, prozvani su intelektualnim redom.

Prvi dominikanci dolaze u hrvatske krajeve već za života svetoga Dominika. Godine 1225. osnivaju samostan u Dubrovniku, a zatim i u ostalim dijelovima današnje Hrvatske. Svaki samostan bio je ujedno i škola otvorena za javnost te se s osnivanjem novih samostana

razvijalo i školstvo. Dominikansko opće učilište, koje je 14. lipnja 1396. u Zadru osnovao tadašnji Učitelj Reda bl. Rajmund iz Kapue, prvo je hrvatsko sveučilište.

U svojoj osamstoljetnoj povijesti Red je na hrvatskim prostorima imao 81 samostan, od čega se na području današnje Republike Hrvatske nalazio 61. Red je dao Crkvi četiri pape (bl. Inocent V., bl. Benedikt XI., sv. Pio V. i Benedikt XIII.), više stotina biskupa, osamdesetak kardinala te oko 260 svetaca i blaženika. Nedavno je službeno pokrenut postupak za proglašenje svetim prvoga hrvatskog blaženika bl. Augustina Kažotića.

Iz bogate dominikanske baštine pokušat ćemo izlučiti najvažnije podatke o svetome Dominiku, osobama iz dominikanske povijesti i njihovome djelovanju te utjecaju dominikanaca na kulturu i život naroda za vrijeme osamstoljetnoga postojanja Reda.

2. Tko su Dominikanci?

2.1. Opća obilježja

Dominikanski red nastao je u vrijeme velikoga siromaštva u svijetu. Tako je u doticaju sa španjolskim seljacima koji su nosili jednostavnu odjeću Red preuzeo upravo takvu odjeću. Ona je postala njegovo trajno obilježje. Dominikanska redovnička odjeća (habit) bijele je boje. Sastoji se od bijele haljine s bijelim škapularom (naplećkom) i kukuljicom te crnim plaštem i crnom kukuljicom, kožnoga pojasa i krunice. Stoga se dominikanci u hrvatskome narodu nazivaju još i „bijeli fratri“ (za razliku od Engleske gdje ih zovu „black friars“ ili „crni fratri“ zbog plašta). Dominikanac bl. Rajmund iz Kapue, govoreći o bojama dominikanske odjeće, ističe: „Bjelina je odraz nedužnosti, a crnina skromnosti.“ Isto tako naglašava: „Muževi i žene, članovi udruženja, bez obzira kakva su kroja bila njihova odijela i haljine, morali su imati oznake crno-bijele boje. To je imao biti vanjski znak nevinosti i poniznosti.“

Dominikanski grb, iako se prikazuje na razne načine, sastoji se od crnih i bijelih polja koja predstavljaju boje redovničke odjeće Reda. Na njemu uz te boje mogu biti prikazani i krunica, pas i zvijezda – koji su se pojavili u snu majke svetoga Dominika –

te natpis na latinskome jeziku: „Laudare, benedicere, prædicare“ što znači „Slaviti, blagoslivljati, propovijedati“.

Muškarce koji su ga slijedili i počeli živjeti redovničkim životom sveti je Dominik nazvao svojom braćom. Tako se ispred imena dominikanaca piše „fr.“, što je skraćenica za latinsku riječ *frater* – brat. Stoga, kad se govori o Dominikovoju braći, ne misli se na njegove krvne rođake, nego na redovničku braću – dominikance.

Kandidati koji žele ući u redovničku zajednicu moraju provesti u zajednici (samostanu) određeno vrijeme pripreme (*postulaturu*), a zatim ulaze u novicijat („godinu kušnje“). Novicijat počinje oblačenjem redovničkoga habita i traje godinu dana. Tijekom tog razdoblja, u samostanu određenom za novicijat (u Hrvatskoj je takav samostan u Dubrovniku), kandidati pod vodstvom svoga učitelja uče, mole, temeljitije upoznaju redovnički poziv i način života u Redu te odlučuju je li redovnički život za njih ili nije. Nakon završenoga novicijata, bivaju pripušteni zavjetima. Zavjete polažu privremeno – na tri godine (*jednostavna profesija*), a kada završi vrijeme jednostavne profesije, redovnik polaže svečanu profesiju (*doživotno*) ili se vraća u svijet. Svaki redovnik polaže tri zavjeta: zavjet poslušnosti, siromaštva i čistoće (koji su zapravo *evanđeoski savjeti*) u ruke svoga poglavara (u Dominikanskome je redu to provincijal).

Red opslužuje pravila i živi načinom života koji mu je vlastit od osnutka. Kasnije će biti više riječi o tome. Kako bismo razumjeli djelovanje Reda i njegovu važnost u povijesti Crkve, potrebno je imati u vidu povijesne okolnosti u kojima je Red nastao i razvijao se.

2.2. Povijesne okolnosti u Crkvi 13. stoljeća

Nakon velike *Grgurovske reforme* u 11. stoljeću Crkva je izborila slobodu u odnosu na svjetovnu vlast. Isto

tako, sve je više stjecala političku i materijalnu moć, ali se zato narod sve više udaljavao od nje. Građanski je stalež dobivao na društvenoj važnosti te je još tijekom križarskih ratova počeo pokazivati veliku sklonost prema osamostaljenju u odnosu na državnu, ali i crkvenu vlast. Cjelokupno stanje potaklo je pojedine skupine na nasljeđivanje načina života kojim su živjeli Krist i apostoli. Neke su od njih spontano počele provoditi život u siromaštvu i putujućem propovijedanju, što se s vremenom pretvorilo u pučki pokret. Budući da su takvi pokreti u početku bili prepušteni samima sebi, s vremenom su pojedini vjernici počeli samostalno tumačiti Sveto pismo te kritički ocjenjivati život predstavnika službene Crkve, ali i propovijedati nauk koji nije bio u skladu s kršćanskom vjerom. Bogatstvo Crkve, koje je bilo dostupno samo višem svećenstvu, više je poticalo na pohlepu nego na duhovnu i intelektualnu izgradnju, dok je većina nižega svećenstva bila suočena s intelektualnom zaostalošću i moralnom bijedom. Takvo je stanje bilo pogodno za nastanak i rast krivovjerja pa su se mnogi odijelili od Crkve. Svećenici nisu znali na privlačan način predstaviti kršćanski nauk te, zbog njihova bogatstva, ljudi u njima nisu prepoznavali predstavnike apostola.

Početak trinaestoga stoljeća obilježila je velika vjerska kriza u nekim dijelovima Europe. Pojavile su se brojne sekte, hereze i protucrkvni pokreti. Osobit je utjecaj imao dualizam, filozofski pravac koji naučava da postoje dva počela, materijalno i duhovno, pri čemu je materijalni svijet zao i njegov je tvorac „zli bog“.

Crkva u takvoj situaciji pokušava pronaći sredstva kako bi na prikladan način obranila kršćansku vjeru. Kako bi se zaustavilo širenje heretičkih pokreta, 1179. godine, na Trećem lateranskom saboru, doneseno je više dekreta o obveznoj teološkoj izobrazbi svećenstva. Zahvaljujući toj odredbi diljem Europe (uz katedralne crkve) počele su

se osnivati škole, posebno u Italiji i Francuskoj, gdje se naročito poučavala teologija i crkveno pravo. Posebno su uspješne bile takve škole u Parizu, Chartresu (*Šartr*), Reimsu (*Rem*), Laonu (*Laon*) i drugim francuskim gradovima.

Papa Inocent III. (1198.–1216.), preuzevši vodstvo Crkve, pokušava zaustaviti širenje heretičkih pokreta te 1215. na Četvrtom lateranskom saboru određuje da ne samo katedralne nego i kanoničke crkve, gdje god je to bilo moguće, moraju uzdržavati po jednoga učitelja gramatike i teologije. No, papa uskoro uviđa da mu za taj pothvat nedostaju potrebne snage. Stoga se obraća za pomoć monasima u čijim se opatijama moglo naći učernih ljudi, prikladnih za borbu protiv hereza. Papa im povjerava zadaću propovijedanja na koje su do tada imali pravo isključivo biskupi. No, ni to nije donijelo željena ploda. Naime, monaški su redovi zbog svoje prošlosti i načina života bili vezani uz vjersko-političke i društveno-gospodarske prilike u kojima su nastali. Većinom su živjeli u osamljenim opatijama povučeni u molitvu, baveći se poljoprivredom i ručnim radom te su bili usmjereni osobnoj duhovnoj izgradnji. Stoga se i nisu pokazali dovoljno prilagodljivima novim prilikama koje su zahtijevale ljude otvorene svim oblicima vjerskoga iskustva i sposobne za rješavanje različitih društvenih problema.

Geslo toga vremena bilo je: „Jedino siromasi imaju pravo nasljedovati Krista.“ No, građani, pa i svećenici, u želji za udobnošću i svjetovnim užicima, nisu bili pravi kršćanski svjedoci. Kako bi se riješili problemi i zloporabe ukorijenjene među neukim i obogaćenim svećentvom, i klerici i laici vidjeli su jedino rješenje u povratku Svetomu pismu te jednostavnosti i siromaštvu, načinu života kakvim je živjela prva Crkva. Ideal života postaje život prvih apostola – evanđeosko siromaštvo i zajedništvo u duhu prve Crkve. Poneki su smatrali da je upravo

apostolsko siromaštvo nužan uvjet za propovijedanje i valjano podjeljivanje sakramenata. Poznajući probleme svoga vremena, i sveti Dominik apostolsko siromaštvo postavlja kao ideal i ističe kao krepost.

2.3. Sveti Dominik

2.3.1. Život svetoga Dominika

Sveti Dominik de Guzmán rođen je oko 1170. godine u gradu Caleruegi, u španjolskoj pokrajini Kastilji, od oca Feliksa de Guzmána i majke bl. Ivanice od Aze, u plemićkoj obitelji. Vrijeme je to španjolske borbe za slobodu od Arapa koji su bili zaposjeli više od trećine poluotoka.

Prije no što je začela sv. Dominika, njegova je majka usnula neobičan san, doznajemo od bl. Jordana Saskog (Dominikova nasljednika na čelu Reda propovjednika, 1221.–1237.).

Sanjala je da u svome krilu nosi psa koji u zubima nosi plamteću baklju; izlazeći iz njezine utrobe, činilo se da će zapaliti sav svijet. Tim snom, Bog je majci otkrio da će dijete koje će začeti biti znamenit propovjednik koji će svojim životom i propovijedanjem probuditi svijet i obratiti grešnike te će po cijelome svijetu rasuti oganj što ga je Isus došao donijeti na zemlju. Nakon Dominikova krštenja bl. Ivanica je na njegovu čelu ugledala zvijezdu, simbol sjaja istine.

Stoga, psić s bakljom i zvijezda postali su simboli sv. Dominika i njegova Reda te se često mogu vidjeti na umjetničkim prikazima sveca.

Mali je Dominik vrlo rano pokazao spremnost na trpljenje i suosjećanje s grešnicima. Kao sasvim malena dječaka majka ga je više puta zatekla da spava na podu umjesto na krevetu. U dobi od pet godina, roditelji ga povjeravaju njegovom ujaku svećeniku na odgoj i pripremu za svećeništvo. Dominik je s ujakom ostao do četrnaeste godine kada odlazi na studij u Palenciju (prvo španjolsko sveučilište) gdje je sljedećih desetak godina proučavao filozofiju i teologiju. I tada se očitovala njegova velika ljubav, dobrota i solidarnost sa siromasima. Naime, bilo je to vrijeme kada je zavladała velika glad u zemlji, stoga je Dominik prodao svoj namještaj i knjige (koje su se u to vrijeme pisale rukom po pergameni što se izrađivala od životinjske kože te su bile veoma skupe) kako bi nahranio gladni puk. Pritom je rekao kako ne može učiti iz mrtvih koža dok oko njega živi ljudi umiru

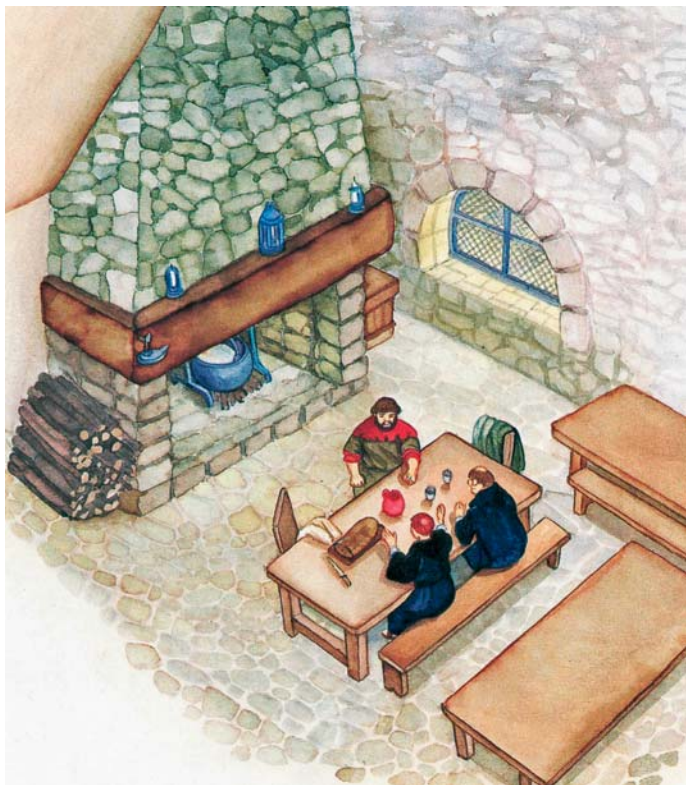
od gladi. Svoje suosjećanje s ljudima u nevolji pokazivao je tijekom cijeloga života. Tako je jednom ponudio i sebe u ropstvo kako bi dobio otkupninu za nekog maorskoga zarobljenika. U Palenciji je osnovao i ubožnicu (dom za siromahe).

Mnogi ljudi, potaknuti primjerom, pokušavaju ga slijediti i počinju davati veću milostinju. Glas o njegovoj dobroti i velikodušnosti ubrzo je došao i do biskupa Diega u biskupiji Osmi, priora Zbora regularnih kanonika Osme. Nakon svećeničkoga ređenja, u dobi od dvadeset i četiri godine, Dominik postaje kanonik i član toga Zbora te njegov dopredsjednik (suprior).

Od tada Dominik počinje sve više vremena provoditi u molitvi i razmatranju, a do svoje trideset i četvrte godine živi životom studija i kontemplacije. Nije ni slutio kakve će se promjene dogoditi u njegovu životu i kakva ga zadaća čeka.

Godine 1203. Dominik na poziv biskupa Diega kreće s njime na putovanje u Dansku (tj. dio sjeverne Njemačke koji je tada bio pod danskom vlašću) kako bi dogovorili vjenčanje sina kralja Alfonsa VIII. od Kastilje s tamošnjom princezom. Ovo je putovanje bilo presudno za Dominika. Naime, biskup Diego i Dominik uvjerali su se u raširenost albigenškoga krivovjerja i u činjenicu da neuki puk olako prihvaća herezu te odbacuje ispravnu vjeru. Gostioničar kod kojega su prvu noć odsjeli bio je također heretik. Cijelu noć Dominik je razgovarao s njim uvjeravajući ga u ispravnost katoličke vjere. Bio je toliko uvjerljiv da se gostioničar pred zoru vratio katoličkoj vjeri. Vjerojatno se već tada u Dominiku rađa ideja o osnivanju redovničke zajednice.

Nakon toga putovanja Dominik s biskupom Diegom kreće u Rim. Kako u to vrijeme iz Azije dolaze Kumani, pogani, biskup Diego pokušava se odreći svoje službe

kako bi mogao poći propovijedati njima. No, papa Inocent III. to mu ne dozvoljava nego ga šalje, zajedno s Dominikom, da se vrate u svoju biskupiju i propovijedaju hereticima. Papa je to smatrao važnijim.

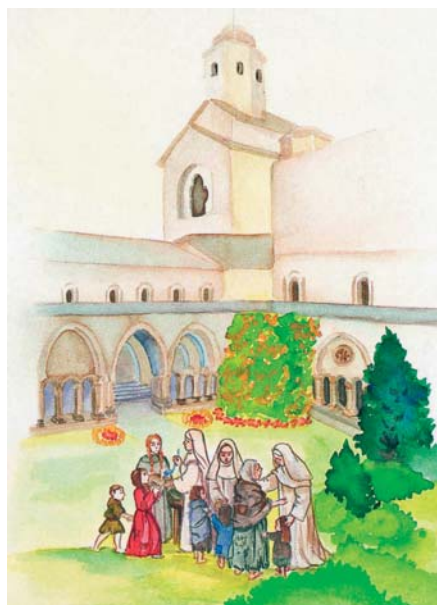
Biskup Diego i Dominik poslušali su papu i zapu-tili se prema Španjolskoj. Prolazeći Francuskom, susreli su misionare koje je papa bio poslao, koji su bili zaduženi propovijedati hereticima, no nisu imali uspjeha. Tada biskup Diego shvaća da bi njihovo propovijedanje bilo uspješno kada bi i oni učinili ono što su činili vođe heretika; trebaju postati poput apostola, živjeti jednostavno, u siromaštvu i poniznosti, putovati pješice te prositi svoj kruh.

Vrativši se u svoju biskupiju, Diego uvodi nov način propovijedanja. Propovjednici propovijedaju po francuskim gradovima i selima. Kako bi dokazali hereticima da je njihovo naučavanje pogrešno, trebali su imati mnogo znanja i vještine. Tako je, primjerice, gotovo čitavo plemstvo Toulouse (*Tuluze*), zajedno s vodećim grofom, bilo heretično. Održavane su javne rasprave pri čemu bi izabran zbor ljudi, poput porotnika, na kraju rasprave proglašavao pobjednika. Važne postavke rasprava zapisivale su se u male knjižice, takozvane *libelli*. Dominik se isticao u sastavljanju tih postavki. Prema predaji, jednom je prilikom održana rasprava u mjestu Fanjeaux (*Fanžo*) u Francuskoj nakon koje se suci nisu mogli složiti tko od dviju strana ima pravo. Dođu tako na ideju da bace u vatru knjižice krivovjeraca i Dominikove knjižice te odluče da će pristati uz nauk onoga čija knjižica ne izgori. Knjižice su bačene u vatru i knjižica krivovjeraca odmah je izgorjela, dok je Dominikovu vatra izbacila neoštećenu.

Dominik je svesrdno radio na obraćenju duša, a jedan je od njegovih i Diegovih najuspješnijih pothvata bilo obraćenje skupine djevojaka albigenške sljedbe. Nakon što ih je preobratio, Dominik je za njih u Prouilheu (*Pruy*), blizu Fanjeauxa, osnovao samostan koji je postao prvi samostan Dominikanskog reda uopće (to je bilo oko 1207. godine). Dominik je bio njihov zakonodavac, otac i duhovni vođa. Naglašavao je vrijednost njihove molitve i pokore za uspjeh apostolata cijeloga budućeg Reda, brinuo o njima i posjećivao ih, a povjerio im je i dvojicu svoje redovničke braće za duhovnike.

Nakon Diegove smrti Dominik sam nastavlja propovijedati i boriti se protiv krivovjeraca, sve više uviđajući potrebu za osnivanjem prosjačkoga reda koji bi se propovijedanjem mogao boriti protiv krivovjernih učenja. Njegova je želja bila osnovati Red učenih propovjednika koji bi bili upućeni u filozofiju, teologiju i Sveto pismo kako bi mogli braniti istine katoličke vjere.

2.3.2. *Sveti Dominik i karizma Reda*

Dominik nije ostavio nikakve vlastoručne spise iz kojih bismo danas mogli čitati o njegovome životu i djelovanju. Nije napisao nijednu knjigu niti je itko zabilježio njegove propovijedi. Od nekolicine njegovih pisama sačuvano je tek nekoliko ulomaka. Ipak, postoji mnoštvo tekstova koji su nastali po njegovu nadahnuću i karizmi, koje su napisala njegova braća. Dominikov život poznajemo preko njegovih učenika i prijatelja, i to isključivo po svjedočanstvima prigodom postupka za njegovo proglašenje svetim.

Temeljni je izvještaj *Knjižica o počecima Reda propovjednika (Libellus)* koju je sastavio bl. Jordan Saski trinaest godina nakon Dominikove smrti s ciljem predočavanja Dominikova života i početaka Reda. Ta knjižica predstavlja prve povijesne bilješke o Redu te zato ima posebnu vrijednost za povjesničare i sve koji teže poznavanju utemeljitelja i početaka Reda. Ujedno, predstavlja zbirku dokumenata za Dominikovo proglašenje svetim.

O Dominiku i pouzdanju da će mu Bog pomoći izvršiti poslanje koje je od Njega primio mnogo govori slijedeći primjer. Kad iz Toulouse 1217. šalje svoju braću, jedne u Pariz, druge u Španjolsku, razdvajajući još uvijek nekaku i malobrojnu zajednicu te kad mu prigovaraju da prebrzo donosi odluke, Dominik odgovara: „Nemojte se protiviti: znam što činim.“

Isto tako, kad se Dominik 1221., bolestan i iscrpljen od brojnih putovanja, vratio u Bolognu, budući da nije imao svoju sobu, smjestili su ga u zajedničku spavaonicu gdje mu je jedan od braće načinio ležaj na zemljanome podu. Budući da je u Bologni bilo veoma sparno, prenijeli su ga iz samostana sv. Nikole u benediktinski samostan na Brdu sv. Marije kako bi bio na svježem zraku jer su se braća još uvijek nadala njegovu ozdravljenju. Ipak

su ga, nakon što mu se zdravstveno stanje pogoršalo, na njegov zahtjev vratili u samostan sv. Nikole gdje je, kako je sam rekao, htio biti pokopan „pod nogama braće“ u crkvi sv. Nikole delle Vigne (*Sv. Nikola od vinograda*) bez ikakve posebne časti, što očituje njegov duh služenja.

Prije smrti ohrabrivao je braću da nastave djelo koje je započeo i govorio im: „Ne plaćite! Bit ću vam korisniji poslije smrti i vaš će rad uroditi većim plodom negoli sam ja postigao u svome životu.“ Obećao im je da će moliti za njih. Zato dominikanci i dominikanke i danas mole himan svetomu Dominiku *Divne l' nade* u kojem se utječu njegovu zagovoru. Kako je jednostavno živio, tako je i umro – u siromaštvu i tišini – u Bologni 6. kolovoza 1221., u 51. godini života. Trinaest godina kasnije, 1234. godine, papa Grgur IX. proglasio ga je svetim.

Dominikova su braća tijekom procesa za proglašenje svetim opisivala kakav je dojam na njih ostavljao. Rekli su da ga je bilo ugodno susresti te da je uvijek bio dobro

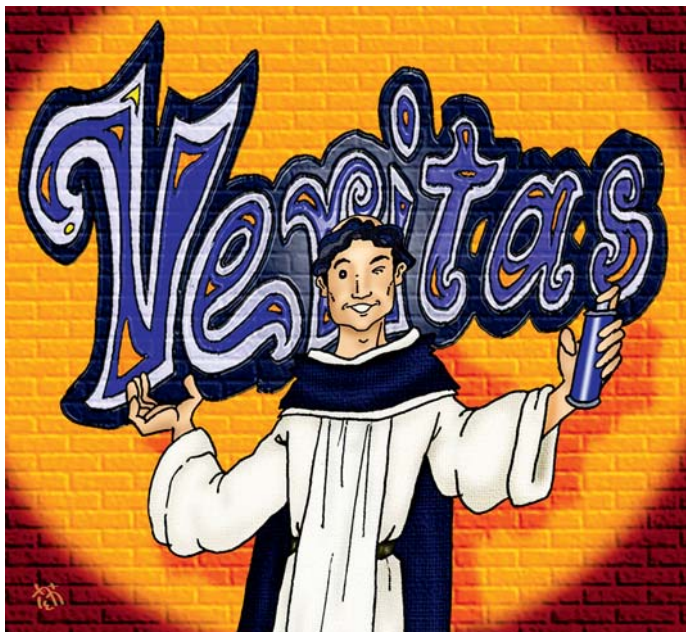
raspoložen i pristupačan, miroljubiv i ljubazan prema svima, ne gledajući tko je tko.

Njegov duhovni portret, *Ljubazna radost*, koji je ostavio bl. Jordan Saski, donosi: „Njegovo raspoloženje bilo je veoma ujednačeno, osim kad bi ga neka nevolja uznemirila i potakla na samilost i milosrđe. Vedra uravnoteženost njegove nutrine očitovala se po izrazima dobrote i veselosti lica, jer radost srca čini i lice radosnim (...). Tom radošću lako je osvajao naklonost svih. Svima je postajao drag već na prvi pogled. Na svim područjima djelatnosti, na putu s pratiocima, u kući s domaćinom i ukućanima, među velikima, prinčevima i prelatima, uvijek je znao hrabriti riječju, iznoseći primjere prikladne da dušu slušača potakne na ljubav prema Kristu i na prezir prema prolaznosti svijeta. Svuda se očitovao kao čovjek Evanđelja, riječju i djelom.“ Dominik se danju rado družio sa svojom braćom, a noću bi sate provodio u molitvi.

2.3.3. Propovijedanje i ljubav prema istini

Red braće propovjednika je, kako piše u prvim *Konstitucijama*, „od samog početka ustanovljen posebno za propovijedanje i spasavanje duša“. To su temeljne zadaće Reda i njegovo poslanje.

Na službenome pečatu Reda pisalo je „službenik propovijedanja“, a geslo je Dominikanskoga reda *Istina* (lat. *veritas*). Poslanje je dominikanaca učiti, istraživati i pronalaziti najbolje i najučinkovitije načine naviještanja Radosne vijesti. Tako je i sam sveti Dominik bio odličan poznavatelj Svetoga pisma te je gajio veliku ljubav prema riječi Božjoj. Kamo god išao, nosio bi Matejevo Evanđelje i Pavlove poslanice (zato ga se često prikazuje s knjigom u ruci). Za njega se govorilo da je osnovao red intelektualaca. Želio je živjeti evanđeoskim načinom života, ali i biti sposoban podučavati i propovijedati. Stoga se

braća za poslanje propovijedanja moraju pripremiti studijem. Sveti je Dominik naglašavao da bi članovi njegova Reda, naročito studenti, trebali „učiti danju i noću, kod kuće i na putu“. Naime, samo takav intelektualni red može propovijedati i podučavati.

U njegovo vrijeme, kada se propovijedanju nije pridavalo dovoljno značenje, braća su počela često propovijedati. Budući da je Dominik razradio sustav odgoja koji je mogao kvalitetno pripremiti buduće propovjednike na propovijedanje, dominikanci su od samih početaka imali uspjeha u naviještanju Božje riječi.

Propovijedali su na otvorenom, na trgovima, putovima, raskrižjima. Osim toga, propovijedali su i u svojim kapelama ili župnim crkvama. Organizirali su službu propovijedanja i skupljanja milostinje na području na kojem su djelovali te su često obilazili vjernike, osobito u došašću i korizmi. S vremenom, uvidjevši da nisu dobro-

došli u župnim crkvama, počinju graditi samostanske crkve s prostranim lađama kako bi mogli primiti mnogo ljudi. Da su se u propovijedanju služili i umjetnošću svjedoči prepoznatljiva arhitektura njihovih crkava, dok samostani postaju male galerije slika. Uglavnom su se nastanjivali uz gradska vrata da bi mogli propovijedati u gradovima. Kako bi bili bliski što većemu broju vjernika, osnovali su i Red pokore (takozvani *Treći red*) kojemu su se pridružili mnogi laici. Ustanovljavali su bratovštine i pokretali nove pobožnosti. Osobito su njegovali pjevanje pučkih pjesama, posebno marijanskih.

Sveti je Dominik, kao i braća, želio da svi ljudi, koliko je moguće, dođu do spoznaje istine kako nam ju je Bog objavio, po Isusu Kristu, te kako je čuva i tumači Crkva. Stoga dominikanci, propovjednici istine, samo uvjerljivošću istine žele obraćati grešnike.

2.3.4. Ljubav prema knjizi i znanosti

Intelektualno usmjerenje novoga Reda detaljnije razrađuju Dominikovi nasljednici na čelu Reda koji su dolazili iz sveučilišnih sredina. Njegov prvi nasljednik, bl. Jordan Sasaki, rekao je: „Pravilo Braće propovjednika je sveto živjeti, učiti i podučavati.“ Nadalje, Humbert iz Romansa u svojim brojnim djelima podsjeća na obvezu učenja i osobne svetosti svakoga člana Reda. Ističe: „Malo znanja je svakomu dovoljno da spasi svoju dušu, ali nije dovoljno da druge podučava. Zbog toga je naš studij više usmjeren na korist bližnjega nego na vlastitu korist.“ Stoga, propovjednik nije dobar redovnik ako nije čovjek studija. Štoviše, mora učiti više nego članovi drugih redova. Naime, svetost jest po sebi dobra, ali je još bolja ako je prosvjetljena studijem. Njegujući studij i znanost Red je stekao velik ugled, ali i brojne članove koji su prepoznali vrijednosti njegove karizme. Znanje je moć, ono je „duhovno oružje“, kojim mora biti naoružan svaki kršća-

nin, a posebno redovnici. Stoga, propovjednici moraju dobro poznavati ne samo crkvene nego i svjetovne znanosti, posebno filozofiju.

Red propovjednika, kojem je poradi karizme propovijedanja to postalo službeno ime, bio je prva crkvena ustanova općega značaja čiji cilj je bio intelektualno i moralno oblikovati društvo prema kršćanskim načelima. Tako shvaćeno propovijedanje nameće Redu zadaću temeljite izobrazbe svojih članova s oprezom da se ne naruši samostanski i apostolski život redovnika.

Stoga, knjige u izobrazbi članova imaju važnu ulogu. *Konstitucije* Reda već 1228. godine propisuju da knjige moraju biti glavno pomagalo za pripremu propovjednika, ispovjednika i profesora. Sukladno tomu, u svakom se samostanu mora voditi briga da svaki član ima na raspolaganju knjige te da se može njima služiti. Knjige su „intelektualno oružje“ Reda. Premda su u srednjem vijeku, i ne samo tada, bile skupe, u svim dominikanskim samostanima za njihovu se nabavu moraju naći sredstva. S obzirom na redovnički zavjet siromaštva *Konstitucije* ističu da se na svemu mora štedjeti osim na lijekovima i knjigama koje su potrebne za rad svakom članu Reda.

2.3.5. Dominikova molitva

Iako je propovijedao, radio i mnogo putovao, sveti Dominik uvijek je nalazio vremena za molitvu. U njoj je pronalazio potporu i snagu. Provodio bi dan, a ponekad i čitavu noć u molitvi i suzama zbog grešnika, siromaha i žalosnih ljudi, čije je nevolje i boli doživljavao kao vlastite. Često je molio Gospodina da mu udijeli pravi i djelotvornu ljubav kako bi se sav mogao predati brizi oko spasenja duša. Ponizan srcem, molio je bez prestanka, stoga se njegov molitveni život sažima rečenicom: „Govorio je s Bogom ili o Bogu.“

Dominikova braća prenijela su da je sveti Dominik često molio noću, uz plač i glasno uzdišući. Bl. Jordan Saski svjedoči da se, dok bi molio, sveti Dominik „uslijed jecaja svoga srca nije mogao suzdržati da njegovi vapaji silovito ne provale van i da se ne čuju“. Kad bi mu se počelo spavati, naslonio bi glavu na podnožje oltara kako bi se malo odmorio.

Preko Dominikove braće doznajemo i o devet načina njegove molitve. Riječ je o različitim položajima tijela koje je sveti Dominik zauzimao prilikom molitve: ponizni naklon pred oltarom; potpuna prostrtost s licem okrenutim prema tlu; bičevanje čeličnim lancem (za pokoru vlastitih ili tuđih grijeha); klečanje; uspravno stajanje bez oslanjanja; raširene ruke ispružene u obliku križa; uzdignute ruke iznad glave „poput strelice koja se usmjeruje prema nebu“; sjedenje u osami i meditacija te kontemplacija tijekom putovanja.

2.3.6. Dominikova svetost

Svjedočenja prilikom postupka za kanonizaciju svetoga Dominika govore o njegovoj iznimnoj osobnosti i karizmi te čudima koja su se dogodila za vrijeme njegova života i nakon smrti, po njegovu zagovoru.

Ponajprije, Dominikov fizički izgled poznat nam je samo iz opisa jedne od prvih sestara dominikanki, bl. Cecilije iz Rima: „Bio je srednjega rasta, vitka stasa, lice mu je bilo lijepo i pomalo osuto rumenilom; kosa mu je i brada bila žive plave boje a oči krasne. Na čelu mu je i u pogledu odsijevala sjajna svjetlost koja je nadahnjivala poštovanje i ljubav svih. Uvijek je bio veseo i ljubezan, osim kad bi ga nevolja bližnjega potaknula na suosjećanje. Imao je duge i lijepe ruke, glas dostojanstven i zvonak“. Prema znanstvenim proučavanjima njegovih posmrtnih ostataka u 20. stoljeću bio je visok oko 1,66 m. Imao je velike očne jamice što su znanstvenici protumačili kao dokaz tvrdnje bl. Cecilije da je imao krasne oči. Upravo prema njezinome svjedočenju izrađene su i prve umjetničke slike svetoga Dominika.

Nadalje, o svetom nam Dominiku mnogo govori i činjenica da se opslužujući ista pravila kao i braća nije želio ni po čemu razlikovati od njih osim po tome što je

nosio grublji i neugledniji plašt. Jedan je brat tako svjedočio kako nije vidio da je Dominik posjedovao više od jedne jedine odjeće koja je bila jednostavna i napravljena od grube tkanine te sva pokrpana, a nosio ju je danju i noću, ljeti i zimi. Poklanjali su mu novu, ali on ju je davao svojoj braći. Škapular mu je bio vrlo kratak i nije ga skrivao u prisutnosti visoke gospode. Siromaštvo Dominikova odijela bilo je izraz njegove osobne odluke i tomu je pridavao važnost. Opomenuo bi brata kojega bi vidio da nosi odijelo od skupocjene tkanine ili upadno lijepo skrojeno tražeći da braća nose jednostavnu i svagdanju odjeću. Ujedno, želio je da i liturgijsko ruho i oltarnici budu što jednostavniji te nije dopuštao da budu svileni ili purpurni. Kad je umro, habit mu je bio toliko istrošen da su ga obukli u habit brata Moneta, a kad su oblačili njegovo mrtvo tijelo, otkrili su da je oko bokova bio nosio željezni lanac.

Hodao je bos pa se znao ozlijediti o kamen što bi prikazivao kao pokoru, a milostinju je ponekad primao klečeći. Tako je pokazao da je moguće putovati pješice, a ne na konju kao velikaši i crkveni velikodostojnici, te ništa ne nositi na put i živjeti od milostinje.

Za života je činio brojna čuda, a brojni svjedoci širili su glas o njegovoj svetosti. Svjedočili su da je uskrisivao mrtve, liječio bolesne, umnažao hranu itd. Jedan je od svjedoka tvrdio da je jednom prilikom Dominikov časoslov pao u vodu, ali ga je on potpuno suhoga izvadio iz vode. Jedno od čuda koje je Dominik učinio dogodilo se u Rimu kada su braća ostala bez hrane. Živjela su od prošnje, ali taj put nisu uspjela isprositi gotovo ništa, samo jedan kruh kojega su kasnije dali nekome siromahu te su se vratili u zajednicu praznih ruku. Sveti Dominik odredio je da se ipak okupe u blagovaonici gdje su nakon blagoslovne molitve u blagovaonicu ušla dva anđela (ili mladića, kako kažu neke predaje) noseći kruh u bijelim

stolnjacima te dijelila hranu. Zajednica je imala kruha i vina za nekoliko dana, a razdijelila je i siromasima. Dominik je na to braći rekao da se i u najvećim nevoljama pouzdaju u Božju providnost.

Nadalje, prilikom jednoga putovanja s bratom Bertrandom počelo je veliko nevrijeme. Nakon što je sveti Dominik načinio znak križa okrenut nebu, pojavio se dio vedroga neba koji ih je pratio za čitava njihova putovanja.

Jednom je pak neki zidar pao s visokoga zida i poginuo. Međutim, nakon što se Dominik pomolio nad njim,

zidar je ustao i nastavio raditi svoj posao. Isto tako, jedan je mladić poginuo pavši s konja. Pozvali su Dominika koji je ostao moleći nad njim u sobi nakon čega je mladić izišao živ i vratio se svojim roditeljima. Jedno od čuda uskrisivanja, uskrisivanje djeteta, prikazao je poznati hrvatski slikar Vlaho Bukovac na slici „Čudo sv. Dominika“ (1911.) koja se nalazi u samostanskoj crkvi sv. Dominika u Dubrovniku.

Svetog je Dominika narod počeo štovati odmah nakon njegove smrti. Utjecali su se njegovu zagovoru, kitili grob i stavljali zavjetne darove na nj, a mnogi koji su bolovali od raznih bolesti na njegovu su grobu ozdravljali. Sama braća Reda propovjednika nisu sudjelovala u tome, čak su i uništavala zavjetne darove kako ih ne bi optužili za bogaćenje, te nisu priznavala čudesna ozdravljenja. Grob je bio veoma jednostavan, kako je sam Dominik bio želio. Ipak, nakon nekoga vremena braća su željela dostojnije urediti grob te su od pape Grgura IX. tražila dopuštenje. On je, ljuteći se što to već nisu učinili, naredio kanonski prijenos njegovih posmrtnih ostataka u mramornu grobnicu zahtijevajući od braće da mu sagrade grobnicu dostojnu njegove svetosti. Prijenos je obavljen 24. svibnja 1233. uz svečanost koju je predvodio nadbiskup Ravene, a među brojnim građanima je bio i prvi nasljednik u vrhovnoj upravi Reda, bl. Jordan Saski. Bio je to prvi prijenos moći koji se u Dominikanskom redu slavi svake godine 24. svibnja. Crkva koja je nosila naziv Sv. Nikole od Vinograda danas je bazilika sv. Dominika.

Zanimljivo je znati kako su se braća bojala da će tijelo zaudarati kad otvore lijes radi prijenosa, ali dogodilo se da se prigodom prijenosa osjetio tajanstven i jak mioniris koji se širio iz Dominikova svetoga tijela, a dogodila su se i neka čuda. To je bio poticaj za crkvenopravni postupak Dominikova proglašenja svetim (kanonizaciju). Nakon završetka postupka i ispitivanja Dominikova ži-

vota, kreposti i čuda, papa Grgur IX. proglasio je 3. srpnja 1234. Dominika svetim. Zatim je Ivan iz Vercellija, Učitelj Reda, dao sagraditi dostojniji grob, u koji je 5. lipnja 1267. položeno svečevo tijelo. Proglašenje svetim pridonijelo je širenju štovanja svetoga Dominika čiji se blagdan slavi 8. kolovoza.

2.4. Osnutak Reda

Dominik je u novonastali Red utkao tradicionalna načela koja su tada vladala u Crkvi: apostolski život, život svećenika u zajednici, redovničku stegu monaških redova, zajedničku liturgijsku molitvu s pjevanjem i propovijedanje siromaštvom. Kada je papa Honorije III. povjerio Redu poslanje propovijedanja riječi Božje, Crkva je po prvi put imala jednu redovničku zajednicu s konkretnim poslanjem propovijedanja koje je obuhvaćalo cijeli svijet. Naime, do tada je ta zadaća bila povjerena samo biskupima, a redovnici su bili smješteni u samostanima gdje su i djelovali.

Prva se braća pridružuju Dominiku 1215. godine u Toulousi i polažu zavjete u njegove ruke. Prvi je od njih bio je ugledni Tulužanin Petar Seila. On je darovao novomu Redu kuće koje je bio posjedovao; u najvećoj od njih nastao je prvi samostan u koji se Dominik uselio sa svojom braćom. Tuluški ih je biskup Fulko sabrao u bratstvo propovjednika za svoju biskupiju. No, trebali su potvrdu pape pa iste godine Dominik kreće s biskupom Fulkom u Rim gdje se pripremao Četvrti lateranski sabor. Papa Inocent III. daje im potporu za nastavak propovijedanja, ali još nije mogao priznati Red.

Staro pak crkveno pravo određivalo je da za osnutak zajednice treba izabrati neko već potvrđeno pravilo te da mjesni biskup zajednicu mora dodijeliti jednoj crkvi. Stoga je biskup Fulko odabrao crkvu sv. Romana u sa-

mome gradu te dvije crkve izvan Toulouse. Uz crkvu sv. Romana braća su izgradila klaustar i prostorije za studij i spavaonice. Samostan sv. Romana prvi je samostan braće dominikanaca u povijesti Reda.

Sveti Dominik za Pravilo novoga Reda uzima *Pravilo sv. Augustina* (sv. Augustin † 430. god., bio je veliki propovjednik i neizmjereno prikladan za zaštitnika budućih propovjednika) i zavjetovao se na njegovo opsluživanje. No, Pravilo su dodatno postrožili po uzoru na običaje drugih redova i upotpunili odredbama koje su odgovarale Redu propovjednika kakvoga je Dominik bio zamislio. Krajem 1215. godine u samostanu sv. Romana živjelo je već šesnaestoro braće. Godine 1216. umire papa Inocent III., a nasljeđuje ga papa Honorije III. te Dominik ponovno odlazi u Rim gdje novi papa 22. prosinca 1216. godine potvrđuje utemeljenje novoga Reda. Tako je osnovan Red u početku je bio samo način života; potom je postao crkvena ustanova u punome smislu riječi, sa svojim pravnim statusom.

2.5. Ustroj i počeci Reda propovjednika

U dogovoru s braćom Dominik sastavlja prve *Konstitucije* (koje je papa potvrdio 22. prosinca 1216.). Kako je htio da sve odluke braća donose zajednički, organizirale su se redovite Opće skupštine na kojima bi se demokratski odlučivalo o pitanjima koja se tiču čitavoga Reda. U početku su se naizmjenice održavale u Bologni i Parizu.

Prva takva skupština održana je u Bologni 1220., na blagdan Duhova, gdje se okupilo petnaestak predstavnika samostana. Na toj skupštini raspravljalo se najviše o temeljima Reda. Na čelu je uprave Reda, kao znak jedinstva, Učitelj Reda te Opća skupština Reda.

Sveti Dominik od svoje braće zahtijeva da vrijeme posvete molitvi, učenju i propovijedanju. Budući da sa-

mostani nisu smjeli imati posjede, braća su morala živjeti od milostinje i prošnje. Samostani su morali biti što skromniji.

Druga Opća skupština Reda održana je 1221. godine u Bologni, a na njoj se najviše raspravljalo o širenju Reda na nove teritorije. Posebno se govorilo o širenju u krajeve gdje narodi govore drugim jezicima, imaju drugačije običaje i vjeru. Stoga, druga Opća skupština Reda dijeli Red na provincije od kojih svaka ima svoga provincijala odgovornog Učitelju Reda koji ima ovlast nad cijelim Redom. Tako su osnovane prve provincije: Lombardijsko, Tuluška, Toulouse, Španjolska, Francuska i Rimska provincija. Provincije se sastoje od samostana kojima je na čelu prior kojega biraju braća pojedinoga samostana. U srednjem vijeku samostan je bio najmanji i najvažniji dio Reda, a imao je određene povlastice, prava i dužnosti.

Dominik zadržava jedino vlast nadgledanja i općega usmjeravanja po zavjetu posluha. Sve odluke koje su se ticale Reda braća su donosila zajednički. Može se reći da je takav demokratski ustroj utjecao i na mnoge demokratske ustroje kasnije, primjerice na ustav SAD-a. I danas Učitelj Reda, čije je sjedište u Generalnoj kuriji Reda u Rimu, predsjedava Općom skupštinom, ali je samo „prvi među jednakima“. Svi članovi Skupštine imaju jednak autoritet i zajedno donose odluke. Opća skupština vrhovno je, izvršno, zakonodavno i sudbeno tijelo Reda. Na njima su i nakon Dominikove smrti braća nastavila usavršavati ustrojstvo Reda i provincija.

3. Razvoj i širenje Reda

Nakon što je papa Honorije III. potvrdio osnutak Reda braće propovjednika, Dominik šalje braću propovijedati, bez obzira na to što je zajednica tada bila malo-brojna. Na Veliku Gospu 1217. šalje svoju braću po dvojicu u gradove, na sveučilišta i u sva važna kršćanska središta. Budući da se krivovjerje brzo proširilo cijelim svijetom, Dominik šalje svoju braću propovijedati po cijelome svijetu. Tako su neka braća ostala u Toulousi i Prouilheu, neka su otišla u Madrid i Pariz, a on se sam s još jednim bratom uputio prema Rimu. Posvuda je osnivao samostane te je propješačio gotovo čitavu Europu.

3.1. Dominik i misije

Dominik je propovijedao hereticima, ali želio je navijestiti Božju riječ i onima koji je još uopće nisu bili poznavali. Stoga se susretao s poganima te su osnivanje i provincije kako bi ih braća mogla duhovno voditi.

Kako bi braća mogla bez teškoća komunicirati s drugim narodima, uvedena je obveza učenja stranih jezika. Poznavanje latinskoga, grčkoga, hebrejskoga i arapskoga jezika bilo je nužno za proučavanje Svetoga pisma, patristike, filozofije i teologije, a uz njih su morali učiti i jezike naroda s kojima su radili. To je ujedno doprinijelo brzomu širenju Reda.

Prva braća poslana su u Španjolsku i Skandinaviju, zatim Poljsku, Ugarsku, Grčku i Svetu Zemlju te u Albaniju. Misionara je bilo iz svih provincija Reda, a misi-

onarili su po gotovo svim zemljama Europe, Azije, Svetoj Zemlji, Tunisu i Maroku te radili s kršćanskim vojnicima u arapskoj vojsci i s kršćanskim robovima iz Afrike, s Maurima i mnogim drugima.

Red se pobrinuo za nabavku knjiga misionarima kako bi bili sposobni boriti se protiv zabluda unutar tih naroda. Sv. Toma Akvinski napisao je djelo „Suma protiv pogana“ kako bi braći pomogao raditi s nevjernicima. I sami su misionari pisali priručnike, a mnoga od tih djela bile su rasprave sa Židovima, Maurima i poganima. Ta su djela iznimno vrijedna jer su u njima misionari opisivali svoja opažanja, kulturu i vjeru naroda s kojima su se susretali te na taj način pridonijeli širenju znanja o kulturama dotad nepoznatih naroda.

Misije su dostigle svoj najveći uspon u moderno doba. U misijskim zemljama braća su osnivala provincije u koje su dolazili novi članovi, čak Indijanci i afrički crnci, što je u 16. stoljeću, u doba robovlasništva, mnogima bilo nezamislivo.

U 17. stoljeću dominikanski misionari dolaze sve do Kine, Filipina, Japana i Indokine, a razdoblje između 1789. i 1872. bilježi krizu koju je donijela Francuska revolucija i napoleonski ratovi.

U misijskome djelovanju misionari su se susretali s brojnim poteškoćama. Osim napornih pješačenja, na njihov rad i širenje Reda utjecale su i bolesti (kuga u 14. stoljeću) te politička zbivanja, ratovi, nerazumijevanja i progoni (brojne mučeničke smrti), zakoni i običaji pojedinih zemalja. U svim tim okolnostima dominikanci su pokušavali pronalaziti najbolje načine evangelizacije. Kako bi u svome misijskom radu bili što učinkovitiji, izradili su misijski statut te odredili promotore misija u svakoj provinciji. Iz svega rečenoga slijedi da su misije i s njima povezane provincije bile usko povezane sa širenjem Reda u svijetu.

3.2. Širenje Reda u svijetu

Trinaesto stoljeće bilo je najplodonosnije glede širenja Reda u svijetu. Tomu je zasigurno pridonio i jasan dominikanski identitet: duh molitve, nastojanje oko spašenja grešnika, ljubav prema Svetome pismu, važnost naobrazbe te svijest o poslanju propovijedanja.

Osnivani su samostani u Poljskoj, Danskoj i ostalim sjevernim dijelovima Europe te brojne nove provincije. Sredinom 13. stoljeća Red braće propovjednika imao je 7 000 redovnika raspoređenih u 400 kuća i samostana diljem euroazijskoga prostora, godine 1303. više od 10 000 redovnika i 582 zajednice, a 1400. više od 26 000 članova. Tijekom 14. stoljeća broj redovnika znatno se smanjio zbog kuge i političkih okolnosti. Godine 1706. Red je brojio oko 30 000 redovnika na četirima kontinentima te do kolonizacije Amerike i Azije nije bilježio brojčani porast.

Krajem 20. stoljeća dominikanci su bili podijeljeni na 51 provinciju s više od 6 000 članova (svećenika, braće suradnika i svećeničkih kandidata). U apostolat Reda braće propovjednika uključeno je 150 ženskih redovnič-

kih kongregacija s 38 000 sestara, 250 samostana s 4 400 klauzurnih sestara i 70 laičkih bratstava s više od 70 000 članova.

3.3. Povijest Reda na hrvatskim prostorima

Na hrvatske prostore dominikanci dolaze već za života svetoga Dominika. Za širenje Reda bili su zaslužni Pavao Dalmatinac, bl. Sadok iz Poljske i još trojica njihove braće koji su utemeljili prve zajednice u Hrvatskoj i Ugarskoj. Uz samostane u kontinentalnoj Hrvatskoj i Slavoniji osnivani su i samostani u gradovima i mjestima

uzduž Jadranske obale (prvi je samostan osnovan u Dubrovniku 1225. godine) i na otocima, sve do Albanije: u Rabu, Ugljanu, Rijeci, Trogiru, Pašmanu, Korčuli, Splitu, Lici, Budvi, Hvaru, Cresu, Visu, Ninu, Čazmi, Ban Brdu u Vrhbosanskoj župi, Dubici, Zagrebu, Virovitici, Zadru, Bihaću, Kotoru, Brskovu (danas u Crnoj Gori), Požegi, Šibeniku, Senju, kvarnerskim otocima, Gružu, Bolu na Braču i drugdje.

Prvi samostan u Zagrebu, samostan sv. Nikole, osnovao je bl. Sadok iz Poljske oko 1228. Taj se samostan nalazio u današnjoj Vlačkoj ulici u Zagrebu. No, nakon provala Turaka u 15. stoljeću dominikanci su morali napustiti samostan sv. Nikole i sagraditi nov na Griču, uz crkvu sv. Katarine koja je tada bila u dominikanskom vlasništvu.

Svi su ti samostani u početku pripadali jedinstvenoj Ugarskoj provinciji (provinciji Ugarsko-hrvatskoga Kraljevstva) sa sjedištem u Budimu (dijelu današnje Budimpešte). No, na tako velikome prostoru i u različitim nacionalnim sredinama bilo je teško provesti zajedničku upravu i uskladiti rad. Stoga je provincija morala biti podijeljena na manje upravne jedinice, takozvane viceprovincije ili vikarijate na čelu kojih je bio provincijalni zamjenik ili vikar.

Tako je Dalmatinski vikarijat već od 1266. godine imao posebnoga vikara, a kako je bio odvojen od svoga upravnog središta u Budimu, zatražio je od Opće skupštine Reda osamostaljenje. To je odobreno te je određeno da mu pripadnu svi samostani uzduž istočne Jadranske obale, od Kvarnera do Drača u Albaniji, zajedno s talijanskim samostanima na Jadranu (koji su do tada pripadali Donjolombardijskoj provinciji). Papa Urban VI. potvrdio je tu podjelu 3. ožujka 1380. i bulom službeno odobrio ustanovljenje zasebne Dalmatinske provincije. Sjedište joj je bilo u Zadru, a dan joj je naziv „Provincija

Navještenja Blažene Djevice Marije“ te se nastavila samostalno razvijati. No, kako se radilo o zajednicama čiji su članovi pripadali različitim državama, Mletačkoj Republici i Hrvatsko-ugarskome Kraljevstvu, nakon deset godina, na zahtjev članova talijanskih samostana, provincija se podijelila.

Iz Dalmatinske provincije 1486. nastaje Dubrovačka kongregacija sa samostanima i redovničkim kućama na području Republike sv. Vlaha. Dodatno, tijekom 16. stoljeća samostani u Bihaću, Jastrebarskom, Bosiljevu i Modrušu tvore Hrvatsku dominikansku kongregaciju (1508.-1587.).

Vrhunac razvoja u hrvatskim krajevima Dominikanski je red doživio sredinom 15. stoljeća kada je samo Dalmatinska provincija imala sedamdesetak samostana i gotovo 2 000 članova. Uslijed prodora Turaka porušeni su svi samostani i uništeni svi tragovi katoličke, a time i dominikanske prisutnosti u Slavoniji, Bosni, Lici i Dalmaciji. Nakon zalaganja Dalmatinske provincije oko obnove samostana, ona je u 17. stoljeću imala 13 samostana (u Zadru, Pagu, Ninu, Šibeniku, Trogiru, Čiovu, Splitu, Bolu, Starome Gradu na Hvaru, Hvaru, Korčuli, Kotoru i Žanici u Bokokotorskom zaljevu) s oko 120 članova.

Dubrovačka kongregacija ostala je pošteđena prodora Turaka; a obuhvaćala je samostane na području slobodne Dubrovačke Republike. Svoj uspon doživjela je u drugoj polovici 15. i prvoj polovici 16. stoljeća. Na početku je imala svega tri samostana od kojih je najveći bio samostan sv. Dominika u gradu Dubrovniku, zatim samostan u Gružu te na Lopudu. Kongregacija je u vrijeme svoga najvećeg procvata imala sedam samostana. No, razoran je potres 1667. godine pogodio cijelo dubrovačko područje i gotovo sa zemljom sravnio Dubrovnik. Dubrovačka kongregacija pretrpjela je veliku materijalnu

štetu i izgubila velik broj svojih članova. Dodatno, česte epidemije kuge utjecale su na brojčano stanje Reda.

Nadalje, za vrijeme francuske vladavine u Dalmaciji (1805.–1814.) ukinut je velik broj samostana te je zaplijenjena njihova imovina, a redovnici su uglavnom istjerani. Godine 1807. Dalmatinska provincija imala je šest samostana: u Zadru, Šibeniku, Trogiru, Splitu, Korčuli i Hvaru.

Poslije napoleonskih ratova samostani Dalmatinske provincije i Dubrovačke kongregacije udružuju se 1835. u jedinstvenu Dalmatinsku provinciju koja od 1963. nosi naslov „Hrvatska dominikanska provincija Navještenja Blažene Djevice Marije“. Osim samostana u Hrvatskoj, obuhvaća i jednu redovničku kuću u današnjoj Republici Bosni i Hercegovini (u Klopču pokraj Zenice) te dvije u Republici Sloveniji (u Petrovču i Žalcu pokraj Celja). Godine 1927. ponovno je osnovan samostan u Zagrebu gdje je i danas sjedište Hrvatske dominikanske provincije Navještenja Blažene Djevice Marije (radi se o samostanu Kraljice sv. Krunice).

O počecima djelovanja dominikanaca u Bosni svjedoči pismo pape Grgura IX. iz 1233. u kojem piše da su dominikanci ondje imali samostan i obratili na katoličku vjeru neke plemiće. Jedan od poznatijih samostana iz toga vremena bio je u Blažuju pokraj Sarajeva. Dominikanci su obnavljali porušene crkve te gradili nove. Od 13. do sredine 15. stoljeća u Bosni su djelovala osmorica biskupa dominikanaca od ukupno 26 biskupa Bosanske biskupije. Jedan od njih, biskup Ponsa, dao je sagraditi katedralu sv. Petra u Sarajevu. U obraćanju bosanskih vladara i plemića na katoličku vjeru posebno se istaknuo hvarski biskup dominikanac Toma Tomasini koji je u Bosni utjecao na vjerske i političke prilike te je uvelike zaslužan za očuvanje katoličke vjere u Bosni. No, od 15.

do 20. stoljeća bilježi se odsutnost dominikanca na područjima Bosne kamo se vraćaju na poziv vrhbosanskoga nadbiskupa Marka Jozinovića i osnivaju župu u Klopču (1978.) koja djeluje i danas.

Danas Hrvatska provincija ima trinaest samostana i kuća s osamdesetak članova u Dubrovniku, Gružu, Korčuli, Splitu, Bolu, Starome Gradu, Trogiru, Rijeci, Zagrebu (dva samostana), Klopču te Žalcu i Petrovču (Slovenija).

3.4. Doprinos dominikanaca školstvu

Poslanje Reda propovjednika utemeljeno je u studiju čime je sv. Dominik, kao Otac Reda, na neki način i utemeljitelj školskoga sustava. Naime, želja mu je bila da njegova braća steknu što veću teološku naobrazbu pa se već u prvim *Konstitucijama* Reda ističe potreba osnivanja škola u svakome samostanu za braću koja se pripremaju na svećenički i redovnički poziv. Širenjem Reda, brojčano i prostorno, osnivale su se i škole. Počevši od nižih škola

i tečajeva, uspostavljane su samostanske škole i provincijske škole filozofije i teologije sa sveučilišnim programom. Do 1227. godine osnovane su 404 dominikanske teološke škole. U Parizu je osnovano Opće učilište (koje je kasnije preraslo u Sveučilište) kamo su se slali najbolji studenti na studij filozofije i teologije.

U počecima je svaka provincija na Pariško sveučilište mogla poslati po tri studenta. No, kako se Red proširio, nije bilo moguće osigurati smještaj i pokriti troškove tolikim studentima te je bilo potrebno otvoriti i provincijske teološke škole. Tako su otvorena opća učilišta u glavnim intelektualnim središtima kršćanstva: Oxfordu, Bologni, Montpellieru i Kölnu. Uz to, Sveta je Stolica čak bila ograničila učenje teologije, osim u Parizu i Oxfordu, isključivo na studije prosjačkih redova odnosno dominikanaca i franjevaca.

Na Općoj skupštini u Valenciennesu (*Valensien*) 1259. Red je dovršio svoje akademsko pravilo i objavio akademski zakonik te donio odredbu o osnivanju filozofskih učilišta u svim dominikanskim provincijama.

Mnogi su biskupi diljem svijeta tražili dominikance za učitelje u svojim katedralnim školama, a brojna sveučilišta bila bi počašćena ako bi dominikanci bili nositelji njihovih katedri. Sv. Albert Veliki („Sveopći učitelj“, predavao je u Parizu i Kölnu), sv. Toma Akvinski (studirao je i predavao u najpoznatijim studijskim središtima onoga vremena: Kölnu, Parizu, Rimu i Napulju), bl. Reginald iz Orléansa (učitelj prava u Bologni i Parizu), sv. Antonin iz Firence (učitelj crkvenoga prava u Rimu) samo su neki od važnijih dominikanaca koji su obilježili povijest školstva. Na Pariškome sveučilištu, počevši od 1287. godine, studirali su i brojni hrvatski dominikanci: bl. Augustin Kažotić, Matej Zagrepčanin, Ivan Stojković, Mihovil Obradović, Petar Gučetić Dragoević te drugi.

Minulih stoljeća i hrvatski su dominikanci gajili ljubav prema knjizi i studiju. U svakome su samostanu imali školu s magistrom (učiteljem) koji je besplatno poučavao mladež u „slobodnim umijećima“. Bl. Augustin Kažotić, zagrebački biskup, utemeljio je u Zagrebu katedralnu školu u kojoj se naziru fakulteti „artium“ („umijeća“) i teologije. Godine 1396. zadarski dominikanci, odnosno bl. Rajmund iz Kapue, osnivaju učilište koje djeluje sve do početka 19. stoljeća i to je ujedno prvo hrvatsko sveučilište.

Godine 1626. dominikanci u Dubrovniku, u svome samostanu, osnivaju javnu gimnaziju za poučavanje dubrovačke mladeži. To je prva srednjoškolska ustanova u Dubrovniku i jedna od najstarijih srednjih škola na hrvatskome području. Osim dominikanaca, dominikanske su škole pohađali i biskupijski bogoslovi, pa čak i laici. Dominikanci su 1919. godine osnovali i gimnaziju u Bolu na Braču koja od 1938. ima pravo javnosti te djeluje kao javna gimnazija do početka Drugoga svjetskog rata. Godine 1945. ponovo počinje s nastavom, ali bez prava javnosti pa djeluje kao Dominikanska srednja vjerska škola za izobrazbu svećenika. S radom je prestala 1973. Dominikanska gimnazija u Bolu odgojila je brojne hrvatske intelektualce.

Knjižnice su temelj kvalitetnoga studija te su ih dominikanci posebno njegovali i osnivali. Među najstarijim dominikanskim knjižnicama u Hrvatskoj koje su još uvijek aktivne ističe se knjižnica u samostanu sv. Dominika u Dubrovniku. Ona predstavlja veliku vrijednost kulture hrvatskoga naroda i svojim bogatim knjižnim fondom i starim rukopisima. Isto tako, prva knjižnica u Europi pristupačna svim korisnicima osnovana je 1443. u dominikanskome samostanu sv. Marka u Firenci.

3.5. Dominikanci kao društveni reformatori

Promicanjem znanosti i znanja, propovijedanjem i kritičkim osvrtom na društvene događaje, dominikanci su oduvijek utjecali na društvene strukture naroda s kojima su živjeli ili koje su susretali. Nedvojbena je, primjerice, da je demokratski ustroj uprave Reda propovjednika imao utjecaj i na formiranje strukture političkoga sustava narodā u kojima je Red bio prisutan.

Dominikance kao društvene reformatore prepoznamo na više načina, na primjer, od 1233. bili su službeni propovjednici protiv krivovjerja i „istražitelji heretičke zloće“. Upravo zbog svoje visoke teološke obrazovanosti za to ih je ovlastio papa Grgur IX. Nadalje, sv. Albert Veliki i sv. Toma Akvinski, unatoč zabrani, na sveučilišta uvode Aristotelov filozofski sustav i arapsku znanost. Da bi se omogućio dijalog s islamom, organiziraju se škole za studij arapskoga i drugih semitskih jezika, a primjerice sv. Rajmund Penjafortski († 1275.) zalažući se za dijalog s muslimanima, potiče misionare da uče arapski i proučavaju Kur'an. Daljnji je primjer sv. Antonin iz Firence († 1523.) preteča današnjemu sustavu socijalne skrbi. Naime, brinući se za siromahe osnovao je udrugu „Dobri ljudi sv. Martina“, a borio se i za pravednu isplatu plaća radnicima.

Po otkriću i naseljavanju Novoga svijeta dominikanci dolaze u novootkrivene zemlje (u 16. stoljeću) te inzistiraju na ravnopravnosti američkih starosjedilaca (Indiosa) i bijelih doseljenika, zalažući se za njihova osnovna ljudska prava. Godine 1510. prvi dominikanci stižu na otok Hispaniola odnosno Española (danas Dominikanska Republika i Haiti) te se susreću sa španjolskim kolonizatorima koji su u svome osvajačkom pohodu počinjali zločine izrabljivanja, mučenja i zlostavljanja domorođakoga stanovništva. Stoga u svojoj propovijedi 1511.

godine dominikanac Antonio de Montesinos progovara o osnovnim ljudskim pravima i dostojanstvu domorodaca, što je bio važan poticaj za promišljanje ljudskih prava. Nadalje, „ocem međunarodnoga prava“ smatra se dominikanac Francisco de Vitoria koji je kritizirajući španjolsku politiku postavio temelje suvremenoga međunarodnog prava. Isticao je da su svi ljudi jednako slobodni po naravi; zagovarao je pravo domorodaca na život, kulturu i vlasništvo. Bartoloméo de Las Casas († 1566.) također se borio za ljudska prava. Proveo je pedeset godina svoga života aktivno se boreći protiv ropstva i nasilja španjolskih kolonizatora nad domorodačkim stanovništvom. Premda nije uspio u pokušaju spašavanja karipskih domorodaca, svojim je naporima uspio poboljšati pravni status domorodaca i povećati osjetljivost ljudi na pitanje etičnosti kolonijalizma. Las Casas se zbog toga često smatra jednim od prvih zagovornika univerzalnosti ljudskih prava.

Isto tako, Korčulanin Vinko Paletin piše o pitanjima upravljanja novim španjolskim prekooceanskim kolonijama. Njegovo je glavno djelo „O pravu i pravednosti rata Filipa II. kralja španjolskoga protiv Indijanaca“ (1557./58.) u kojem raspravlja o pitanjima međunarodnoga prava, kako se ono shvaćalo u to vrijeme: pravu španjolskih kraljeva na novootkrivene zemlje, odnosu i postupcima Španjolaca prema domorodačkome stanovništvu te sukobima koji su iz toga proizašli. I prvi hrvatski blaženik, zagrebački biskup Augustin Kažotić, također je bio promicatelj ljudskih prava te se zauzimao za dobrobit bolesnih, siromašnih i politički ugroženih.

Nadalje, povijesno gledano, dominikanci su sudjelovali i u politici mira i mirenja. Sv. Vinko Fererski (1419.) trudio se oko mira i jedinstva u Crkvi koju je tada razdijelio raskol. Sv. Katarina Sijenska, koja je proglašena „naučiteljicom Crkve“, bila je dobro upućena u društvene i

crkvenopolitičke prilike svoga vremena te je vrlo uspješno posredovala u sklapanju mira između papinske države i Firence 1377. godine.

Dominikanci su posebno poznati po promicanju ekumenizma te su o toj temi pisali vrijedne knjige (na primjer, sv. Toma Akvinski napisao je djelo „Protiv zabluda Grka“). Dodatno, zbog posebnoga zemljopisnog položaja i povijesnih okolnosti na hrvatskome prostoru, dominikanci su od svoga dolaska težili zbližavanju Istočne i Zapadne Crkve. Hrvatski dominikanci Benjamin i Juraj Križanić († 1683.) djelovali su na zbližavanju Crkava u Rusiji. Mnogi hrvatski dominikanci podržavali su ekumenske ideje bosanskoga i srijemskoga biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Bl. Ozanu Kotorsku, prvu hrvatsku blaženicu, štiju i katolici i pravoslavni te je zovu „ekumenskom blaženicom“. I danas se dominikanci zalažu za ekumenizam, ali i međureligijski dijalog, posebice s islamom.

U Hrvatskoj su dominikanci bili zaslužni za očuvanje i njegovanje narodnoga jezika jer su propovijedali na hrvatskome jeziku te su, uz latinski, u bogoslužju upotrebljavali i staroslavenski crkveni jezik. U svakodnevnome životu i pisanim djelima služili su se latinicom. Uz propovijedanje, širili su i razne vrste pobožnosti na narodnome jeziku te poučavali u školi i širili pismenost putem pisanih djela. Od 15. stoljeća počinju pisati ne samo na božna i pučka djela nego i stručna djela na narodnome jeziku. Zadranin Donat Kršava (Crissava), suvremenik Marka Marulića i Mavra Vetranovića, početkom 16. st. napisao je djelo o nauku Firentinskoga crkvenog sabora (1449.). Radi se o najstarijem djelu pisanom znanstvenim stilom, u ovom slučaju teološke tematike, na govornome hrvatskom jeziku. Dominikanac Rajmund Džamanjić napisao je 1639. (nakon pojave Kašićeve gramatike hrvatskoga jezika 1604.) prvi hrvatski pravopis kao

priručnik za potrebe dubrovačke mladeži – *Naukom za pisati dobro*. Od 17. stoljeća dominikanci se ističu u javnome zastupanju narodnih interesa kao profesori i propovjednici te urednici službenih liturgijskih knjiga.

3.6. Utjecaj dominikanaca na znanost

Osnivanjem novih škola i učilišta teologija je kao grana znanosti dobila posebno mjesto. Teološki studij počinje se razlikovati od teološke pripreve za pastoralni rad, a znanstvenici na taj način dobivaju autonomiju.

Dominikanci su se uglavnom bavili proučavanjem Svetoga pisma, teologijom i filozofijom te su napisali brojna djela ponajviše na tome znanstvenom području. No, bilo ih je i koji su se bavili drugim granama znanosti. Tako se na primjer sv. Albert Veliki isticao znanjem iz gotovo svih područja znanosti te je pisao djela o životinjama, povrću, mineralima, botanici itd. Drugi su se pak bavili tumačenjem biblijskih knjiga, pastoralnom teologijom, poviješću itd. Na područjima kojima su se bavili pisali su udžbenike, priručnike, sume, a jedan je od najznačajnijih takvih priručnika bio priručnik za ispovjednike koji je sastavio sv. Rajmund Penjafortski, koji je ujedno i prvi priručnik za ispovjednike u povijesti katoličke teologije. I Pavao Dalmatinac napisao je priručnik dominikanskim propovjednicima i ispovjednicima.

Veliko enciklopedijsko djelo Srednjega vijeka „*Speculum maius*“ („Veliko ogledalo“), koje je napisao Vinko iz Beauvaisa (*Bové*), suma je znanja iz gotovo svih područja. Braća su skupljala i govore kao građu za propovijedi te objavljivala životopise svetaca. Jakov de Voragine († 1298.) sastavio je važnu zbirku životopisa svetaca „*Zlatna legenda*“ („*Legenda aurea*“). Neki su opisivali povijest sredina u kojima su živjeli, gradove i ugledne obitelji, što je uvelike pridonijelo poznavanju povijesti

pojedinih naroda. Primjerice, Teodorik Borgognoni († 1298.) napisao je priručnik za kirurgiju. Prvu pak cjelovitu prirodoslovnu enciklopediju na latinskome jeziku „De naturis rerum“ napisao je Toma iz Cantimpréa († 1266.), a prvi srednjovjekovni rječnik „Cahtolicon“ Ivan de Balbis iz Genove 1286. godine.

Širenjem znanja da je Zemlja okrugla te pokretanjem tiskara dominikanci su zasigurno uvelike utjecali na napredak općega znanja u 15. stoljeću. Žarišta za stjecanje znanja zasigurno su bile i dominikanske knjižnice bogate rukopisima i knjigama.

I bližu je povijest obilježio jedan dominikanac, Marie-Joseph Lagrange (*Mari Žozef Lagranž*) koji je 1890. godine osnovao „Jeruzalemsku biblijsku školu“ u kojoj djeluju istaknuti dominikanski bibličari razvijajući kritičku metodu proučavanja Biblije. Preveli su pojedine biblijske knjige s hebrejskoga i grčkoga jezika te prijevođe popratili uvodima i stručnim komentarima. Rezultat je njihova rada „Jeruzalemska Biblija“ prvi put objavljena 1956. godine, a koja od tada predstavlja nezaobilazno sredstvo za dublje istraživanje Svetoga pisma. Postala je pojmom suvremenoga biblijskog prevodilaštva te je prevedena na više europskih jezika. Nedavno je pokrenut novi projekt Škole „Biblija u svojim tradicijama“, s ciljem da se na temelju enciklopedijskoga pristupa biblijskim tekstovima napravi iscrpan znanstveni, kulturni i vjerski komentar Svetoga pisma.

3.7. Utjecaj dominikanaca na kulturno-umjetničku baštinu

Brojni umjetnici koji su svojim radovima utjecali na razvoj umjetničke baštine pripadali su Redu propovjednika. Jedan je od najpoznatijih Fra Angelico (zvan i Beato Angelico), zatim Jakov iz Ulma, a od hrvatskih

dominikanaca Vinko Draganja i mnogi drugi. Dominikanci su gradili crkve i zgrade koje se smatraju spomenicima graditeljstva. Jedna je od takvih građevina crkva Sv. Marije od Milosti („Santa Maria delle Grazie“) u Milanu (poznata i po „Posljednjoj večeri“ koju je u samostanskoj blagovaonici naslikao Leonardo da Vinci).

Fra Angelico (*Beato Angelico* ili *Blaženi Ivan iz Fiesole*, 1387.-1455.), građanskim imenom Guido, rođen je u Toskani (talijanskoj pokrajini) krajem 14. stoljeća. Zbog svoga kreposnog života nazvan je „anđeoskim slikarom“ te je poznat kao Beato Angelico (Blaženi Angelico).

Kao mladić u Firenci se bavio slikarstvom i polazio umjetničke radionice u kojima su radili veliki slikarski majstori. Budući da ga je privlačio redovnički život, stupio je u samostan Reda propovjednika u Fiesolu gdje je dobio ime Ivan iz Fiesola.

Naslikao je mnoštvo oltarnih slika u Fiesolu, a u Firenci je u dominikanskome samostanu sv. Marka freskama oslikao velik dio unutrašnjosti samostana. Uz jednu od slika, *Navještenje Blaženoj Djevici Mariji*, nalazi se latinski natpis: „Dok prolaziš kraj slike netaknute Djevice, neka tvoja usta ne šute nego mole *Zdravo, Marijo!*“

Glas se o njemu brzo proširio te je primao i brojne narudžbe od drugih redovničkih zajednica, pa i od samoga pape. Na poziv pape Eugena IV. oslikao je dvije kapelice u bazilici sv. Petra i u vatikanskoj palači. Isti mu je papa ponudio i službu firentinskoga nadbiskupa što je Fra Angelico skromno odbio predloživši redovničkoga brata, sv. Antonina. U Vatikanu je oslikao i kapelu pape Nikole V. slikama sv. Stjepana i sv. Lovre. Te slike smatraju se najznačajnijim spomenicima talijanske umjetnosti. Slikao je i u Cortoni, u samostanu sv. Dominika, te u katedrali u gradu Orvietu (koji je tada bio dio papinske države).

Autor je brojnih djela neprocjenjive umjetničke vrijednosti i ljepote. Poznate su njegove slike *Marijino Navještenje* i *Krunidba* (danas se čuva u Parizu u muzeju Louvre). Slika *Madona i dijete sa svecima i anđelima* pravo je remek-djelo ranorenesansne umjetnosti za koju je Michelangelo rekao: „Mora da je taj sveti čovjek vidio Djevicu ovako načinjenu u raju.“ U Strossmayerovoj galeriji u Zagrebu nalazi se originalna slika Fra Angelica koja prikazuje mučeništvo sv. Petra iz Verone (prvi dominikanski mučenik).

Umro je u Rimu 1455. u samostanu Sv. Marije iznad Minerve („Santa Maria sopra Minerva“). Pokopan je u samostanskoj kapeli sv. Tome Akvinskoga. Papa Ivan Pavao II. proglasio ga je 1984. godine zaštitnikom umjetnika, posebno slikara. Njegov spomendan slavi se 18. veljače.

Vinko Draganja (1856.-1926.) hrvatski je dominikanac koji je obilježio umjetnost svoga doba. Rođen je 1856. u predgrađu Splita gdje je završio osnovnu i srednju školu. U trećem razredu Gimnazije stupa u Red propovjednika te je nakon studija teologije i filozofije 1879. zaređen za svećenika. Kako je od mladosti pokazivao zanimanje za slikarstvo, sam ga Red šalje na slikarsko školovanje najprije u Zadar, a zatim u Firencu, na Umjetničku akademiju. Nakon povratka u Split, naslikao je djela koja se ubrajaju među najznačajnija djela hrvatske likovne umjetnosti toga doba. *Trg Michelange-la u Firenci*, *Gospa od Ružarija* te *Autoportret* samo su neka od brojnih djela koje je naslikao, a brojna se čuvaju u hrvatskim dominikanskim crkvama i samostanima. U samostanu sv. Katarine u Splitu djeluje umjetnička galerija „Vinko Draganja“.

Dominikanci na hrvatskim prostorima, i nekoć i danas, baštinici su brojnih umjetničkih djela koja čuvaju u svojim crkvama i samostanima. Umjetnička su djela naručivali od poznatih umjetničkih radionica i velikih majstora te su za gradnju i opremanje crkava i samostana angažirali mnoge domaće i strane graditelje, slikare i kipare.

Unatoč burnoj povijesti u kojoj je mnogo toga nestalo, danas brojne dominikanske crkve i samostani, kao male umjetničke galerije, čuvaju slike, skulpture, rukopise, kodekse i inkunabule, knjižnice, bogato urešena misna ruha, skupocjene relikvije, liturgijsko posuđe i nakit. Predstavljaju neprocjenjivo kulturno i umjetničko blago te su neizbrisiv znak doprinosa dominikanaca hrvatskoj kulturnoj baštini. Upravo je zbog toga u Zagrebu, u *Galeriji Klovićevi dvori*, 2007./2008. godine, upriličena izložba na kojoj su bile izložene neprocjenjive umjetnine dominikanskih samostana.

3.8. Pobožnosti prema Blaženoj Djevici Mariji

Blaženu Djevicu Mariju na poseban su način štova-
la već prva braća. To potvrđuje i činjenica da kod zavje-
tovanja dominikanac obećaje posluš Bogu, Blaženoj
Djevici Mariji, svetomu Dominiku i provincijalu u čije
ruke polaže zavjete.

Dokumenti Reda svjedoče da je Dominik na puto-
vanjima rado molio himan *Ave maris stella* (*Zdravo, zvi-
jezdo mora*), a braći je propisao moljenje „časoslova Bla-
žene Djevice Marije“. Od tada braća i sestre završavaju
dan svečanim ophodom iza večerja uz molitvu *Salve
Regina* (*Zdravo, Kraljice*) koja je uvedena kao svagdanja
molitva najprije u bolonjskome samostanu, a zatim i u
drugima.

Prema jednoj legendi, sama je Bogorodica pokazala
blaženomu Reginaldu iz Orléansa, koji je bio teško bo-
lestan, da odjene dominikanski habit „skrojivši ga“ od
svjetla i tame pa su braća tada prestala nositi kanoničko
odijelo (koje je bilo crne boje) i počela nositi crno-bijeli
habit.

3.8.1. Marija – zaštitnica i Kraljica Reda propovjednika

U spisima sestre Cecilije nalazimo opis jednoga vi-
đenja važnog za razumijevanje neopisive važnosti Blaže-
ne Djevice Marije Dominikanskomu redu. Prema viđe-
nju, sveti se Dominik našao pred Gospodinom usred
mnoštva blaženih. Zapazio je redovnike i redovnice svih
redova i boja redovničke odjeće, ali od svojih nije vidio
nijednoga. Gorko je zaplakao. Krist, da ga utješi, pokaže
na Blaženu Djevicu Mariju koja mu je stajala zdesna.
Isusova Majka rastvori svoj plašt boje safira, velik kao da
obuhvaća cijelo nebo, a Dominik ispod plašta ugleda
„mnoštvo svoje braće i sestara“ pa padne na zemlju za-

hvaljujući Bogu i Blaženoj Djevici. Viđenje je tada prestalo. Kako je svitalo jutro, Dominik je odmah zazvonio na jutarnju molitvu na kraju koje je održao govor potičući braću na ljubav i štovanje Blažene Djevice Marije kao zaštitnice. Na rozeti samostanske crkve sv. Dominika u Dubrovniku to viđenje je prekrasno prikazano.

3.8.2. Pobožnost krunice (ružarija)

Kao poseban znak povezanosti s Djevicom Marijom, Kraljicom sv. krunice i Kraljicom Reda propovjednika koji još nazivaju i *Redom krunice*, dominikanci i dominikanke nose krunicu obješenu o remen kao sastavni dio svoje redovničke odjeće. Prilikom oblačenja dominikanski novak ili novakinja primaju, uz habit, veliku dominikansku krunicu sa svim otajstvima te se s krunicom i pokapaju.

Riječ „krunica“ umanjenica je riječi „kruna“, a prvi je upotrebljava mistik dominikanac bl. Henrik Suzon iz

Konstanze. U njegovo vrijeme bio je običaj među zaljubljenima da se međusobno darivaju krunama, vijencima ruža. Potaknut tim običajem, došao je na zamisao da i on Blaženoj Djevici Mariji isplete vijenac od 150 ruža i stavi ga na glavu Marijina kipa. Tako je nastao dvostruk naziv: krunica i ružarij.

Stoljećima se smatralo da je sveti Dominik pokrenuo pobožnost svete krunice, no povijesna istraživanja pokazala su da je takav način moljenja postojao i ranije. Sigurno je da su dominikanci širili pobožnost moljenja krunice, da su je kroz povijest čuvali i promicali te da je Bratovština sv. krunice povjerena dominikancima.

Tako je, primjerice, papa Pio V., dominikanac, uveo 1568. godine molitvu *Zdravo, Marijo* u Rimski časoslov čime je ona postala i službenom molitvom opće Crkve. U 12. stoljeću širi se praksa moljenja 150 zdravomarija te nastaje Psaltir *Zdravo, Marijo*. Ovomu molitvenom ponavljanju *Zdravo, Marijo* dodalo se s vremenom i razmatranje evanđeoskih otajstava ili spominjanje Marijinih zasluga i kreposti. Dominikancu Jakovu Sprengeru († 1496.) pripisuje se podjelu na otajstva (radosna, žalosna i slavna). Njegov redovnički brat Alain de la Roche († 1475.), veliki apostol krunice, predlaže da se krunica moli u tri dijela po pet otajstava s razmatranjima pa je smatran utemeljiteljem današnjega načina moljenja krunice.

Uz promicanje pobožnosti moljenja svete krunice vezani su nastanci bratovština, uvođenje blagdana Kraljice sv. krunice te osnivanje kruničarskih zajednica. Same bratovštine sv. krunice nastale su vrlo rano tako što bi u njih dominikanci okupili molitelje krunice. Prvu bratovštinu krunice osnovao je netom spomenuti dominikanac Jakov Sprenger 1475. u dominikanskoj crkvi svetoga Andrije u Kölnu (odakle potječe i najstarija slika Bratovštine svete krunice iz 16. stoljeća).

Nakon ustanovljenja bratovštine u Kölnu, kruničarska se pobožnost počela širiti Europom. Papa Pio V. odredio je da bratovštine svete krunice smije osnivati samo Učitelj Reda propovjednika ili oni kojima on to povjeri. Članovi bratovštine krunice predstavljaju jedinstvo vjernika širom svijeta koji uz vlastite nakane uključuju nakane i potrebe svih članova te tako mole jedni za druge. Svaki član uključuje u molitvu i preminule članove bratovštine te tako svi članovi znaju da će i sami biti uključeni u molitvu stotina tisuća molitelja krunice i nakon svoje smrti.

Blagdan *Kraljice sv. krunice* uveo je papa Pio V. nakon što je za vrijeme bitke kod Lepanta 1571. godine

molio s narodom krunicu te pobjedu kršćanske nad turskom vojskom pripisao Blaženoj Djevici Mariji. U znak zahvalnosti za ovu veliku i važnu pobjedu kršćanstva, koja se dogodila 7. listopada, Papa Pio V. ustanovio je 1572. blagdan *Gospe od Pobjede*, a njegov nasljednik papa Grgur XIII. 1573. godine preimenovao ga je te se sve do danas slavi i naziva blagdan *Kraljice sv. krunice*. Nakon bitke kod Lepanta dominikanci se sve više posvećuju širenju pobožnosti krunice.

Kruničarsku zajednicu *Vječni ružarij* osnovao je 1630. dominikanac Timotej Ricci kako bi se u svijetu neprestano molila krunica. Članovi zajednice prihvaćaju jednom na godinu u određeni mjesec, dan i sat (danju ili noću) provesti u molitvi krunice i svojim osobnim molitvama jedan sat. Upisom u zajednicu novi član dobiva godišnji dan svoje molitve dok je sat svake godine različit.

Zajednicu *Žive krunice* osnovala je službenica Božja Paulina Marija Jaricot u Lyonu 1826. godine. To je društvo molitelja krunice koji se skupljaju u „vijenac“ od dvadeset osoba i među sobom dijele dvadeset otajstava Gospine krunice. Obvezuju se da će svakoga dana izmoliti određenu deseticu razmatrajući jedno otajstvo krunice. Na taj način jedan „vijenac“ izmoli svakog dana sva otajstva Gospine krunice (radosna, žalosna, slavna te otajstva svjetla). Konačno, papa Pio IX. 1877. godine predao je Dominikanskomu redu upravu i promicanje kruničarskih zajednica *Žive krunice* i *Vječnoga ružarija*.

3.9. Dominikanci i inkvizicija

Inkvizicija (lat. *inquisitio*; istraživanje, istraga; *inquisitio haereticae pravitatis*; istraživanje heretičke zloće) crkveni je sud kojemu je bio zadatak procijeniti nova učenja kao ispravna ili krivovjerna, a koji na prostoru zapadnog kršćanstva odnosno Rimske ili Katoličke

Crkve djeluje od tridesetih godina 13. stoljeća do napoleonskih ratova početkom 19. stoljeća. Naime, papa Lucije III. i car Fridrik I. Barbarosa 1184. te Četvrti lateranski sabor (1215.) određuju da Crkva tvrdokorne krivovjerce i njihove pomagače treba izručiti svjetovnim vlastima.

Papinsku ili Rimsku inkviziciju 8. veljače 1232. utemeljio je papa Grgur IX. da se spriječi širenje nauka katarata, patarena i albigenza. Osim dualizma koji ih je obilježavao, osuđivali su brak i rađanje djece ozbiljno narušavajući temelje srednjovjekovnoga kršćanskog društva. Isti papa 1233. povjerava dominikancima „istraživanje heretičke zloće“ u francuskoj pokrajini Languedoc (*Languedok*), nekadašnjoj rimskoj Okcitaniji. Nadalje, papa Inocent IV. (1252.) i njegovi nasljednici Aleksandar IV. (1260.) i Urban IV. (1262.) u istražnome postupku dopuštaju primjenu torture uz napomenu da se nikad ne dovede u pitanje tjelesni integritet i život optuženoga.

Godine 1478. papa Siksto IV. ovlašćuje španjolske kraljeve Ferdinanda Aragonskog i Izabelu Kastiljsku da imenuju tri do četiri inkvizitora radi uspostave mira u Španjolskoj u kojoj su poslije oslobođenja (*reconquiste*) Granade (španjolske pokrajine) nastavili zajedno živjeti kršćanski starosjedioci, muslimani i Židovi. Ova takozvana *Španjolska inkvizicija* rezultirala je brzim optužbama i osudama čije su žrtve bili ne samo prividno obraćeni Židovi i muslimani nego i brojni kršćani, kritičari kraljevske vlasti. Dominikanac Thomas de Torquemada, koji je od 1483. predsjedao Vrhovnomu savjetu inkvizicije, nastoji spomenutu ustanovu postaviti na pravne temelje. Dodatno, 1510. papa Lav X. inzistira na postupcima protiv optuženih za dvoženstvo, lihvu i psovku. Nadalje, za pontifikata Hadrijana VI. (1522./23.) i njegovih nasljednika Inkvizicija nastavlja služiti interesima

španjolskih kraljeva vršeci društveni nadzor nad cjelokupnim stanovništvom.

Na hrvatskim područjima Inkvizicija se vremenski podudara s pojavom prosjačkih redova dominikanaca i franjevacu sa sjedištima u Kopru za istarsko područje, Zadru za Dalmaciju, Zagrebu za Slavoniju i Bosnu te u Dubrovniku za područje Republike svetoga Vlaha.

Nije poznato kada je Grgur IX. imenovao prve inkvizitore u Hrvatskoj, ali ih kao „istražitelje heretičke zloće“ u Bosni i Dalmaciji Petar, prior samostana u Bostrogu (gradu u Bačkoj) spominje 1259. godine. U svome *Kratkom izvješću o postanku Ugarske (dominikanske) provincije* piše da su dominikanci bili „poslani krivovjercima u Bosnu i Dalmaciju, koji se u njih zovu Slavonskom crkvom, i gdje je mnogo duša propadalo zbog krivovjernih zabluda. Ovaj za druge beznadan posao papa Grgur IX. povjerio je našoj braći, koja su se uz pomoć (pot)kralja Kolomana (...) propovijedanjem i raspravljajanjem uporno borili protiv krivovjerja i na gotovo čudesan način postigli toliko te su mnoge od krivovjeraca i njihove pristaše obratili istini (katoličke) vjere“.

Inkvizicija se s vremenom pokazala pogrešnim potezom Crkve pa su dominikanci nerado prihvaćali poziv „istražitelja heretičke zloće“ i tražili od vrhovnih starješina Reda braće propovjednika da ih oslobodi službe koju su smatrali nespojivom s misijom propovijedanja Kristove Radosne vijesti. Mnogi od njih i sami su bili žrtve inkvizicije; jedan je od najpoznatijih bio Jeronim Savonarola koji je spaljen na lomači u Firenci 1498.

4. Dominikanski sveci i blaženici

4.1. Sv. Albert Veliki (1193.–1280.)

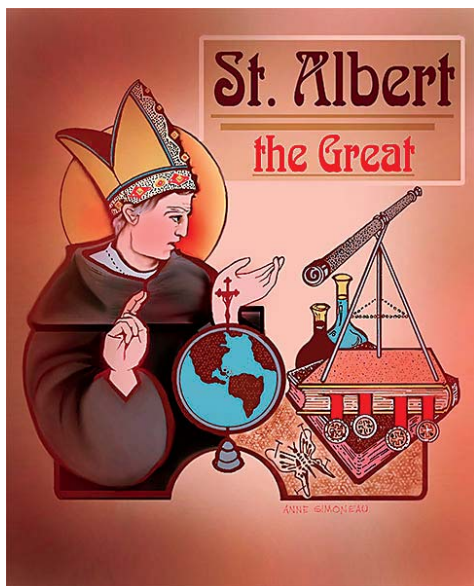
Albert je rođen 1193. godine u gradiću Lauingenu na obali Dunava u Švapskoj. Na sveučilištu u Padovi studirao je filozofiju, tj. sedam slobodnih umijeća, medicinu i možda pravo. Upoznao je poznatog dominikanskog propovjednika Jordana Saskog, Učitelja Reda, te je pod njegovim utjecajem, nakon izvjesnog oklijevanja, stupio u Dominikanski red.

Sveti Albert Veliki bio je veliki filozof, teolog, znanstvenik i mistik. Glas o njegovim neobičnim sposobnostima proćuo se širom Europe te je na Općoj skupštini Reda 1238. godine bio kandidat za Učitelja Reda. Ipak nije postao Učitelj Reda, nego se intenzivno počeo baviti znanstvenim radom.

Oko 1242. godine bio je pozvan za predavača na Pariško sveučilište što je predstavljalo važnu prekretnicu u njegovu životu. On je, naime, bio prvi stranac koji je postao članom profesorskog zbora Pariškog sveučilišta pa je dobio ime „Albertus Teutonicus“ (Albert Nijemac). Albertova predavanja privukla su pažnju velikog broja studenata. Upravo zato su, prema jednoj predaji, mnogi studenti bili primorani slušati predavanja s trga ispred zgrade, pa se zato taj trg u Parizu i danas zove „La place Maubert“ (Trg Učitelja Alberta). Iz Pariza je poslan u Köln da otvori dominikansko sveučilište za izabrane studente iz raznih krajeva Europe. Među tim studentima bio je i sveti Toma Akvinski.

Najveća njegova zasluga je što je zajedno sa svetim Tomom Akvinskim otvorio vrata Aristotolova nauka u kršćansku filozofiju i teologiju. Smatrao je da Aristotel ne predstavlja pogibelj za kršćanstvo, nego priliku za obnovu. Osim što je bio filozof i teolog, bio je i prirodznac koji je promatrao prirodne pojave te je dao svoj doprinos u proučavanju prirodnih znanosti. Imao je i svoj laboratorij u jednome kutu samostana gdje je u slobodno vrijeme neprestano nešto strugao, tesao, turpijao i kovao. Sa svojim duhovnim spisima utjecao je na svu duhovnu literaturu kasnijih stoljeća.

Svi dokumenti 13. stoljeća svjedoče da su Albertovi suvremenici bili zapanjeni njegovim znanjem. Jedni ga spominju kao „velikog filozofa“, drugi kao „velikog propovjednika“, a glasovito ime „Albert Veliki“ (Albertus Magnus) prvi put je zabilježeno 1260. godine. Henrik iz Herforda koji ga je upoznao u Anagniju na papinskom dvoru, naziva ga „najsjajnijim suncem svih filozofa čitavog kršćanstva“. Prema jednom kroničaru nitko se poslije Salomona ne može usporediti s Albertom u mudrosti,

a njegov učenik Ulrik iz Strasbourga piše da je bio „čovjek upravo božanstven u svakom znanju te se s pravom može nazvati zapanjujućom pojavom i čudom našega vremena“.

Čovjek učenja, sveti Albert, okušao se i u umijeću upravljanja prvo kao provincijski poglavar Njemačke, a zatim kao biskup Regensburga. Iako se pri upravljanju svojom braćom odlikovao snagom i duhom služenja, kao biskup Regensburga nije uspio ostaviti dobar dojam. Ljudi toga vremena, naučeni častiti biskupe koji su, kako odorom tako i duhom, više nalikovali na kraljeviće, sumnjičavo su promatrali redovnika koji je prezirao plaštevne i sjaj te je hodao okolo u istrošenoj obući. Stoga nije dugo ostao u biskupskoj službi.

Iako mu je bio učitelj, Albert je nadživio Tomu Akvinskoga pa je do posljednjega daha branio njegov nauk. Posljednjih je godina života, premašivši osamdes-

tu, postao jako zaboravan. Jednom ga je prilikom neki posjetitelj upitao: „Je li ovdje učitelj Albert?“ – „Ne“ – odgovorio je on. „Više nije ovdje. Nekada je bio, ali ne sjećam se više kada.“

Umro je u Kölnu 15. studenoga 1280. godine. Pokopan je u grobu koji je sam dao podignuti i pred kojim je posljednjih godina života provodio mnogo vremena kako bi se dobro pripravio za smrt. Proglašen je svetim dosta kasno, tek 1931. godine. Papa Pio XXII. proglasio ga je zaštitnikom prirodoslovaca i naučiteljem Crkve. Blagdan sv. Alberta, biskupa i crkvenoga naučitelja, slavi se 15. studenoga. Ime mu je germanskoga podrijetla i znači *sav jasan*.

4.2. Sv. Toma Akvinski (oko 1224.–1274.)

Kada su Tomu Akvinskoga odlučili proglasiti svetim, neki su se tome usprotivili rekavši papi Ivanu XXII.: „Ma kako ga možete proglasiti svetim? Gdje su mu junačke kreposti, gdje su čudesa?“ Kada je riječ o čudesima, sveti je Toma uistinu bio poprilično „škrt“. No, papa je mirno

odgovorio: „Koliko je teoloških članaka napisao, toliko je čudesa učinio.“ Najveća je zasluga sv. Tome jasnoća i dubina njegova uma stavljena u službu teologije i kršćanske nauka. Njegova su velebna djela otvorila putove i utvrdila staze kojima se kreću teolozi svih vremena.

Toma, potomak plemenite obitelji Akvinskih, rođen je oko 1225. u dvorcu Roccasecci u blizini Napulja. Bio je vrlo ozbiljno i sabrano dijete koje je voljelo učenje te bilo posve nesklono „mušicama“. Otac mu je priželjkivao briljantnu političku, pa možda čak i crkvenu „karijeru“ koja se u to vrijeme jednako cijnila. Ipak, stvari su tekle poprilično drukčije. Roditelji su ga poslali u benediktinsku opatiju Monte Cassino gdje se obrazovao. U to vrijeme postavljao si je pitanja o istini, o uzrocima stvari te o Bogu. Često se pitao: „Tko je Bog?“ Kada je došao trenutak odluke, Toma je sve iznenadio izjavom da želi postati dominikanac. Budući da su dominikanci u to vrijeme bili poznati prije svega kao takozvani prosjački red, obitelj je poduzela sve kako bi svoga potomka odvratila od takve „sulude“ zamisli.

Iako su ga i zatočili na neko vrijeme, nisu uspjeli. Toma je studirao u Parizu gdje je predavao Albert Veliki. Na Duhove 1248. godine Opća skupština Reda odlučila je da se u Kölnu osnuje dominikansko opće učilište. Određeno je da Albert Veliki, čiji ugled je već velik u to vrijeme, pođe predavati u Köln. Albert sa sobom vodi i Tomu, koji u Kölnu nastavlja studij, a zatim postaje Albertov asistent. Tu ostaje četiri godine (1248.–1252.). Albert je na njega imao značajan utjecaj. Iz toga razdoblja potječu mnoge anegdote. Zbog prevelike šutljivosti, kolege su ga prozvali „nijemim sicilijanskim volom“. No, Toma je znao prigodice pokazati izvanredno vještu sposobnost izražavanja. Njegov učitelj Albert Veliki, koji je cijenio njegovu suzdržanost te mu predviđao svijetlu budućnost, jednoga je dana rekao: „Možda i jest nijemi vol,

no kada jednoga dana progovori, njegovo će mukanje odjeknuti po cijelome svijetu.“

O Tominoj predanosti učenju svjedoči jedan neobičan događaj. Jednom, dok je plovio morem te bio zadubljen u čitanje neke knjige, nije ga uspjela odvratiti čak niti strašna oluja koja je opasno ljuljala lađu i smrtno preplašila sve druge putnike. Neumorno radeći, Toma je cijeli život tragao za istinom, a na onu savršenu Istinu (Boga) upućuje opisujući pet putova što vode do Istine, koji su prisutni i u suvremenim rasparavama i govoru u prilog Božjega postojanja. Koliko je istina u svakom pogledu bila važna u njegovu životu, svjedoči i jedna zgodna. Toma nije ni o kome mislio ništa loše, a laž mu je bila potpuno strana te su ga zato često smatrali naivnim. Nije mogao ni zamisliti da bi itko lagao, pogotovo netko od njegove braće redovnika. Zato se jedan njegov brat dominikanac htio našaliti s njim te mu je rekao pokazujući na prozor: „Toma, pogledaj vola kako leti!“ Na to mu je Toma odvratio: „Prije bih mogao zamisliti da vol leti, nego da moj brat laže.“

U Parizu je Toma postao docent filozofije i teologije. Potom je predavao u Orvietu i Napulju. Plod svojih studija i teoloških promišljanja sazeo je u djela neobične dubine. Najpoznatije je djelo *Summa theologiae* (*Suma teologije*), pravi monumentalni rad koji se može usporediti s veličanstvenom katedralom, sjajno urešenom i čvrstih temelja, u kojem je proučavao istinu produbljujući dogme i otajstva kršćanske vjere. Djelo je prevedeno na sve svjetske jezike te u teološkoj literaturi sve do danas zauzima jedinstven položaj.

Sveti Toma bio je i mistik. Žarko je štovao Presveti Sakrament te o njemu ispjevao najljepše himne: „Hvali Sion Spasitelja“, „Klanjam ti se smjerno“, „Usta moja, uzdižite“ i „O Hostijo spasonosna“. Kad je jednom klečao pred raspelom, sam mu je Krist progovorio: „Ti si o meni tako lijepo pisao, što želiš kao nagradu?“ Svetac je odgovorio: „Samo tebe, Gospodine!“

Sveti Toma združio je u sebi najveću učenost i najdublju pobožnost. Iznimno inteligentan, nije ostao samo kod znanja, već je svim srcem gajio iskrenu i duboku pobožnost prema Isusu prisutnome u otajstvu kruha i vina te prema Blaženoj Djevici Mariji. Bio je ne samo velik učenjak nego i svetac.

Umro je na putu na ekumenski koncil u Lyonu, kamo ga je zbog učenosti pozvao papa Grgur X., 7. ožujka 1274. u cistercitskome samostanu u Fossanovi, u dobi od samo 49 godina. Papa Ivan XXII. proglasio ga je svetim 1323. godine.

Zbog iznimnoga doprinosa nauku Katoličke Crkve proglašen je *Naučiteljem Crkve*. Zbog svojih kreposti i čistoće života proglašen je *Anđeoskim naučiteljem*. Zbog nauka o vjerskim istinama koji je prihvaćen u cijeloj Crkvi, proglašen je *Zajedničkim naučiteljem*. Nasljednici svetoga Petra, uključujući papu Ivana Pavla II., iznimno

su cijenili misao sv. Tome. S obzirom da je sv. Toma u svojim djelima neprestano isticao dostojanstvo ljudske naravi, papa Ivan Pavao II. proglasio ga je *Naučiteljem čovječnosti*.

Blagdan sv. Tome Akvinskoga slavi se 28. siječnja. Ime mu je aramejskoga podrijetla i znači *blizanac*. Zaštitnik je akademika, katoličkih škola, studenata, teologa, proizvođača olovaka i knjižara.

4.3. Sv. Margarita Ugarska (1242.–1270.)

Sveta Margarita rođena je u Klisu kraj Splita 1242. kao kći kralja Bele IV. i kraljice Marije Laskaris. Prije rođenja roditelji su je prikazali Bogu za slobodu svoje zemlje te je kao djevojčicu povjerili dominikancima u Vesprimu. U dvanaestoj je godini u Budimu, u samostanu što ga je sagradio njezin otac, 1254. položila zavjete u ruke Učitelja Reda Humberta iz Romana.

Iznimno je brzo napredovala na duhovnome putu gajeći pobožnost prema Presvetoj Euharistiji i Muci Isusovoj. Rado je čitala Sveto pismo te je revno vršila pokornička djela i djela milosrđa. Gajila je pobožnost prema Duhu Svetomu i Blaženoj Djevici Mariji. Ujedno, jedna je od najvećih srednjovjekovnih mističarki.

Umrla je 18. siječnja 1270. godine u samostanu na otočiću u blizini Budima. Taj se otok po njoj zove Margaritin otok. Njezin su grob počeli posjećivati brojni vjernici i hodočasnici iz raznih krajeva; počela su se događati brojna čuda i uslišanja molitvi. Narod ju je počeo štovati kao sveticu. Zbog navale Turaka relikvije ove velike svetice prenesene su u Bratislavu. Papa Pio XII. proglasio ju je svetom 1943. godine, a spomendan svete Margarite slavi se 18. siječnja. Ime *Margarita* latinskoga je podrijetla, a znači *biserna*.

4.4. Sv. Petar Mučenik (početak 13. st.–1252.)

Rođen je početkom 13. stoljeća u talijanskome gradu Veroni. Roditelji su mu bili krivovjerci (manihejci), ali se još kao dječak obratio na katoličku vjeru. Kao mladić otišao je studirati u Bolognu gdje je pristupio Redu propovjednika, potaknut propovijedanjem svetoga Dominika. Primio je od njega redovničko odijelo.

Posvetio se propovijedanju katarima po uzoru na Dominika, služeći se dijalogom kao evanđeoskim pravilom, te je postao glasnik i svjedok Evanđelja spasenja. U brizi za promicanje katoličke vjere među pukom osnovao je Udrugu vjere i Bratovštinu za pohvale Blažene Djevice Marije. Kao ljubitelj bratskoga života revno je promicao redovnički život te ga je kao prior mudro uredio i odvažno branio. Vrlo brižan za duhovno dobro dominikanki, s velikom ih je ljubavlju savjetovao i hrabrio te im je kao duhovni vođa bio od velike koristi.

Svoje apostolsko poslanje obavljao je uspješno i s mnogo čovječnosti. Kad se 6. travnja 1252. vraćao iz Coma u Milano, upao je u zasjedu krivovjeraca te je mučen i ubijen „zbog ljubavi prema vjeri i zbog poslušnosti Rimskoj Crkvi“. Umro je posljednjim snagama ispovijedajući Vjeronanje koje je zapečatio vlastitom krvlju ispisujući po tlu prve riječi Vjeronanja. Prvi je mučenik Reda propovjednika. Jedan od njegovih ubojica, Carino, potaknut Petrovim svjedočanstvom, poslije je stupio u Dominikanski red. To je još jedno svjedočanstvo da je „krv mučenika sjeme novih kršćana“, kako reče Tertulijan, slavni kršćanski pisac iz 13. stoljeća.

Papa Inocent IV. uvrstio ga je 9. ožujka 1253. u popis svetaca. Njegov se spomendan slavi 4. lipnja. Ime Petar svoj izvor ima u riječi *petra* koja i na grčkome i na latinskom jeziku znači *stijena, kamen, hrid*.

4.5. Bl. Augustin Kažotić (oko 1260.–1323.)

„Sveti biskupe Augustine, diko Trogira, svjetlosti Zagreba, slavo hrvatskog naroda, brani svoje štovatelje pomoćima nebeske milosti!“ Tako Crkva pjeva na blagdan bl. Augustina Kažotića u antifoni večernjega hvalospjeva označujući dva grada usko povezana sa životom ovoga blaženika, veličajući ga kao slavnoga sina hrvatskoga katoličkog naroda. Rođen je u Trogiru oko 1260. godine. Djetinjstvo je proveo u svome rodnom gradu, a onda, osjetivši redovnički poziv, stupio je u Red svetoga Dominika.

Kao vrlo nadarenoga studenta redovnički poglavari ga šalju u Pariz gdje je još bila živa uspomena na svetoga Tomu Akvinskog, što mu je omogućilo vrhunsku filozofsku i teološku naobrazbu onoga vremena.

Blaženi papa Benedikt XI., također dominikanac, koji je dobro poznao Augustina, imenovao ga je 9. prosinca 1303. godine zagrebačkim biskupom. Augustin je dvadeset godina bio biskup prostrane Zagrebačke biskupije, uvrstivši se u broj njezinih najznačajnijih biskupa. Kao biskup bio je iznimno aktivan i poduzetan. Često je obilazio svoju biskupiju (koja se prostirala i na dijelovima današnje Banjolučke biskupije) propovijedajući i dijeleći svetu potvrdu. Zdušno se brinuo ne samo za duhovno dobro i ćudoređe svoga puka nego mu je nastojao i materijalno pomoći, a od svojih biskupskih prihoda redovito je veći dio dijelio siromasima.

U želji za obnovom zagrebačke Crkve, Augustin je održao tri biskupijske sinode. Mnogo je brige posvetio uređenju bogoslužja u zagrebačkoj prvostolnici: preuredio je dotadašnji poseban zagrebački obrednik prema papinskim odredbama, unijevši i poneke elemente dominikanskoga obreda. Težeći vjerskom i kulturnom prosvjećivanju svoga naroda, Kažotić je bio i reformator

školstva te se zalagao da školovanje bude omogućeno svima, bez obzira na njihove materijalne mogućnosti. Utemeljio je katedralnu školu, ne samo za svećeničke pripravnike, nego i za laike. Osobito se brinuo o svećeničkim pripravnicima, njihovoj duhovnoj i teološkoj izgradnji te uveo sustav u kojem se sjemenište odnosno obrazovanje plaćalo u skladu s imovinskim stanjem kandidata, što je siromašnima omogućilo besplatno školovanje. Isto tako, brinuo je o svećenicima po župama. Mnogi su ga plemići zbog njegova značaja i kreposti uzimali kao suca u svojim međusobnim sporovima. Kad je i sam kao zagrebački biskup doživljavao nepravdu od plemića, na silu nije odgovarao silom. Zna se da je zbog toga živio u velikoj oskudici i siromaštvu. Bio je brižan pastir koji se ozbiljno i odgovorno brinuo za povjereni narod.

Državni staleži povjerili su mu 1318. godine diplomatsku misiju kod pape Ivana XXII. u Avignonu (gradu na jugu Francuske) gdje su pape tada živjeli. Trebao je pred Papom iznijeti tužbe za zlorabe koje su činili plemići i dvorjanici mladoga kralja Karla Roberta Anžuvinca te sam kralj. Papa je bio prisiljen Augustina dulje vremena zadržati na svome dvoru jer se neprijateljski raspoloženi kralj protivio njegovu povratku u Zagreb. Tako mu je kralj tuđinac zapriječio povratak u domovinu. Na papinskome dvoru obavljao je službu teologa pa je tako poznat i po svojim dvjema teološkim raspravama: „O pitanjima krštavanja slika i drugim oblicima praznovjerja“ i „O siromaštvu Krista i njegovih učenika“.

Nakon što je papa uvidio da se Augustin uopće neće moći vratiti u Zagreb, bio je prisiljen dodijeliti mu drugu biskupiju. Godine 1322. premjestio ga je u Luceru. Ondje se biskup Kažotić posvetio duhovnoj obnovi lucerske biskupije.

Tijekom biskupovanja pokušao je ostvariti dijalog sa Saracenicima koji su bili stalna prijetnja krajevima oko Lucere. No, Augustin je u Luceri biskupovao samo godinu dana; umro je 3. kolovoza 1323. Iako je kratko bio lucerskim biskupom, prepoznali su ga kao svetoga i revnog pastira te su ga odmah nakon smrti počeli štovati kao sveca.

Osobitu pažnju posvećivao je zdravstvu i higijeni naroda koristeći se svojim znanjem iz područja medicine u vidu poboljšanja higijenskih i zdravstvenih uvjeta. Iz Bamberga (grad u Bavarskoj – Njemačka) je tako naručio priručnik o zdravlju, a po selima je dao kopati bunare i saditi ljekovito bilje. Povjesničar Baltazar Krčelić, kanonik, piše da je 1312. godine, u doba gradnje zagrebačke katedrale bila velika suša i da je po zagovoru bl. Augustina na današnjem Trgu bana Josipa Jelačića izvrta voda (*Manduševac*). Pripisuje mu se i sadnja poznate lipa u Cerniku. U neposrednoj blizini crkve sv. Leonarda nalazila se nekada višestoljetna lipa u čijoj sjeni je bio i bunar s pitkom vodom. Oko lipa i bunara nastale su legende o njihovoj čudotvornosti, koja se pripisuje bl. Augustinu Kažotiću.

Augustinovo je tijelo prvo sahranjeno u samostanskoj crkvi sv. Dominika u Luceri, a poslije je preneseno u katedralu, gdje se i danas štuje. Predaja bilježi da su „Hrvati uzalud pokušavali kradom oteti Blaženikovo tijelo“ (...) „Narod ga je poradi brojnih čudesa što ih izvedoše njegove relikvije, među ostalima odravljenje nijemih i opsjednutih, brzo počeo štovati“. To je štovanje 1702. godine službeno potvrdio papa Klement XI. Hrvatska dominikanska provincija pokrenula je službeni postupak za njegovo proglašenje svetim.

Blaženikovo se tijelo danas nalazi u katedrali u Luceri. Dio relikvija nalazi se u Nacionalnome svetištu bl.

Augustina Kažotića u Trogiru, u dominikanskom samostanu, a dio relikvija čuva se u zagrebačkoj katedrali u kapeli posvećenj bl. Augustinu. U crkvi bl. Augustina Kažotića u Zagrebu (Peščenica) moći Blaženika ugrađene su u oltar, a dar su biskupije Lucere. Blaženoga Augustina Kažotića štovali su ne samo u Zagrebu nego i diljem njegove prostrane biskupije, a neke su župe njemu posvećene (u Lupoglavu, Zagrebu i filijala u Varaždinskoj biskupiji).

Blaženi Alojzije Stepinac kao mladi zagrebački nadbiskup poveo je 1939. prvo hrvatsko narodno hodočašće u Luceru. I danas se organiziraju hodočašća u Luceru. Blagdan bl. Augustina Kažotića slavi se 3. kolovoza. Ime mu je latinskoga podrijetla i znači *uzvišeni, časni*.

4.6. Bl. Imelda Lambertini (1321.–1333.)

Blažena Imelda Lambertini rođena je 1322. godine u pobožnoj obitelji u Bologni. Roditelji su joj dali ime Marija Magdalena. Odmalena je bila poslušna, ozbiljna i odana molitvi i duhovnosti, a znala je napamet sve molitve i psalme što su ih molile i pjevale sestre dominikanke. U roditeljskom se vrtu nalazio maleni oltar sa slikom Bogorodice kamo se često povlačila u osamu. Ondje bi klečala i molila krunicu.

S deset godina zamolila je roditelje da joj dopuste ući u dominikanski samostan u Bologni. Ondje je dobila ime Imelda. Zbog svoje dobi nije bila obvezna strogo vršiti čitavo pravilo sestara, no ona nije htjela ni u čemu zaostajati za ostalim redovnicama, čak ni u molitvi časoslova u noćne sate. Žarko je željela zajedno sa sestrama pristupiti svetoj pričesti. No, to joj nije bilo dopušteno jer je u to vrijeme vrijedio propis da se djeci do 14. godine života ne dijeli sveta pričest. To joj je zadavalo veliku bol te je s ne-

strpljenjem ispitivala: „Recite mi, kako to da netko može primiti Isusa u svoje srce i ostati živ od silne radosti?“

Na svetkovinu Uzašašća Gospodnjega, 12. svibnja 1333., mala je Imelda sa suzama u očima promatrala kako se ostale sestre dominikanke pričešćuju. Bila je na koljenima, a glavu je sklonila među ruke i gorko plakala te je molila Isusa da dođe u njezinu dušu. Nakon završetka svete mise sestre su napuštale kor, a Imelda se ostala moliti ispred Svetohraništa. Jedna od sestara okrenula se da je pozove te je primijetila hostiju obasjanu svjetlošću koja je lebdjela nad Imeldinom glavom. Sestre su odmah pozvale svećenika koji je uzeo svetu hostiju i pričestio malu Imeldu. Svećenik je u tome znaku vidio Božju volju, dopuštenje da može pričestiti Imeldu. Nakon primanja svete pričesti Imelda je nastavila klečati. Sestre ju nisu htjele smetati, no kako je njezina molitva dugo potrajala, ipak su je odlučile pozvati. Kad su joj se približile, shvatile su da je Imelda mrtva. Bila je umrla od radosti!

Danas se njezino tijelo nalazi u crkvi svetoga Sigmunda, sveučilišnoj kapeli u Bologni. Njezino štovanje počelo se širiti s pobožnošću prema euharistiji. Papa Lav XII. upisao je Imeldu u popis blaženih 1826. godine, dok ju je papa Pio X. imenovao zaštitnicom prvopričesnika. Isti papa 1910. godine spušta dobnu granicu od 14 godina za primanje pričesti te određuje da djeca mogu pristupiti prvoj pričesti čim su sposobna „razlikovati euharistijski kruh od običnog kruha“. Njezin spomendan slavi se 12. svibnja.

4.7. Sv. Katarina Sijenska (1347.–1380.)

Iako je bila nepismena, sveta Katarina Sijenska autorica je knjige koja predstavlja jedan od najznačajnijih primjeraka književnosti 14. stoljeća. Radi se o zbirci pisama koje je diktirala jednomu svom učeniku, a koja su

bila upućena vladarima, papi, kardinalima, svećenicima, siromašnima i trpećima.

Katarina je rođena u Sieni, 25. ožujka 1347. kao 24. dijete od dvadeset i petero djece. U dobi od šest godina doživjela je viđenje koje je dalo usmerenje njezinomu životu: ukazao joj se Krist odjeven u papinsku odoru i pozvao je neka Ga slijedi. U dobi od sedam godina, u Gospinoj prisutnosti, mistično se zaručila s Kristom. Da to nije bio tek djetinji san, već odabir života po nadahnuću Duha Svetoga, potvrdilo se u dvanaestoj godini kada se kao lijepa djevojka usprotivila braku koji joj je, prema običajima onoga vremena, majka ugovorila. Kako bi pokazala svoju odlučnost, odrezala je kosu i glavu prekrila velom. Majka joj je, razljućena njenim odbijanjem, strgnula veo i zaprijetila: „Kosa će ti narasti i udat ćeš se!“ Bio je to početak duga i silovita „odmjeravanja snaga“ između majke i kćeri. Naposljetku je Katarina pobijedila. Utješena viđenjem svetoga Dominika koji joj je navijestio skori kraj nevolja, jednoga je dana roditeljima obznanila neopozivu odluku da će se zatvoriti u samostan te je kratko nakon toga, nakon što je njihov otpor oslabio, odjenula habit Reda.

Katarina je gotovo smjesta prigrllila kontemplativni život koji se sastojao od molitve, razmatranja i mistične askeze, popraćen djelima milosrđa: brinula se o pacijentima sijenske bolnice i oboljelima od gube.

Kasnije ju je pogled na grad i njegove zavađene skupine u neprestanu međusobnu sukobu, kao i na razdijeljenu i korumpiranu Crkvu, naveo postati zagovornicom mira i dubokih reformi. Počela je oko sebe okupljenim učenicima diktirati pisma puna ogorčenja, ljubavi, sućuti, ali i žarkih poziva na mir i pomirenje. Ona su upućivana kraljevima, plemićima i moćnicima, prelatima, sucima i „običnim“ građanima. Njezina su pisma stigla čak i do

pape (kojega je nazivala „slatkim Kristom na zemlji“), koji je u to vrijeme boravio u Avignonu. U njima je ona, žena, poticala papu da bude srčan i privede kraju predugo izgnanstvo te se vrati u Rim: „Samo hrabro, Oče!“ pisala je, „Ja Vam kažem kako nema razloga za strah.“

No, neki su smatrali da je ova redovnica svojim uplitanjima prevršila mjeru te je 1374. bila primorana opravdati se pred Općom dominikanskom skupštinom sazvanom u Firenci. Oni su je oslobodili optužbi te su je, što više, ohrabрили da pojača svoj apostolat pod vodstvom dominikanca bl. Rajmunda iz Capue.

Utješena odobravanjem i poštovanjem svojih poglavara, Katarina se s još većom odvažnošću dala na posao,

slijedeći svoja dva ideala: uspostavljanje mira u zemlji i pročišćenje Crkve, „velikoga mosta nad svijetom“, kako ju je nazivala, preko kojega svi mogu prijeći sa zemlje na nebo. Postigla je nešto posve neočekivano: uspjela je uvjeriti papu Grgura XI. da napusti nedolično sjedište u Avignonu i vrati se u Rim. To se dogodilo 1377. godine i od tada su pape neprekidno u Rimu.

Godine 1378. pokušavajući umiriti tko zna koje po redu nemire u Firenci, zamalo je izgubila život. U to vrijeme postojala je opasnost da dođe do raskola među kršćanskim zajednicama. Papa Urban VI., koji je naslijedio Grgura XI., pozvao je Katarinu u Rim i zamolio je da se svojim duhovnim autoritetom založi kako do toga ne bi došlo. Svetica se svim snagama borila kako bi postigla taj cilj. Pisala je pisma onima koji su doveli u pitanje jedinstvo Crkve, napose Francuzima. Ostala je pisma uputila kardinalima, državnim poglavarima i običnim vjernicima, pozivajući ih neka „naprave zid“ oko pape te je sukob razriješen.

Brojne spoznaje koje je Katarina primila od Boga željela je proslijediti svim ljudima. Stoga je 1378. godine počela diktirati svoje glavno djelo „Dijalog“. Ono sadrži prikaz mističnoga puta u kojem se tumači da je Krist Gospodin poput mosta koji je Božje milosrđe postavilo nad buntovnim svijetom. Put u spasenje vodi samo preko toga mosta. Zatim, Krist je poput stepenica, poziva nas da se preko njega uspinjemo prema Božjem kraljevstvu. Kristova krv ljudima daje milosni život i, dolazeći od Krista, prožima svu Crkvu. Od Kristove krvi tijelo Crkve prima život. Slika spasonosne i spasiteljske Kristove krvi prožima svu asketiku i mistiku Katarine Sijenske. Ona je mističarka Kristove krvi, a Krista najviše doživljava u njegovoj žrtvi i u Crkvi. Papa je „slatki Krist na zemlji“, Kristov namjesnik, čiji je ugled neosporiv. Svećenici su

„djelitelji i službenici Kristove krvi“ i kao takvi sveti, pa makar osobno bili i nedostojni.

Iscrpljena intenzivnim življenjem, Katarina je preminula 1380., u dobi od svega trideset i tri godine. Krist je nagradio njezinu vjernost utisnuvši joj u ruke svoje stigme. Bile su to nevidljive stigme koje su izazivale više duhovnu negoli tjelesnu bol, ali su svakako bile znakom njezine savršene suobličnosti sa Zaručnikom Kristom.

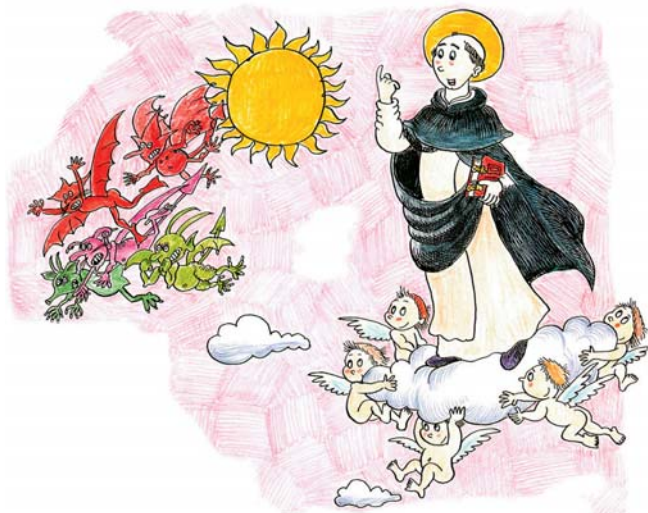
Papa Pio II. proglasio ju je svetom 1461. Uz sv. Dominika, smatra ju se, suutemeljiteljicom Dominikanskoga reda. Blagdan svete Katarine Sijenske slavi se 29. travnja. Ime je grčkoga podrijetla i znači *čista*. Zaštitnica je Italije i suzaštitnica Europe (uz sv. Brigitu Švedsku i sv. Edith Stein).

4.8. Sv. Vinko Fererski (oko 1350.–1419.)

Rođen je u Valenciji, u Španjolskoj, oko 1350. godine. U Dominikanski red primljen je 1367. Studirao je u Barceloni, a zatim u Leridi gdje je predavao logiku. Godine 1373. vraća se u Barcelonu gdje se bavi proučavanjem Izraela i arapskoga svijeta. Ipak ga je Bog bio izabrao za drugo poslanje te je krenuo drugim putem, putem propovijedanja. Glavna tema njegovih propovijedi bila je navještaj spasenja. Svi koji su ga slušali bili su oduševljeni njegovim propovijedima. Braća iz samostana u Valenciji izabrala su ga za priora gdje ga je zapazio Pedro de Luna, papin poslanik iz Avignona. Pedro de Luna kasnije je izabran za papu (Benedikt XIII.) te je Vinka Fererskoga pozvao na papinski dvor u Avignon. Sv. Vinko tada je vršio razne građanske i crkvene službe. Bio je ispovjednik, veliki pokornik i učitelj na papinskom dvoru. Međutim, sve te važne i ugledne službe nisu zadovoljile velikoga propovjednika koji se želio posvetiti samo propovijedanju.

U Crkvi je u to vrijeme vladao raskol i situacija se činila bezizglednom. Razne epidemije i Stogodišnji rat koji je harao Europom bili su znakovi koje je sv. Vinko smatrao pozivom na još gorljivije propovijedanje Radosne vijesti. Uzima hodočasnički štap i posvuda propovijeda. Kao glasovit propovjednik obišao je velik dio Europe. Propovijeda jasno i upečatljivo na latinskom i španjolskom jeziku, a svi su ga slušatelji razumjeli na svome jeziku. Na kraju svoga životnog puta dolazi u Francusku gdje se zalagao za zaustavljanje Stogodišnjega rata. Dobivši službu inkvizitora, štitio je Židove od inkvizicijskih provjera i progona. Umro je za vrijeme jedne misije u Vannesu 5. travnja 1419.

Svetim je proglašen 1458. godine. Njegov se spomendan slavi 5. travnja, a u Redu propovjednika 5. svibnja. Toga dana roditelji donose u crkvu svoju djecu na blagoslov. Po crkvama u Hrvatskoj se nalaze slike i kipovi sv. Vinka, a često ga prikazuju s kažiprstom uzdignutim prema nebu. Ime Vinko dolazi od latinske inačice

Vincentius. Latinski *vincens* (genitiv *vincentis*) znači *onaj koji pobjeđuje*.

4.9. Bl. Ozana Koterska (1493.–1565.)

Godine 1965. Koterska je biskupija svečano slavila 400. obljetnicu smrti bl. Ozane Koterske. Tom je prigodom papa Pavao VI. preko svoga državnog tajnika upravo pismo kotorskomu apostolskom administratoru don Graciji Ivanoviću, u kojem između ostaloga kaže: „Blažena Ozana, koja se odlikovala u redovničkoj savršenosti i ljudima našega vremena može pružiti primjere solidne kreposti, osobito u molitvi i promicanju jedinstva istočnih kršćana s Katoličkom Crkvom oko kojega je i ona marno nastojala pokazujući tako put koji vodi k jedinstvu.“ Sveti Otac nadalje potiče današnje vjernike da po primjeru i zagovoru bl. Ozane čuvaju vjeru koju su od svojih predaka primili kao dragocjenu baštinu te da u njoj ustraju. U njoj moramo biti „utemeljeni i neodjeljivi od Radosne vijesti“.

Bl. Ozana rođena je 25. studenoga 1493. u selu Relezi u Crnoj Gori. Na krštenju je dobila ime Katarina, a prezime joj je bilo Kosić. Jedan životopisac, dominikanac o. Serafin Razzi, ovako piše: „Roditelji su joj bili kršćani, ali raški pravoslavci, koji se u mnogim stavovima ne slažu s rimskom Crkvom.“ Bili su to čestiti, siromašni seljaci, kojima je malo stado ovaca bila sva imovina. Njezini suvremenici govore da je Katarina bila djevojčica izvanredne tjelesne ljepote, ali u tom se lijepom tijelu krila još ljepša duša, blaga, čedna, ljubazna i nevina. Kao pastirica, u gorskoj je prirodi doživljavala ljepotu stvorenja.

Bog je djevojčicu Katarinu Kosić odabrao da bude sveta. Zato joj je na paši dao ugledati Isusa najprije kao dijete, a zatim kao patnika na križu. Viđenje je u njoj

ostavilo snažan dojam i neodoljivu želju da pođe u Kotor te ondje vidi one lijepe Isusove slike o kojima joj je majka pripovijedala. Roditelji su se tomu usprotivili jer su se bojali da bi im kćerka ondje i ostala. No, kad joj je otac umro, majka je popustila pa je tako 1507. Katarina u četrnaestoj godini života zauvijek ostavila roditeljsku kuću te se preselila u Kotor.

Jedan Ozanin životopisac kaže da je prvu duhovnu formaciju primila u Božjoj prirodi, a drugu će primiti u gradu Kotoru te postati njegova najodličnija građanka, njegov ponos. U Kotoru Katarina bi primljena u kuću plemenitoga građanina Aleksandra Buće. Njegova dobra i pobožna žena postade joj kao druga majka. Poučavala ju je katoličkoj vjeri i privela sakramentima. Ona je to primala žarom prave kršćanke, a uz izvanrednu pobožnost resila ju je i velika ljubav prema siromasima. Imala je osjetljivo srce za njihove patnje i pomagala im koliko je mogla. O njezinoj velikoj dobroti svjedoče i brojne legende.

Jednoga je petka Katarina slušala potresnu propovijed o tome kako su Isusa uhvatili i mučili. Te su riječi snažno utjecale na nju pa je odlučila da će za ljubav Kristu provoditi život takozvanih „zazidanih djeвица“ kakvih već bijaše u Kotoru u ono doba. One su živjele u prizemnim isposnicama visokim dva metra, tri metra širokim i dugačkim, koje su se obično nalazile uz crkvu, s otvorom prema crkvenome svetištu. Pod duhovnim vodstvom franjevca Tome Grubonje i na savjet dominikanskoga provincijala Vinka Buće, koji će kasnije biti njezin ispovjednik, Katarina je 1514. godine dobila dopuštenje od kotorskoga biskupa Tripuna Bizantija da smije živjeti kao „zazidana djeвица“. U međuvremenu, postala je dominikanska trećoredica obukavši habit i dobivši ime Ozana na spomen jedne dominikanke iz Mantove koja je ondje umrla (1505.) na glasu svetosti. Ozana je provela sedam godina u ćeliji uz kapelu sv. Bar-

tola, a zatim se preselila u isposnicu uz crkvu sv. Pavla. Ondje je kasnije nastao mali samostan u kojem su kotorske djevojke, pod vodstvom Bogom prosvijetljene Ozane, htjele provoditi pobožan i pokornički život. Učitelj Reda Francesco Romeo dopustio im je godine 1547. nositi bijeli škapular koji je inače bio pridržan sestrama Drugoga dominikanskog reda (klauzurnim redovnicama dominikankama). Bio je to znak da je o njihovome kreposnom životu glas dopro i u Rim.

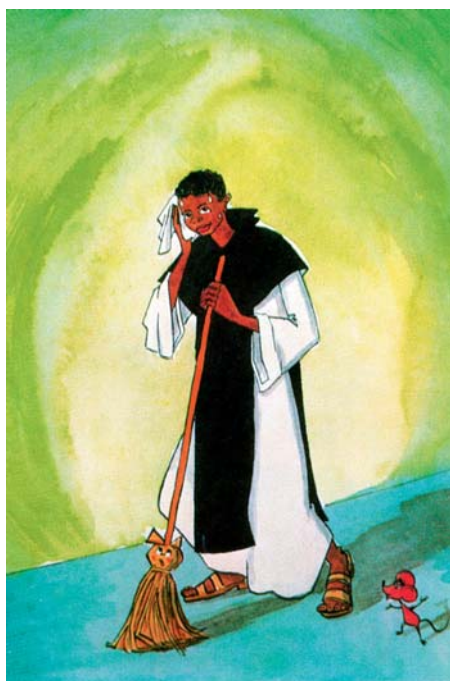
U dragovoljnome „zatvoru“ Ozana je provela preko pedeset godina moleći, baveći se ručnim radom i čineći pokoru. U gradu su je veoma cijenili i preporučivali joj se u molitve, osobito nakon čudesnoga događaja koji se dogodio za vrijeme napada turske flote na grad Kotor. Za vrijeme tursko-mletačkoga rata (1538.–1540.), turski admiral i gusar Hajrudin Barbarosa doplovio je sa 70 galija i 30 000 vojnika pred Kotor. Opsada je trajala od 11. do 16. kolovoza 1539. U obrani je uz providura Ivana Bemba sudjelovao i kotorski biskup Luka Bisanti te bl. Ozana koja je uvjerala građane u sigurnost pobjede i poticala ih na molitvu i obranu grada. Barbarosa je peti dan odustao i povukao se s vojskom.

Ozana je umrla na glasu svetosti 27. travnja 1565. u 72. godini života. Veličanstveni sprovod vodio je kotorski biskup Luka Bisanti. Njezino su tijelo nosili svim glavnim gradskim ulicama te zatim položili u crkvu sv. Pavla. Odmah su je počeli štovati kao sveticu, a to se štovanje proširilo i po Italiji, Francuskoj, Španjolskoj, Njemačkoj i Nizozemskoj. Širili su ga osobito dominikanci. Danas se tijelo blaženice nalazi u crkvi Sv. Marije u Kotoru. Papa Pio XI. službeno je odobrio njezino štovanje 21. prosinca 1927. U dokumentu proglašenja blaženom piše da je njezino štovanje odobreno gledajući „na naše vrijeme, u kojem se toliko želi sjedinjenje istočnih kršćana s rimskom Crkvom“. Blagdan bl. Ozane Kotorske slavi se

27. travnja. Ime je hebrejskoga podrijetla i znači *slava*; rabila se i kao usklik u znak pozdrava.

4.10. Sv. Martin de Porres (1579.–1639.)

Rođen je u Limi 1579. Njegov ga otac, španjolski aristokrat Juan de Porres, isprva nije htio priznati jer mu je majka bila bivša robinja afričkoga porijekla. Kad je imenovan upraviteljem Paname, Juan je kćer ostavio nekoj rođakinji, a Martina majci ostavivši i novac za njegovo školovanje. Martin je postao naučnikom nekoga brijača. No, želja mu je bila pridružiti se dominikancima koji su u Limi bili utemeljili svoj prvi samostan na tlu Perua. Budući da je bio mulat, primili su ga samo kao trećoredca i povjerili mu najskromnije poslove. No, kad

su braća otkrila njegovu nutarnju ljepotu, primila su ga u Red kao brata suradnika.

Martin iz Porresa ponudio je Peruu primjer uzorna života. Potkralj Perua i nadbiskup Lime obraćali su mu se radi savjeta, redovito ga nalazeći okružena siromasi-
ma i bolesnima. Kad se u Limi pojavila kuga, Martin se sam skrbio za šezdesetero svoje redovničke braće. Svi su ga smatrali čudotvorcem, a u Limi je utemeljio kolegij za pouku siromašne djece (prvu ustanovu te vrste u Novome svijetu). Izliječio je nadbiskupa grada Meksika koji ga je želio povesti sa sobom, no Martin mu se nije mogao pridružiti. Nakon što ga je pogodila snažna vrućica, preminuo je u Limi u 60. godini života. Peruanski ga je narod, kao i njegova braća, već tada smatrao svetim. Međutim, kanonski je postupak, započet 1660. godine, naišao na neizmjereno dug poček. Svetim ga je naposljetku proglasio Ivan XXIII. 6. svibnja 1962. Blagdan sv. Martina de Porresa slavi se 3. studenoga. Zaštitnik je brijacha i frizera. Poznat je i kao „brat metle“ jer je često čistio samostanske hodnike. Prikazuju ga i s miševima jer je, prema predaji, i s njima znao razgovarati. Zaštitnik je brijacha i frizera.

4.11. Sv. Ruža Limska (1586.–1617.)

Španjolskoga podrijetla, Ruža je rođena u gradu Limi u Peruu, 1586. godine. Krštena je pod imenom Isabelita. Bila je toliko lijepa da joj je jedna Indijanka, koja je radila kao služavka u njezinoj kući, rekla: „Lijepa si poput ruže!“ Od toga su je trenutka svi počeli zvati Ružom.

Ruža se, iako je bila lijepa i bogata, veoma rano odlučila za put trpljenja, poniznosti i savršenstva. Stoga je svoju ljepotu doživljavala kao prepreku koju je nastojala sakriti i svladati nebrojenim mrtvljenjima.

Njezina se obitelj našla u velikoj nevolji; izgubili su sva dobra, a i roditelji su se teško razboljeli. Ruža je sve to podnosila iznimno hrabro, skrbila je o njima s velikom ljubavlju i uzdržavala ih prodavanjem cvijeća iz vrta. Život joj je bio obilježen trpljenjem. U najtežim bi trenucima ovako molila: „Gospodine, umnoži moja trpljenja kako bi se umnožila i moja ljubav prema Tebi.“

Kad je u dvadesetoj godini ostala bez roditelja, dobila je dopuštenje odjenuti habit Trećega dominikanskoga reda. Kako u gradu nije bilo samostana, preuredila je jednu od kućica u vrtu u ćeliju te ondje živjela nadasve strogo i monaški samotno, tražeći sve veće postove i mrtvljenja. Kroz odjeću bi joj često probijala krv, izazvana nošenjem kostrijeti i bičevanjem. Spavala je na strnjici, a kao jastuk služio joj je komad drveta tako da joj je i san bio više trpljenje negoli odmor. Kada se ozbiljno razboljela, jedna ju je obitelj primila u svoju kuću. Ustrajna u kontemplaciji, željela je sve uvesti u tajne „nutarnje molitve“ te je u tu svrhu širila duhovne knjige. Unatoč samotničkomu životu, bila je otvorena misionarskoj zadaći Crkve te je goreći od revnosti za spas grješnika i Indijanaca željela sebe prinjeti kao žrtvu ili se „pretvoriti u kamen i vapno da svima zazida vrata pakla“. Osobito se trudila oko širenja ružarija smatrajući da ga svaki kršćanin treba „riječju propovijedati i u srcu nositi“.

Svaki 24. kolovoza običavala bi u cijelosti provesti u molitvi „jer će to“ govorila bi „biti dan mojih vječnih zaruka“. I doista, preminula je 24. kolovoza 1617. Napokon se čitav grad Lima uvjerio u svetost ove djevojke i pohitao na njezin pogreb, proglašavajući ju najljepšim cvijetom Perua, kao i prvom sveticom takozvanoga „Novoga svijeta“ (američkoga kontinenta). Blagdan svete Ruže slavi se 23. kolovoza. Ime joj je latinskoga podrijetla i upućuje na istoimeni cvijet. Zaštitnica je Indije, Latinske Amerike, Perua i Filipina.

4.12. Dominikanski mučenici

4.12.1. Hrvatski dominikanski mučenici

Mučeništvo je najveći dokaz ljubavi prema Bogu i čovjeku. Mučenici su svjedoci vjere. Opredjeljenje i zaljubljenost u Istinu jedna je od temeljnih odlika dominikanca. Red se često naziva i Red istine. Braća i sestre za nju su nerijetko bili spremni svjedočiti do prolijevanja vlastite krvi. Takva karizma prati dominikance od njihova dolaska na hrvatske prostore. Oko 1250. Bosnom su misionarili blaženi Pavao Ugarski (Pavao Dalmatinac), blaženi Jakov i fra Mihajlo iz Dubrovnika. Krivovjerci su ih uhvatili, svezali za stup i žive spalili. Treba spomenuti i da su u 13. stoljeću Tatari za svoje provale u Bosnu uhitili, ubili i bacili u rijeku Bosnu 32 dominikanca koji su također bili misionari. U Dominikanskome se redu spominju kao mučenici.

Kroz povijest Dominikanskoga reda mnogo dominikanaca i dominikanki dalo je svoj život poradi vjere u Krista. Ni u novije vrijeme nije drukčije. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata saveznički zrakoplovi bombardirali su pet samostana hrvatskih dominikanaca (Gruž, Split, Trogir, Šibenik i Zagreb). U bombardiranju Zagreba 1944. godine poginulo je osam redovnika; jedan je poginuo na bojišnici, a četvoricu su komunisti ubili iz mržnje prema vjeri.

Zbog svjedočenja vjere i propovijedanja 16 je hrvatskih dominikanaca za komunističkoga režima osuđeno na smrtnu kaznu, prisilni rad u logoru ili zatvor, neki i po nekoliko puta. Više je njih moralo napustiti domovinu. U Domovinskom ratu bombardirana su četiri samostana (Čiovo, Gruž, Čelopeci i Dubrovnik s 27 izravnih pogodaka).

Opća skupština Dominikanskoga reda održana 2010. godine u Rimu pozvala je da se redovito obnavlja sjećanje na mučeništva koje su zbog svoje vjere podnijela mnoga braća i sestre. Na primjer fr. Pierre Claverie (*Pjer Klaveri*), biskup Orana (grada u sjeverozapadnome Alžiru, na obali Sredozemnoga mora) kojega su 1996. u Alžiru za vrijeme građanskoga rata ubili muslimanski radikali. Istaknuo se u bratskome dijalogu s islamom. Zatim, vrijedno je spomena mučeništvo sestara dominikanki koje je 2. prosinca 1980. ubio *Odred smrti* u Salvadoru dok su pomagale siromašnima i beskućnicima. Zatim mučeništvo 26 članova Dominikanskoga reda (13 braće i 13 sestara) u Kongu za vrijeme građanskoga rata (1964.).

4.12.2. Mučeništvo fr. Dominika Barača

Dominik Barač rođen je 14. srpnja 1912. u Slanom, u Dubrovačkom primorju. U Red propovjednika stupio je 1930. Doktorirao je u Rimu i Dominikanska naklada Istina u kolovozu 1944. objavljuje njegovu doktorsku disertaciju „Socijalna filozofija boljševizma“, koju je posvetio „Istini i pravdi“. Ta ga je knjiga koštala života. U predgovoru fr. Barač ističe da želi hrvatsku javnost temeljito upoznati s boljševičkim zabludama jer hrvatski narod stoji „pred historijskom kataklizmom“.

Vojni sud 18. lipnja 1945. u Dubrovniku izrekao je fr. dr. Dominiku Baraču kaznu „smrti strijeljanjem i trajan gubitak građanskih prava“. Smrtna kazna strijeljanjem izvršena je u Trogiru, 17. studenoga 1945. u šest sati ujutro. Iz skupine od 34 zatvorenika, strijeljano ih je trideset, a četvorica su pomilovana. Posmrtni ostaci fr. Barača kasnije su ekshumirani i položeni u dominikansku grobnicu na splitskome groblju „Lovrinac“.

Zajedno s o. Baračem na robiji je bio i njegov redovnički brat fr. Rando Paršić koji o fr. Dominiku i danima

koji su prethodili strijeljanju govori: „Točno mi se usjeklo u pamćenje da je 15. studenoga u noći spustio pošire pisamce. Grozna vijest! Pisalo je nekako ovako: ‘Sutra ili najdalje prekosutra bit ću strijeljan’. Dana 16. studenoga spustio je posljednje pisamce. ‘Sutra rano jutrom vode me na strijeljanje. Molim te kada se sutra ujutro budem spuštao skalinama stani na malo ‘okno’ svoje sobe. Pogledat ću prema tebi, a ti mi udijeli odrješenje. Tako je i bilo. Zadnji pogled i preporuka Bogu, Gospi i svetom ocu Dominiku.

Na robiji se za hranu brinuo neki ekonom, partizan, rodom sa Šolte. Nije bio loš ni namrgođen gledajući pred sobom ni krive ni dužne osuđene svećenike koji uglavnom dan provode u molitvi i šutnji. Hranu bi nam dobacio u sobu jer cijelo vrijeme robovanja nismo smjeli izići iz sobe nego jedino na klozet u hodniku i to pod stražom i uz dobro zaključani hodnik. Došapnuo mi je 16. studenoga da će Barač sutra biti strijeljan. Usudih se zamoliti ga da mi donese nešto od njega za uspomenu. Nakon strijeljanja donio mi je 12 zrna krunice koju su bjeso- mučno strgli s njegova pasa. Ostalo su razbacali i ukopali sa zemljom iznad njega. Tako je njegova krunica postala njegov najljepši spomenik! Pitao sam tog gospodina je li plakao, molio milost. Ne. Čuo ga je da je izgovorio riječi: ‘Bože, oprosti im!’“

Hrvatska dominikanska provincija priprema postupak za njegovo proglašenje blaženim.

4.13. Značajni hrvatski dominikanci 20. stoljeća

4.13.1. Fr. Jordan Viculin (1893.–1944.)

Vjerojatno u Hrvatskoj ne postoji nijedna crkva u kojoj vjernici za svibanjskih i listopadskih pobožnosti Blaženoj Djevici Mariji oduševljeno ne pjevaju pjesmu

Kraljice svete krunice. Ta je pjesma vrlo brzo našla put do srca hrvatskih vjernika.

Kaštelanski dominikanac fr. Jordan Viculin, rođen 16. rujna 1893. u Kaštel Lukšiću pokraj Splita, za života je bio vrlo cijenjen i poznat. Kao pučki misionar, propovjednik i voditelj duhovnih obnova obilazio je našu zemlju i ostavljao za sobom neizbrisive tragove plodnoga apostolskog rada. Kamo nije sam mogao doći, ondje je bio prisutan svojim skladbama, osobito najpoznatijom *Kraljice svete krunice*, ali i svima dobro poznatom adventskom pjesmom *Padaj s neba* u kojoj se na prekrasan način naviješta Isusovo rođenje i naše spasenje po njemu.

Njegova tragična smrt s još sedmoricom redovničke braće i jednim službenikom, u anglo-saksonske bombardiranju Zagreba 22. veljače 1944., bolno je odjeknula u srcima hrvatskih vjernika. Svi su žalili nad smrću redovnika i svećenika čiji je život prekinut poput nedovršene skladbe. To je čudnija činjenica da je fr. Jordan vrlo brzo pao u zaborav. Iako je zaboravio Viculina, hrvatski narod nije zaboravio i ne može zaboraviti njegove skladbe. Njih je nastavio s ponosom pjevati.

4.13.2. Fr. Hijacint Bošković (1900.–1947.)

Hijacint Bošković jedan od najznamenitijih hrvatskih dominikanaca prve polovice 20. stoljeća, rođen je 15. travnja 1900. u Selcima na Braču. Studirao je u Dubrovniku i Rimu gdje je i doktorirao na Papinskome sveučilištu sv. Tome Akvinskog (*Angelicum*).

Godine 1929. u dominikanskom samostanu u Zagrebu osniva izdavačku kuću „Istina“ i pokreće časopis *Duhovni život* koji je uređivao sve do njegova ukinuća tijekom rata, god. 1942. Na njegov poticaj obnavlja se 1930. mjesečnik *Gospina krunica*, a 1934. počinje izlaziti *Kalendar Gospine krunice*. Izdavačka kuća „Istina“ obja-

vila je tridesetak knjiga. Bio je suosnivač i Tomističkog društva za slavenske zemlje 1934. u Poznanu. Kao profesor filozofije predavao je na Dominikanskoj visokoj bogoslovnoj školi u Dubrovniku i na Visokoj bogoslovnoj školi u Senju.

Umro je 26. prosinca 1947. u dominikanskom samostanu u Starome Gradu na Hvaru. Od 1977. središnja i spomenička knjižnica Hrvatske dominikanske provincije u Zagrebu nosi ime Hijacinta Boškovića.

U dvadesetak godina svoga djelovanja objavio je preko dvije stotine članaka i deset knjiga, na primjer: *Problem spoznaje, Albert Veliki, Nove struje u modernoj filozofiji, Filozofski izvor fašizma i nacionalnog socijalizma, Sv. Toma Akvinski i Duns Skot te Sjedinjenje s Bogom.*

Bošković je kao profesor u Senju i Rijeci javno istupio protiv fašizma, suprotstavio se nacifašizmu i totalitarizmu uopće. Rasprava *Filozofski izvor fašizma i nacionalnog socijalizma* održana je kao predavanje 1938. na III. zasjedanju Hrvatskog Socijalnog Tjedna u Zagrebu, a objavljena je godinu dana kasnije. Rasprava pokazuje koliko je hrabrosti imao o. Hijacint oštroomno upozoriti na opasnosti suvremenoga totalitarizma Mussolinijeva fašizma i Hitlerova nacionalsocijalizma u vrijeme kad su bili na vrhuncu svoje moći i prijetili i samoj Hrvatskoj.

Hijacint Bošković je, kako piše Tomo Vereš, „dušom i srcem smiono angažirani mislilac i prosuđivač društvenih i političkih zbivanja u suvremenom svijetu“.

4.13.3. Fr. Jordan Kuničić (1908.–1974.)

Rođen je 21. srpnja 1908. u Dolu kod Staroga Grada na otoku Hvaru. U rodnome je mjestu pohađao osnovnu školu, a u susjednome Starom Gradu gimnaziju. Gimnaziju je pohađao i u Dubrovniku. Godine 1924.

ulazi u Dominikanski red, a 1926. odlazi u Rim na studij filozofije i teologije na Sveučilištu sv. Tome Akvinskoga (*Angelicum*) gdje je i doktorirao. Godine 1933. dobiva mjesto profesora na Visokome filozofsko-teološkom učilištu Dominikanskoga reda u Dubrovniku.

Za vrijeme boravka u Dubrovniku bio je kateheta na državnoj gimnaziji i Učiteljskoj školi. Godine 1955. odlazi u Zagreb gdje predaje na Katoličkome bogoslovnom fakultetu (KBF-u). U Zagrebu predaje moralnu teologiju, katolički društveni nauk i religioznu pedagogiju. Godine 1963. izabran je za dekana KBF-a. Tu dužnost obnaša do 1970.

Jedan je od hrvatskih svećenika koji su u svojim raspravama osudili komunizam („Problem komunizma s idejnog stanovišta“, 1942.). Pisao je djela na području raznih teoloških disciplina, posebno moralne teologije, katoličkoga socijalnog nauka, kršćanske pedagogije i glazbe. Napisao je više od 30 samostalnih djela i 280 članaka. Djela su mu objavljena u više od 20 domaćih i inozemnih časopisa. Kao poznat i vrstan teolog svojim je teološkim tumačenjima dao doprinos u stvaranju pastoralne konstitucije o Crkvi u suvremenome svijetu „Radosť i nada“ (*Gaudium et spes*) Drugoga vatikanskog koncila. Umro je, za orguljama na misi, u Zagrebu 17. veljače 1974.

4.13.4. Fr. Rajmund Kupareo (1914.–1996.)

Rođen je u Vrboskoj na otoku Hvaru, u staroj plemićkoj obitelji, 16. studenog 1914. Bio je dominikanac, sveučilišni profesor, pjesnik, književnik i estetičar, teološki pisac, esejist, skladatelj, prevoditelj i nakladnik. Pisao je na hrvatskome, češkome, latinskome i španjolskome jeziku. Godine 1930. stupio je u Dominikanski red, a 1937. zaređen je za svećenika. Diplomirao je 1939.

na Visokome filozofsko-teološkom učilištu Dominikanskoga reda u Dubrovniku. Suradivao je s bl. Alojzijem Stepincem.

Za vrijeme rata pomagao je svojim prijateljima Židovima spašavajući im živote. Naime, izdavao bi im lažne potvrde o krštenju i vjenčanju kako bi mogli pobjeći od Gestapa u Švicarsku i time izbjeći gotovo sigurnu smrt.

Godine 1947. bio je prisiljen napustiti Hrvatsku. Otišao je u Olomouc, u Češku, gdje je magistrirao teologiju. Naposljetku je po nalogu poglavara otišao u Čile gdje je dobio zadaću sudjelovati u obnovi Čileanske dominikanske provincije. Na poziv Katoličkoga sveučilišta u Santiagu da Chile 1950. godine predaje na Fakultetu filozofije i odgojnih znanosti. Na istom je sveučilištu doktorirao te bio dekan i prorektor. Osnovao je i institut za estetiku.

Objavio je 25 knjiga. Od toga je 9 znanstvenih rasprava o estetici na hrvatskome, latinskome i španjolskome jeziku te 14 knjiga drama, pjesama, pripovjedaka i romana na hrvatskome, češkome i španjolskome jeziku. Bio je član Čileanske akademije znanosti i umjetnosti.

Godine 1971. vratio se u Hrvatsku nakon što je pretrpio moždani udar. Godine 1995. dobio je nagradu „Vladimir Nazor“ za književnost, a 1996. nagradu „Vladimir Nazor“ za životno djelo. Odlikovan je i visokim čileanskim odlikovanjem. Pred kraj života boravio je u dominikanskome samostanu u Zagrebu na Borongaju gdje je umro 6. lipnja 1996. Ulice u Starome Gradu na Hvaru i u rodnoj Vrboskoj nose njegovo ime. Njegove su pjesme uvrštene u antologije hrvatskih pjesnika. U Dodatku ove knjižice donosimo njegovu poznatu pjesmu „Balada o Gospinim pčelama“.

4.13.5. *Fr. Tomo Vereš (1930.–2002.)*

Tomo Vereš bio je filozof i teolog, marksolog i prevoditelj. Studirao je u Dubrovniku i Saulchoireu (Francuska), Freiburgu i Breisgau (Njemačka) te Zagrebu gdje je 1970. doktorirao na Teološkome fakultetu. Filozofiju je predavao na Dominikanskome filozofsko-teološkom učilištu u Dubrovniku te na Filozofskome fakultetu Družbe Isusove u Zagrebu.

Vereš je najviše obilježio hrvatski tomizam 20. stoljeća. Pokrenuo je sustavno prevođenje na hrvatski jezik djela prvaka srednjovjekovne misli Alberta Velikog i Tome Akvinskoga. Nadahnjujući se naukom Tome Akvinskoga započeo je znanstveni dijalog kršćanstva s marksizmom na kojem je radio 20 godina.

Jedno od središnjih mjesta u Verešovu djelu zauzima Akvinčevo shvaćanje zadaće ljudskoga razuma u susretu s velikim filozofskim i teološkim problemima. Vereš ističe stvaralačku moć razuma koji ima „bitno moć dijaloga, razabiranja novih mogućnosti i sabiranja svih razlika“. Za njega je filozofija „vrhunski misaoni napor čovjeka da kroz ono što je poznato i spoznatljivo traži ono što je nepoznato i osluškuje što je neshvatljivo“. Filozofija i teologija, vjera i razum nisu oprečni jer povijest filozofije pokazuje da se filozofska misao konstantno zaokuplja pitanjem Boga. Vereš ističe autonomiju obiju znanstvenih disciplina. Odbacivao je pojam „kršćanske filozofije“ jer se takav pojam, prema njegovu mišljenju, protivi naravi kršćanstva koje je otvoreno prema svim kulturama, civilizacijama i filozofijama.

Bavio se i pitanjem nacionalnih manjina (bunjevačko pitanje u Bačkoj) te socijalnim naukom Crkve. Dobio je najveće odlikovanje u Dominikanskome redu: „magister in sacra theologia“ (2000.) koje se dobiva za osobite zasluge u unaprjeđenju teoloških i filozofskih znanosti.

5. Sestre dominikanke

5.1. Dominikanke kroz povijest Crkve

Prvi samostan, koji je sveti Dominik utemeljio 1207. godine, bio je samostan sestara dominikanki. Dominikova je zamisao bila da sestre svojom molitvom podupiru rad braće propovjednika. I danas postoje klauzurne sestre dominikanke koje većinu svoga vremena provode u molitvi. Sestre dominikanke otvorenoga tipa obavljaju razne vrste apostolata. Duhovnost sestara dominikanki istovjetna je duhovnosti cijeloga Dominikanskog reda čiju je bit izrazio sv. Toma Akvinski: razmatrati i podijeliti s drugima plodove vlastitoga razmatranja. Molitvom, studijem, življenjem zajedništva i djelima apostolata, sestre pokušavaju pronaći djelotvorne načine utjelovljenja Božje Riječi u svakodnevni život u kojem Bog progovara srcu čovjeka određenoga vremena i prostora. Sestre ne propovijedaju u doslovnome smislu riječi kao braća dominikanci, ali životom i djelovanjem naviještaju i šire istinu o Bogu i čovjeku. Svaka sestra dominikanka nastoji pohranjivati

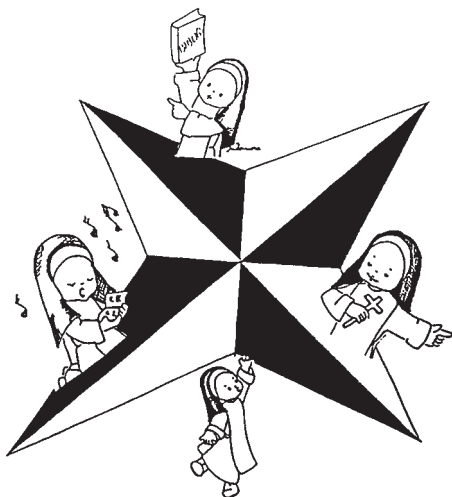
Božju Riječ u svoje srce poput Marije, s njom se sjediniti, da bi potom ta Riječ postajala kruhom za spas svijeta.

Zajednička molitva časoslova i krunica imaju važno mjesto u životu članova Dominikanskoga reda pa tako i sestre vrijeme osobito posvećuju zajedničkoj molitvi te, u skladu s duhovnošću Reda, osobnoj molitvi i razmatranju vječnih istina. Posebnu pobožnost gaje prema Blaženoj Djevici Mariji, mucii Isusovoj i prema Isusu skrivenomu u otajstvu Euharistije. Tu nalaze duhovnu snagu kako bi svoje dominikansko poslanje živjele na slavu Božju i spas duša te kako bi mogle biti duhovna potpora braći propovjednicima. Sestara dominikanki danas ima više od 20 000 u 151 kongregaciji i 110 zemalja.

5.2. Dominikanke u Hrvatskoj

Dominikanke u hrvatskim krajevima nalazimo već u prvoj polovici 13. stoljeća. U skladu s Dominikovim osnutkom samostana sestara dominikanki, sestre i u Hrvatsku najvjerojatnije dolaze u isto vrijeme kada i braća dominikanci, pomažući braću u apostolatu molitvama i drugom pomoći. Prvi ženski samostani u Hrvatskoj bili su samostani kontemplativnih sestara. Postojalo je šest takvih samostana na području Dalmacije i to u Ninu (1241.), Zadru (1311.), Splitu (1245.), Dubrovniku (1399.), Starome Gradu na Hvaru (poslije 1481.) i Šibeniku (oko 1400.). No, za samostan sv. Martina u Splitu koji se spominje 1372. ne može se utvrditi jesu li u njemu živjele redovnice kontemplativnoga ili aktivnog načina života.

Iz samostana dominikanki u Zadru potječe najstariji gotičkom latinicom pisani tekst na hrvatskome jeziku *Red i zakon od primglenia na dil dobroga cignenia sestara nasich suetoga odza nasega Dominika* (Red i Zakon od primljenja na dil dobroga činenja sestara naših Reda Sve-

toga Oca našega Dominika) iz godine 1345. Radi se o obredniku primanja kandidatkinja u Red.

Dominikanke su živjele i u Kotoru, gdje ih je u zajednicu okupila prva hrvatska blaženica bl. Ozana Katorska. No, većina je samostana dominikanki stjecajem povijesnih neprilika s vremenom ugašena. Do konca 19. stoljeća održale su se samo zajednice u Šibeniku i Splitu, koje nisu imale nekog vidljivijega utjecaja u svojoj sredini. U Dalmaciji je tada bilo mnogo redovničkih zajednica koje su bile brojnije i bavile su se odgojem pretežito ženske mladeži. Međutim, radilo se o talijanskim zajednicama koje nisu odgajale u hrvatskome duhu.

5.3. O. Anđeo Marija Miškov i ideja obnove sestara dominikanki

Za ponovni procvat i oživljavanje zajednice sestara dominikanki na hrvatskome području najzaslužniji je otac Anđeo Marija Miškov, rođen 1848. u Zlarinu kod Šibenika. U Dominikanski red stupio je 1862. u Šibeniku, a sljedeće je godine primio habit Reda. Za svećenika

je zaređen u Kotoru 1871. Dok je vršio službu šibenskoga priora, bio je i upravitelj sestara. Svoju zamisao o „uskrsnuću naših sestara u Dalmaciji“, kako sam kaže u svome ljetopisu, počeo je ostvarivati kada je 1902. izabran za provincijala Dalmatinske provincije.

Budući da su sestre živjele zasebno u zajednicama u Šibeniku i Splitu, o. Anđeo Marija Miškov, veliki pučki propovjednik, misionar i iskreni domoljub, dugo se godina bavio mišlju kako ujediniti i osposobiti dominikanke za odgoj mladeži u pravome kršćanskom i hrvatskom duhu. Sestre u Šibeniku, koje su do tada živjele na dvjema adresama, 16. siječnja 1865. ujedinite su se i od gospođe Elizabete Picciolato de Grisogono kupile kuću u kojoj još i danas borave. Sestre iz Splita živjele su u kući u zidinama Dioklecijanove palače, u kojoj žive i danas. Taj samostan ima posebnu vrijednost zbog male crkvice sv. Martina iz 1372. godine koja je široka samo 170 cm.

U pothvatu ujedinjavanja sestara ocu Miškovu od velike su pomoći bili o. Anđeo Šoljan (sastavio je prve *Konstitucije* za sestre, bio je njihov ispovjednik i duhovnik) i šibenski biskup Vicko Pulišić (1902.–1910.). Istovremeno, uz pomoć uglednoga katolika Joze Fazinića, u Korčuli je o. Miškov kupio zemljište za gradnju novoga samostana, budućega i današnjeg sjedišta Kongregacije. Korčula je bila mjesto gdje je vladao čist hrvatski duh, u Korčuli su bila braća dominikanci i bilo je to mjesto širokoga polja djelovanja.

Otac Miškov u Korčuli je pronašao posao za sestre. Molio je prioru šibenskoga samostana s. Rožu Jurić dozvolu preseljenja triju sestara na Korčulu. Dobio je dozvolu i 1902. godine s. Imelda Jurić, s. Bonaventura Pauk i s. Vica Bralić „osvojile“ su korčulanski teren i počele raditi u Zakloništu siromaha. Međutim, o. Miškov imao je još veći san: otvoriti zavod za odgoj ženske mladeži i povjeriti ga sestrama.

5.4. Utemeljenje Kongregacije svetih anđela čuvara

Svoje plemenite zamisli o osnutku zajednice o. Miškov nije mogao ostvariti bez materijalne pomoći. Zato je potražio pomoć svoga prijatelja, đakovačkog biskupa Josipa Jurja Strossmayera. Spreman podržati svaku ideju kulturnoga i prosvjetnoga napretka, biskup Strossmayer novčanom je pomoći omogućio početak ove akcije. Kupljena je kuća koja je imala velik teren za gradnju. S radovima se počelo 1903. Biskup Strossmayer bio je spreman podmiriti sve troškove, ali ga je smrt omela u tome nuanu. Njegovu plemenitu nakanu ispunio je zagrebački nadbiskup Juraj Posilović, a novi je samostan blagoslovio Strossmayerov nasljednik, biskup Ivan Krapac. Sestre dominikanke smatraju te crkvene velikane svojim dobrotvorima.

Kongregacija svetih anđela čuvara utemeljena je 16. svibnja 1905. u Šibeniku. Svečano proglašenje utemeljenja obavljeno je 2. listopada 1905. u Korčuli. Otac Miškov svečano je otvorio novu kuću sestara dominikanke. Za prvu predstojnicu postavljena je s. Imelda Jurić. Kongregacija je krenula u život pod geslom koje i danas stoji uklesano na pročelju samostanskoga zdanja u Korčuli: *Bogu, Redu, narodu.*

5.5. Apostolat sestara

Život sestre dominikanke uključuje kontemplaciju i apostolat. Molitva daje temelj apostolskomu djelovanju. Rad sestre dominikanke plod je molitve, a molitva otvara nova polja djelovanja.

Ljubav prema Bogu i čovjeku, kao i ljubav prema Istini, potiče na konkretno djelovanje i služenje. Potrebe mjesta, potrebe vremena i mogućnosti određuju djelovanje sestara. Karizmu Reda – propovijedanje – dominikanka ostvaruje na razne načine. Propovijeda mnogima,

počevši od svoje zajednice, onima s kojima radi u različitim službama, ljudima koje susreće u redovitim ili posebnim prilikama. Nastoji svojom pojavom, stavom, riječima i djelima širiti Radosnu vijest, propovijedati život, mir i radost; otkriti ljudima razlog života i nade, smisao žrtve i opraštanja, dubinu ljubavi i dobrote.

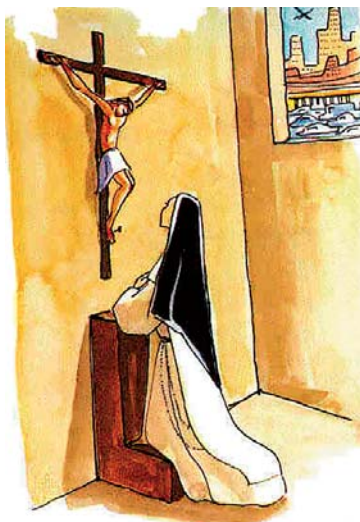
Od samih početaka Kongregacije apostolat je bio usmjeren prema odgojnomu i socijalnom radu. Odgojno djelovanje sestara ostvaruje se u dječjim vrtićima, putem školskoga vjeronauka i župne kateheze, na fakultetima, u radu s mladima i obiteljima i u privatnome poučavanju. Sestre pomažu u župskim zajednicama i zajednicama braće dominikanaca, u pastoralu i liturgiji, i to vođenjem crkvenoga pjevanja i brigom za crkveni prostor i ruho. Konkretna djela ljubavi iskazuju starijim, nemoćnim i bolesnim osobama njegujući ih u vlastitim i državnim ustanovama. Tijekom ljeta sestre pružaju gostima mogućnost tjelesnoga i duhovnog odmora u kući uz samostan na Korčuli. Aktivne su u crkvenim medijima i radijskim emisijama u Zagrebu (*Radio Marija*) i u Korčuli (*Radio Korčula*). Već više od dvadeset godina izdaju glasilo *Ave Maria*, a uređuju i mrežnu stranicu www.dominikanke.org.

5.6. Dominikanke danas

Danas Kongregacija broji 113 doživotno zavjetovanih sestara, pet sestara juniorki i pet kandidatkinja. Sestre žive i djeluju u četrnaest zajednica u Hrvatskoj: u Korčuli, Šibeniku, Splitu (tri zajednice), Dubrovniku (dvije zajednice), Veloj Luci, Bolu, Virju, Zagrebu (tri zajednice) i Pregradi. Sestre su prisutne i u trima zajednicama izvan Hrvatske (u Subotici, Hamburgu i Montrealu). Kuća matrica (glavna kuća Kongregacije) nalazi se u Korčuli gdje svaka sestra započinje duhovni hod u redovništvo, najprije kao kandidatkinja, potom novakinja i juniorka te, na posljetku, kao doživotno zavjetovana sestra.

Kada djevojka dođe u samostan, živi u zajedništvu sa sestrama, moli i promišlja o mogućnosti i spremnosti da uskoro i sama postane jednom od njih. Nakon kandidature koja traje šest mjeseci (ovisno o dobi, ako kandidatkinja nije završila srednju školu, kandidatura traje do završetka srednjoškolskoga obrazovanja) slijedi postulatura koja također traje šest mjeseci. Postulantica potom prelazi u novicijat te pod vodstvom učiteljice novicijata proučava Konstitucije, Pravilo sv. Augustina, povijest Kongregacije, duh Dominikanskoga reda te zavjete posluha, čistoće i siromaštva po kojima će živjeti. Praktično se uključuje u život zajednice te, ovisno o potrebama, zajednica odlučuje na kojem bi polju sestra mogla ostvariti svoje zvanje i poslanje u Crkvi.

6. Dominikanci danas

6.1. Braća dominikanci

Danas u svijetu ima više od 6 000 dominikanaca; prisutni su na svim kontinentima. Najbrojnija je poljska provincija, zatim francuska te španjolska. Hrvatska provincija ima osamdesetak članova. Prema želji utemeljitelja Reda propovjednika, prvi je zadatak članova Reda spasenje duša. To bi značilo da je zadaća svakoga dominikanca i dominikanke dovesti duše k Bogu i svojim životom pokazati kako je lijepo živjeti s Bogom.

Povezivanje studija s osnovnim ciljem Reda – spavanjem duša – jedna je od novosti koje uvodi sv. Dominik. Studij je za dominikanca bitno sredstvo uspješnoga apostolata. Studij i redovnički život međusobno se prožimaju i potpomažu.

Sloboda je najizraženija značajka Reda. Dominikanci u svome propovijedanju i životu daju posebnu važnost slobodi, milosrđu i istini. Ljubav prema slobodi nerazdvojiva je od ljubavi prema istini. Sloboda raste sa stalnim traženjem i propovijedanjem istine koja je slobodna i koja oslobađa.

Bitno je obilježje dominikanaca propovijedanje Radosne vijesti – Evandjelja. U središtu je dominikanskoga propovijedanja Božje milosrđe koje Red kao „škola milosrđa“ posebno propovijeda. Sveti je Dominik u noćnim satima vapio Bogu molitvom: „Bože moj, milosrđe moje, što li će biti s grešnicima?“ Prilikom stupanja u Red bra-

će propovjednika, svaki kandidat na upit poglavara: „Što tražite?“ odgovara: „Milosrđe Božje i Vaše“.

Svaki kršćanin pozvan je govoriti o Bogu, posebno kada se to od njega traži. Po uzoru na svetoga Dominika koji je „noću govorio s Bogom, a danju o Bogu“ i dominikanci su pozvani činiti isto. Posebno je danas potrebno govoriti o Bogu jer je postalo očito da Ga ljudi sve više zaboravljaju. Potrebno je vratiti Boga u njihove živote kako bi ponovno pronašli smisao svoga života. Dominikanci i dominikanke trude se učiniti to na suvremeni način. Današnji je čovjek čovjek komunikacije. U povijesti čovječanstva nikada nije bilo lakše stupiti u kontakt s osobom na drugome kraju našega planeta no danas. Zato dominikanci uz ustaljene načine naviještanja Radosne vijesti koriste i suvremena komunikacijska sredstva. Prisutni su u medijima, vode emisije na radiju i televiziji ili u njima sudjeluju kao gosti, uređuju mrežne stranice (Hrvatska dominikanska provincija ima mrežnu stranicu: www.dominikanci.hr) itd.

Rad braće dominikanaca danas djeluje na brojnim područjima apostolata. Dominikanci se trude odgovoriti svim potrebama Crkve. Vode župe, predaju na fakultetima kao profesori, u školama kao vjeroučitelji, rade u župnoj katehezi s djecom i mladima, propovijedaju u pučkim misijama, skrbe o ovisnicima i siromašnima, rade kao studentski i zatvorski kapelani, bave se prevođenjem, pisanjem i izdavanjem knjiga (Hrvatska dominikanska provincija ima svoju nakladničku kuću: Dominikanska naklada *Istina*), slikarstvom i glazbom („Glasnici nade“ poznata je kršćanska rock-skupina koju su osnovali dominikanci, koja svira kršćansku rock-glazbu, tzv. „white metal“. VIS „Dominik“ iz Splita te grupa „Veritas“ iz Dubrovnika održavaju koncerte i snimaju nosače zvuka). Dominikanski studenti uređuju i izdaju časopis „Izazov istine“, osnovali su vokalni sastav „Modus Praedicandi“,

a imaju i svoju nogometnu ekipu s kojom sudjeluju na raznim turnirima. Neka su braća u misijama na različitim kontinentima gdje naviještaju Radosnu vijest onima do kojih još nije stigla. Od misijskih zemalja hrvatski dominikanci već 40 godina rade u Boliviji.

Da bi bio uspješan i plodonosan, apostolat mora biti utemeljen na molitvi. Slobodno možemo reći da je bez molitve svaki kršćanin kao riba na suhom ili cvijet bez sunca. Zato dominikanci mnogo vremena posvećuju zajedničkoj i osobnoj molitvi. Kao redovnici, triput dnevno zajedno mole: ujutro, u podne i navečer. Svoje vrijeme provode u osobnome molitvenom razmatranju koje im pomaže da sve ono što su stekli umnim radom znaju prenijeti onima kojima su poslani.

Po uzoru na svoga utemeljitelja, i dominikanci u Hrvatskoj svoj apostolat temelje na molitvi i studiju. Za djelovanje se pripremaju u samostanima koji se nalaze na području Republike Hrvatske, Bosne i Hercegovine te Slovenije. Danas Hrvatska dominikanska provincija ima 13 samostana i kuća: u Dubrovniku, Splitu, Trogiru, Gružu, Bolu, Starome Gradu, Korčuli, Zagrebu (dva samostana), Rijeci, Klopču kod Zenice (BiH) te dva u Sloveniji: Žalec i Petrovče. Također, vode i inozemne hrvatske misijske postaje za radnike i Hrvate iseljenike, i to u Kemptenu, Hannoveru, Hamburgu i Parizu.

Uz samostane djeluje osam župa, nekoliko zborova mladih, četiri muzeja i izlazi nekoliko časopisa. Svaki je samostan opremljen knjižnicom. Najveća je ona u zagrebačkome samostanu Kraljice svete Krunice. Knjižnica splitskoga samostana čuva djela koja joj je oporučno ostavio otac hrvatske književnosti Marko Marulić, a knjižnica dubrovačkoga samostana do danas je ostala, usprkos burnoj prošlosti, najvrjednija srednjovjekovna knjižnica u Hrvatskoj s 94 srednjovjekovna kodeksa i 249 inkunabula.

6.2. Bratstva sv. Dominika

Prosjачki redovi nastali u 13. stoljeću utjecali su na široke krugove tadašnjega pučanstva. Nije čudno da su se oko dominikanskih samostana naseljavali laici. Bili su zaneseni idealom sv. Dominika i tražili su vezu s Redom te su htjeli sudjelovati u njegovu poslanju. U skladu s time, sestre i braća provode nove oblike dušobrižništva zajedno s laicima.

Tako je osnovano Dominikansko laičko bratstvo čiji su članovi oženjeni ili neoženjeni muškarci odnosno udate i neudate žene različite starosne dobi i najrazličitijih zanimanja. Kao članovi Reda oni su na svoj način nositelji apostolskoga poslanja u molitvi (svakodnevno moljenje časoslova i po mogućnosti sudjelovanje u euharistijskome slavlju, meditacija i čitanje Svetoga pisma), studiju i propovijedanju (laici mogu ljudima „propovijedati“ svojim životom).

Osim laičkih bratstava, postoje i svećenička bratstva sv. Dominika u koja se primaju svećenici. Njihova je zadaća da svoj život i službu oblikuju u duhu sv. Dominika.

Primanje laika i svećenika u Red propovjednika, to jest u bratstva sv. Dominika, obavlja se obredom „oblačenja“. Kandidati, laici ili svećenici, danas redovito ne primaju habit Reda, nego mali škapular (koji se može zami-

jeniti medaljicom s likom sv. Dominika, dominikanskim križem ili drugim znakom Reda za tu prigodu blagoslovljenim). Oblačenjem oni postaju dio Dominikanske obitelji te su uključeni u mjesnu zajednicu ili bratstvo da „žive po duhu i karizmi sv. Dominika“. Nakon primanja i godine novicijata polažu zavjete, a povezani su s najbližim dominikanskim samostanom na području gdje žive.

Članovi dominikanskih bratstava „sudjeluju u apostolskome poslanju Reda učenjem, molitvom i propovijedanjem prema vlastitome položaju“ svakoga pojedinog člana, „bilo po vlastitom duhovnom životu bilo po služnji Bogu i bližnjemu“, „po primjeru sv. Dominika, sv. Katarine Sijenske i drugih prethodnika“.

6.3. Dominikanski pokret mladih

Mladi su također veoma važni članovi Dominikanske obitelji i svojim djelovanjem doprinose očuvanju i širenju dominikanske duhovnosti. Nadahnjujući se na dominikanskoj duhovnosti žele zajedno s dominikanskom braćom i sestrama svojim životom propovijedati Radosnu vijest drugim mladima. Taj način propovijedanja temelji se na bratskome životu, molitvi i studiju odnosno stalnome traganju za Istinom.

„Međunarodni pokret dominikanske mladeži“ službeno je zaživio 1995. godine kada je fr. Timothy Radcliffe, tadašnji učitelj Dominikanskoga reda, sazvao predstavnike

mladih iz desetak zemalja svijeta kako bi učvrstio njihovu želju za življenjem i naviještanjem evanđelja po uzoru na svetoga Dominika. Pokret danas postoji ondje gdje su prisutni dominikanci i dominikanke. Međunarodni susreti Pokreta događaju se prigodom održavanja Svjetskoga dana mladih. Tom se prigodom organizira program koji uključuje predavanja, radionice, filmske projekcije te razne oblike druženja. Dominikanski pokret mladih (DOMA – Dominikanska mladež) u Hrvatskoj postoji od 2000. godine i dio je međunarodnoga pokreta. Trenutno djeluje u zajednicama u Splitu i Zagrebu te širi svoje djelovanje po drugim dominikanskim župama i samostanima.

Dodatni materijali za učenike srednjih škola

Sv. Toma Akvinski

Molitva sv. Tome Akvinskoga prije učenja

Udijeli mi, milosrdni Bože, da ono što se tebi sviđa žarko žudim, razborito tražim, istinski spoznam i savršeno ispunim na hvalu i slavu tvoga imena.

Oratio S. Thomae dicenda ante studium

Concede mihi, misericors Deus, quae tibi placita sunt ardentius concupiscere, prudenter investigare, veraciter agnoscere et perfecte adimplere, ad laudem et gloriam nominis tui.

Suma teologije

Suma teologije Tomino je glavno djelo na kojem je radio sedam posljednjih godina svoga života. Sastoji se od triju glavnih dijelova. Prvi dio napisao je tijekom boravka u Rimu (do rujna 1268.). Djelo je ostalo nedovršeno jer nakon viđenja 6. prosinca 1273. Toma prestaje pisati.

Svaki dio obuhvaća više od stotinu pitanja, tj. većih tematskih jedinica. Pitanja su sastavljena od članaka. Svaki članak počinje upitom „Je li...?“ Slijedi polemički dio članka u kojemu se iznose suprotna mišljenja: razlozi „za“ i „protiv“. Nakon što dvije strane iznesu svoje najjače razloge, autor prelazi na prosudbeni dio članka u kojem iznosi vlastito mišljenje, rješavajući najprije opći problem članka („Odgovaram“), a zatim pojedine prigovore iz polemičkoga dijela („Odgovor na 1. razlog“ itd.).

U člancima se uočava strogo kritičko mišljenje koje je u službi traženja istine. Toma nikada u potpunosti ne odbacuje stav s kojim se ne slaže jer smatra da nema svestrane zablude. U odgovoru na tuđe prigovore pokazuje u kojem su smislu prihvatljivi, u kojem pak nisu. Iza tih prigovora kriju se konkretne povijesne osobe ili svjetonazori. Na primjer, u članku koji pita „Postoji li Bog?“ dva iznesena prigovora oslikavaju ateizam kroz svjetsku povijest, od kojih prvi odbacuje postojanje Boga zato što postoji zlo u svijetu, a drugi želi dokazati kako je suvišno pretpostaviti Boga budući da se prirodne pojave mogu protumačiti samom prirodom, a zbivanja u ljudskoj povijesti ljudskim razumom i slobodnom voljom.

Suma teologije, I. dio, 2. pitanje, 3. članak¹

Postoji li Bog?

Pristupamo trećem pitanju. Čini se da Bog ne postoji:

1. Kad bi, naime, jedan [član] dviju suprotnosti bio beskonačan, on bi potpuno uništio drugoga. No upravo na to se misli pod imenom „Bog“, to jest da je neko beskonačno dobro. Kad bi, dakle, Bog postojao, ne bi bilo nikakva zla. A zla u svijetu ima. Dakle, Bog ne postoji.

2. Osim toga, ono što se može protumačiti s manjim brojem počela, ne treba činiti s više njih. A čini se da se sve pojave u svijetu mogu protumačiti pomoću drugih počela pretpostavljajući da Bog ne postoji, jer prirodne se pojave svode na počelo koje je priroda, dok se zbivanja koja proizlaze iz slobodnog odlučivanja svode na počelo koje je ljudski razum ili volja. Prema tome, nema nikakve nužnosti tvrditi da Bog postoji.

Ali protiv toga je ono što u knjizi *Izlaska* 3, 14 Bog osobno kaže: „Ja sam koji jesam.“

Odgovaram: Ima pet putova kojima se može dokazati da Bog postoji.²

¹ Tekst preuzet iz: Toma Akvinski, *Izabrano djelo*, izabrao i preveo Tomo Vereš; drugo znatno prošireno i dotjerano izdanje priredio Anto Gavrić, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 2005, str. 289-292. Zahvaljujemo izdavaču na dopuštenju.

² Toma ne kaže da ima pet putova (*quinque viae*) kojima čovjek dopi-jeva do Boga. Takvih je putova subjektivno bezbroj, koliko i ljudi, a objektivno samo jedan, Krist, koji je, po Tomi, jedini „put naših težnji prema Bogu“. On kaže samo to da ima pet putova kojima se može *dokazati* da Bog postoji a to je važno za teologiju *kao znanost* i na određen način za Objavu i Crkvu koje govore o spoznatljivosti Božjeg postojanja. Očigledno je da većina ljudi ne može ići tim filozofskim putovima, već ili vjerom prihvaća Božje postojanje, bez filozofskih razloga, ili ga, također neovisno o tim razlozima, odbija kao predmet nevjerovanja.

Prvi i jasniji put je onaj koji polazi od gibanja.³ Sigurno je naime i osjetilom se ustanovljuje da se u ovome svijetu neka bića gibaju. A sve što se giba, giba se od nekoga drugoga bića. Naime, ništa se ne giba, osim ukoliko je u stanju mogućnosti u odnosu na ono prema čemu se giba, a giba ukoliko je u stanju zbiljnosti. Gibati naime nije ništa drugo nego izvesti nešto iz mogućnosti u zbiljnost. A izvesti nešto iz mogućnosti u zbiljnost može samo neko zbiljsko biće. Na primjer, ono što je zbiljski toplo, recimo vatra, djeluje na drvo koje je toplo u mogućnosti da bude zbiljski toplo, te ga tako stavlja u gibanje i mijenja ga. A nemoguće je da isto biće bude istodobno i u istom pogledu u zbiljnosti i mogućnosti, već samo s različitih gledišta: što je naime zbiljski toplo, ne može biti i u mogućnosti takvo, već je istodobno u mogućnosti hladno. Nemoguće je, dakle, da nešto bude istodobno i na isti način davalac i primatelj gibanja, odnosno da giba samoga sebe. Sve dakle što se giba treba biti gibano od nečega drugoga. Ako je dakle to drugo biće koje začinje gibanje i samo pokrenuto, onda mora i ono primiti gibanje od drugoga bića, a ovo opet od drugoga. Ali ovdje je nemoguće ići u beskraj, jer tada ne bi postojao neki iskonski začetnik gibanja, niti bi dosljedno tome postojao neki drugi pokretač, jer drugotni pokretači gibaju samo zato što su pokrenuti od iskonskog začetnika gibanja; na primjer, štap giba samo zato jer ga pokreće ruka. Prema tome, nužno je doći do nekog iskonskog začetnika gibanja kojega nitko ne pokreće. A to svi razumijevaju pod Bogom.⁴

³ „Motus“ u Tome ne znači samo mjesno gibanje, kretanje, već svaku vrstu promjene: fizikalnu, kemijsku, duševnu, individualnu, društvenu, povijesnu itd. Stoga bi ovdje za njegov pojam „motus“ najbolje odgovarao pojam „zbivanje“.

⁴ To jest neko posve nezavisno, samostalno i slobodno biće. O tome svjedoče imena koja je Bog poprimio kroz povijest religija: Gospodin, Stvoritelj, Svevišnji itd., a osobito ime koje je Bog otkrio Mojsiju „Ja sam

Drugi put polazi od pojma tvornog uzroka. Ustanovljujemo naime da u ovim osjetilnim bićima postoji sustav tvornih uzroka, a ne nalazi se, niti je to moguće, da nešto bude tvorni uzrok samoga sebe, jer bi tada moralo postojati prije sebe, a to je nemoguće. No nije moguće u tvornim uzrocima ići u beskonačnost. Naime, u svim sređenim tvornim uzrocima prvi [član] je uzrok srednjega, a srednji je uzrok posljednjega, bilo da ima više srednjih članova ili samo jedan. Ukloni li se pak uzrok, uklanja se i učinak. Prema tome, kad u tvornim uzrocima ne bi postojao prvi član, ne bi bilo ni posljednjega, ni srednjega. No kad bi se u tvornim uzrocima išlo u beskonačnost, onda ne bi postojao iskonski tvorni uzrok, pa tako ni posljednji učinak, ni srednji tvorni uzroci. A to je očito pogrešno. Prema tome, nužno je postaviti neki iskonski tvorni uzrok, kojega svi nazivaju Bogom.

Treći put polazi od mogućega i nužnoga, a on je ovakav. U stvarima nalazimo naime neke koje mogu biti i ne biti, jer neke nastaju i propadaju, te prema tome mogu biti i ne biti. A nemoguće je da takve stvari postoje svagda, jer ono što može ne biti, jednom doista ne postoji. Ako bi dakle sve stvari bile u mogućnosti da ne postoje, onda nekoć nije bilo ničega. No kad bi to bilo istina, onda također ni sada ne bi bilo ničega, jer ono čega nema, može početi postojati samo po nečemu što postoji. Prema tome, ako nije bilo nikakvoga bića, onda bi također bilo nemoguće da nešto počne postojati, niti bi sada ičega bilo. A to je očito pogrešno. Dakle, nisu sva bića moguća, nego mora u stvarnosti postojati nešto nužno. Sve pak što je nužno ili prima uzrok svoje nužnosti izvana, ili ga ne prima. No nije moguće da se kod bića koja primaju uzrok svoje nužnosti ide u beskonačnost,

koji jesam“. Nije slučajno da Toma upravo taj tekst navodi u ovome članku (usp. *Ali protiv*).

kao ni kod tvornih uzroka, kako je dokazano. Prema tome, nužno je postaviti neko po sebi nužno biće, koje uzrok nužnosti ne prima izvana, nego je ono uzrok nužnosti drugim bićima. A to svi nazivaju Bogom.

Četvrti put polazi od stupnjeva koji se nalaze u stvarima. U njima se naime nalazi nešto više i manje dobro, istinito i plemenito; tako je i u drugim sličnim slučajevima. Ali „više“ i „manje“ pripisuje se različitim stvarima prema različitom načinu približavanja nečemu što je u punini takvo, na primjer toplije je ono što se više približava punini topline. Dakle, postoji nešto što je najistinitije, najbolje i najplemenitije te dosljedno tome vrhunsko biće, jer ono što je vrhunski istinito, to je vrhunsko biće, kako se kaže u drugoj knjizi *Metafizike*. Međutim, ono što se naziva vrhunskim u nekom rodu, uzrok je svega što spada u taj rod, na primjer vatra koja je vrhunski topla, uzrok je svih toplih tijela, kako se kaže u istoj knjizi *Metafizike*.⁵ Prema tome, postoji nešto što je svim bićima uzrok postojanja, dobrote i bilo kojega savršenstva. A to zovemo Bogom.

Peti put polazi od upravljanja stvarima. Vidimo, naime, da neka bića kojima nedostaje spoznaja, to jest prirodna tijela, djeluju radi neke svrhe, što se pokazuje u tome da svagda ili vrlo često djeluju na isti način kako bi postigla ono što je najbolje. Stoga je očito da svrhu ne postizavaju slučajno, nego namjerno. No ona bića kojima nedostaje spoznaja teže prema nekoj svrsi samo ako ih je tamo usmjerilo neko spoznajom obdareno umno biće, kao što strijelac usmjeruje strelicu. Prema tome, postoji neko umno biće koje sve prirodne stvari usmjerava prema određenoj svrsi. To biće nazivamo Bogom.

⁵ Aristotelov i Tomin primjer s vatrom valja shvatiti u smislu starogrčke filozofske znakovitosti, kao recimo u Heraklita, a ne sa stajališta suvremene fizike.

Odgovor na 1. razlog: Kao što kaže Augustin u djelu *Rukoveti* (Enchiridion): „Budući da je Bog krajnje dobar, on nikada ne bi dopustio da se u njegovim djelima pojavi neko zlo, kad ne bi bio tako svemoguć i dobar da čak i od zla učini dobro.“ Prema tome, u beskonačnu Božju dobrotu spada to da dopušta zla kako bi iz njih izveo dobro.

Odgovor na 2. razlog: Budući da narav djeluje radi određene svrhe zato što je usmjerava neki viši djelatnik, sva se prirodna zbivanja nužno moraju svesti na Boga kao na svoj iskonski uzrok. Na sličan način treba svesti i zbivanja koja proizlaze iz slobodnog odlučivanja na neki viši uzrok nego što su ljudski razum i ljudska volja, jer oni su promjenljivi i mogu zatajiti. A sve što je promjenljivo i što može zatajiti potrebno je svesti na neko iskonsko nepokretno i po sebi nužno počelo, kako sam pokazao.

Dominik – čovjek molitve

Dominik je bio posebno privržen molitvi, čovjek molitve.

Njegova se molitva nije pokazivala samo u riječima koje su izvirale iz njegova srca, nego i u stavu tijela, nagnutima, poklecanjima, prostracijama, dok bi čitao u tišini svoje sobice ili dok bi išao propovijedati. Uvijek je govorio s Bogom ili o Bogu.

Blaženi Jordan Saski († 1237.), njegov nasljednik na čelu Reda, u djelu *Knjižica o počecima Reda propovjednika*, najdragocjenijem životopisu sv. Dominika potvrđuje: „Danju nitko nije bio društveniji s braćom ili pratiteljima, nitko ugodniji. U noćnim satima nitko nije bio od njega uporniji u bdjenjima i raznovrsnim prošnjama. Dan je darivao bližnjima, a noć Bogu.“

Dominikanska tradicija čuva njegovo živo iskustvo u djelu pod naslovom *Devet načina moljenja svetog Dominika*. Djelo je napisao jedan dominikanac između 1260. i 1288. godine, a pomaže bolje upoznati nutarnji život Sveca.

Devet načina moljenja svetog Dominika

Proslov

Sveti naučitelji, poput Augustina, Lava, Ambrozija, Grgura, Hilarija, Izidora, Ivana Zlatoustog, Ivana Damašćanina, Bernarda i drugih veoma pobožnih grčkih i latinskih naučitelja, opširno su govorili o molitvi. Opisivali su je i preporučivali, isticali njenu nužnost i korisnost, tumačili načine, pripremu i zapreke molitve. No slavni i časni naučitelji, brat Toma Akvinski i Albert, iz Reda propovjednika, u svojim knjigama, kao i Vilim u raspravi o krepostima, nastavili su uzvišeno, učeno, pobožno i lijepo govoriti o molitvi. Ipak ovdje treba nešto reći o načinu molitve prema kojem duša pokreće dijelove tijela kako bi sama bila žarče ponesena k Bogu. Tako pokrećući tijelo duša i sama biva pokrenuta od tijela, čas u zanosu kao sveti Pavao, čas u agoniji kao Spasitelj, čas u ushitu duha kao prorok David. Blaženi je Dominik često molio na taj način. Poznato je naime da su sveci Starog i Novog zavjeta ponekad tako molili. Takav način moljenja potiče naizmjeničnu pobožnost, iz duše u tijelo i iz tijela u dušu. A takav je način moljenja dovodio Dominika do obilatih suza i pojačavao žar dobre volje dotle da um nije mogao zadržati udove tijela da ne pokažu njegovu pobožnost sigurnim znacima. Stoga se snagom duha

kojom je molio katkad sam uzdizao u molbe, prošnje i zahvale.

A ovo su bili njegovi načini moljenja, uz one vrlo pobožne i uobičajene načine za vrijeme slavljenja mise i moljenja psalama, u kojima ga se često viđalo gdje obavljajući svete službe – bilo u koru bilo na putu – odjednom biva uznesen iznad sebe i gdje razgovara s Bogom i anđelima.

Prvi način moljenja

Prvi način moljenja ponizni je naklon pred oltarom kao pred Kristom, koga oltar označuje, stvarno i osobno nazočnim, a ne samo u znaku, prema riječima: „Molitva poniznog prodire kroz oblake.“¹ Ponekad je govorio braći prema Juditinim riječima: „Gospodine, molitva poniznih i krotkih uvijek ti je bila mila.“² Poniznošću su Kanaanka i rasipni sin postigli ono što su željeli. Također je govorio: „Nisam dostojan da unideš pod krov moj.“³ „Ponizi duboko duh svoj“⁴ i zato se, Gospodine, prigibam ponizno pred tobom uvijek i do kraja.⁵

I tako je naš sveti otac, uspravivši tijelo, prignuo glavu i gledajući ponizno prema Kristu, svojoj glavi, promišljajući svoju podložnost i Kristovu izvrsnost, potpuno se predavao njegovu čašćenju. I braću je poučavao da to čine kada prolaze ispred raspela, znaka Kristova poniženja, kako bi Krist, koji se za nas do kraja ponizio, mogao vidjeti nas ponizne pred svojim veličanstvom. Zapovjedio je također braći da se na taj način ponizno priginju pred Presvetim Trojstvom, kada svečano govore: *Slava Ocu, i*

¹ Sirah 35, 17.

² Prema Vulgati (Judita 9, 16). – Usp. Judita 9, 11b.

³ Mt 8, 8.

⁴ Sirah 7, 19.

⁵ Usp. Ps 119 (118), 107.

Sinu, i Dubu Svetome. Taj način, kao što je prikazano na slici, s dubokim naklonom glave bio je početak njegove pobožnosti.

Drugi način moljenja

Blaženi Dominik je često molio potpuno prostrt, licem okrenutim prema zemlji. Potresena srca, ponekad je one evanđeoske riječi tako glasno izgovarao da bi ga se čulo kako moli: „Bože, milostiv budi meni grešniku.“⁶ Pobožno i s poštovanjem prisjećao se Davidovih riječi govoreći: „Ja sam sagriješio, ja sam učinio zlo.“⁷ Jecajući silno je plakao, govoreći: „Zbog mnoštva zloće svoje nisam dostojan vidjeti visine nebeske, jer sam razgnjevio srdžbu tvoju i učinio što je zlo pred tobom.“⁸ Riječima psalma „Bože, ušima svojim slušasmo“, žarko je i pobožno govorio: „Jer naša se duša u prah sručila, trbuh se naš za tlo prilijepio!“⁹, dodajući: „Moja duša leži u prašini, po riječi svojoj vrati mi život.“¹⁰

U želji da braću nauči s kakvim poštovanjem treba moliti, govorio je: „Kad su mudraci, oni pobožni kraljevi ušli u kuću, nađoše dijete s Marijom, majkom njegovom.“¹¹ Sigurno je naime da smo pronašli Bogočovjeka s Marijom, službenicom njegovom. Dođite, prignimo koljena i padnimo nice, poklonimo se Gospodinu koji nas stvori.“¹² Mlađe je poticao govoreći: „Ako ne možete oplakivati svoje grijeha jer ih nemate, ipak ima mnogo grešnika koji se mogu pripremiti za milosrđe i ljubav,

⁶ Lk 18, 13.

⁷ 2 Sam 24, 17.

⁸ Manašejeva molitva 9-10, u: *Časoslov*, sv. III, Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 1984, str. 322.

⁹ Ps 44 (43), 26.

¹⁰ Ps 119 (118), 25.

¹¹ Usp. Mt 2, 11.

¹² Ps 95 (94), 6.

zbog kojih su proroci i apostoli naricali, zbog kojih je, kad ih Isus ugledao, gorko zaplakao,¹³ a i sveti David je slično plakao govoreći: „Vidjeh otpadnike i zgadiše mi se.“¹⁴

Treći način moljenja

Zbog toga se, ustajući sa zemlje, trapio čeličnim lancem govoreći: „Tvoja me stega popravlja do kraja.“¹⁵ Zato je Red donio odluku da se sva braća, u spomen na primjer svetog Dominika, svakoga radnog dana nakon Povečerja, dok pobožno govore psalam „Smiluj mi se, Bože, itd.“ (*Miserere*) ili „Iz dubine“ (*De profundis*) trape drvenim šibama po golim leđima bilo za svoje grijehе bilo za grijehе onih od čije milostinje žive. Stoga nitko ne smije izbjegavati taj sveti primjer, kolikogod bio nevin.

Četvrti način moljenja

Nakon toga sveti Dominik bi ostao pred oltarom ili u kapitolu pogleda uprta u Raspetoga, gledajući ga s neusporedivom prodornošću, padajući često na koljena, i do sto puta. Štoviše, katkad od Povečerja pa do ponoći, sad ustajući, sad klečeći, kao apostol Jakov, kao gubavac iz Evanđelja govoraše klečeći: „Gospodine, ako hoćeš, možeš me očistiti.“¹⁶ Poput sv. Stjepana na koljenima glasno uzvikujući: „Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh.“¹⁷ Oblikovalo se u našem ocu sv. Dominiku veliko povjerenje u Božje milosrđe spram njega samoga, spram grešnika, kao i spram očuvanju najmlađe braće koju je raspršio

¹³ Usp. Lk 19, 41.

¹⁴ Ps 119 (118), 158.

¹⁵ Prema Vulgati Psalam 17, 36. Usp. Ps 18, 36: „Tvoja me desnica drži, tvoja me brižljivost uzvisi.“

¹⁶ Mk 1, 40; Mt 8, 2.

¹⁷ Dj 7, 60.

u svijet da propovijedaju dušama. A događalo mu se da nije mogao vladati glasom te bi ga braća čula kako viče: „K tebi, o Bože, vapijem, ne oglušiš se na me, da neuslišan ne postanem kao oni koji u grob silaze“¹⁸, i druge slične riječi iz Svetoga pisma.

Katkad je pak govorio samo u srcu i glas mu se uopće nije mogao čuti; ostajao je tako dugo na koljenima, ushićena duha. A ponekad se činilo da je u tom stavu pogledom duha prodro u nebo te ga se ubrzo vidjelo ozarena radošću kako briše suze koje su mu navirale. Bio je obuzet velikom čežnjom, poput žedna čovjeka koji stiže na izvor i putnika koji se približava domovini. Tada bi postajao zaneseniji i gorljiviji, što se vidjelo iz brzine njegovih pokreta, ali dostojanstven, kod ustajanja i poklecanja. Običavao je toliko prigibati koljena, da se zaustavljao na putovanjima, u gostinjcima nakon naporna puta pa i na samoj cesti. Dok su drugi spavali ili odmarali, vraćao se klečanju kao svojevrsnom umijeću i svojoj posebnoj službi. Učio je i braću tako moliti, više primjerom nego riječima.

Peti način moljenja

Kada je bio u samostanu, sveti otac Dominik bi ponekad stajao uspravno pred oltarom, uspravivši se cijelim tijelom na svoje noge, ne pridržavajući se ni za što ni se naslanjajući ni na što, držeći katkad ruke ispružene u razini prsiju poput otvorene knjige. I tako bi se držao u stojećem stavu kao da pred Bogom čita s velikim poštovanjem i pobožnošću. A vidjelo se na ustima da meditira o riječima Božjim i kao da ih samom sebi nježno ponavlja. Usvojio je naime onaj način na koji je molio i Gospodin koji, kao što piše u Lukinu evanđelju, „uđe po

¹⁸ Ps 28 (27), 1.

svom običaju na dan subotni u sinagogu te ustane čitati“ (Lk 4, 16). I u psalmu se kaže: „Pinhas se diže, pomoli se i pošasti nesta“ (Ps 105, 30).

Katkad bi sklopio ruke, stisnuvši ih čvrsto pred očima i skupio se, katkad bi pak podigao ruke do ramena, kao što običava svećenik dok slavi misu, kao da hoće prikloniti uho kako bi nešto pozornije čuo što bi se govorilo s oltara. Kad bi vidio njegovu pobožnost dok je molio uspravno stojeći, mislio bi da vidiš proroka koji s anđelom ili s Bogom čas govori, čas sluša, čas tiho razmišlja o onom što mu je objavljeno.

A kad bi bio na putu, krišom bi i nenadano ukrao vremena za molitvu i najednom bi se, stojeći, svim umom usmjerio na nebo. I ubrzo bi ga čuo kako vrlo nježno i tankočutno izgovara ljupku riječ iz srži bogatstva Svetog pisma, što se činilo da ih crpi iz samih Spasiteljevih izvora. I tim su primjerom braća bila jako dirnuta u nazočnosti svog oca i svog učitelja; postavši gorljiviji najbolje su poučavani za smjernu i trajnu molitvu: „Kao što su uprte oči slugu u ruke gospodara, i oči sluškinje u ruke gospodarice“ (Ps 123, 2).

Šesti način moljenja

Vidalo se ponekad kako naš sveti otac Dominik moli, kako sam čuo od svjedoka koji su to vidjeli, s raširenim rukama otvorenih dlanova, snažno ispruženim u obliku križa, stojeći uspravno koliko je više moguće. Na taj je način molio kada je Bog, na njegovu molbu, vratio život dječaku Napoleonu, u sakristiji svetog Siksta u Rimu, i kada je u crkvi za vrijeme slavljenja mise bio podignut sa zemlje, kao što nam je pripovjedila dobra i sveta sestra Cecilija, koja je bila nazočna i vidjela s mnoštvom drugih ljudi. Tako je učinio Ilija, kada je oživio

udovičina sina, nakon što se pružio nad dječaka (1 Kr 17, 21). Slično je molio blizu Toulouse, kada je engleske hodočasnike spasio od opasnosti utapljanja u rijeci, kao što je drugdje zapisano. Naš je Gospodin tako molio viseći na križu, to jest raširenih ruku i dlanova „sa silnim vapajima i suzama bi uslišan zbog svoje predanosti“ (Heb 5, 7). Ni sveti Božji muž Dominik nije često običavao moliti na taj način, osim kad je, po Božjem nadahnuću, znao da će se nešto veliko i čudesno dogoditi snagom njegove molitve. A braći niti je branio moliti na taj način niti ih je poticao.

Ne znamo što je rekao kada je oživio onoga dječaka moleći naime i stojeći raširenih ruku i dlanova u obliku križa. Možda je izgovara one Ilijine riječi: „Gospodine, Bože moj, preklinjem te, učini da se duša ovog djeteta vrati u njegovo tijelo“ (1 Kr 17, 21), kao što se njegovim načinom služio i u moljenju. No, braća i sestre, gospoda kardinali i drugi, pozorni na njegov neobičan i čudesan način moljenja, nisu zapamtili riječi koje je izrekao niti su se kasnije usuđivali o tome pitati svetog i čudesnog Dominika, jer je u svima potaknuo veliki osjećaj strahopoštovanja zbog učinjenog čuda.

Riječi Psaltira koje spominju taj način molitve izgovarao je ozbiljno, polako, zrelo i pomno, tj. „Gospode, Bože moga spasenja, vapim danju i noću pred tobom“, sve do retka: „Svaki dan vapim k tebi, Gospode, k tebi pružam svoje ruke“ (Ps 87, 2-10), itd., sve do kraja. Isto tako: „Gospode, čuj moju molitvu, u vjernosti svojoj prikloni uho na molitvu moju, u pravednosti me svojoj usliši“, sve do retka: „Pružam k tebi ruke svoje. Duša moja kao suha zemlja žeda za tobom. Gospode, usliši me brzo“ (Ps 143, 1-7).

Po tome bi svaki pobožni govornik mogao shvatiti nauk ovog oca u moljenju na ovaj način kao da je htio

čudesno dirnuti Boga snagom svoje molitve ili radije da je po nutarnjem nadahnuću osjetio da ga Bog velikodušno potiče da traži posebnu milost za sebe ili za bližnjega, potpomognut Davidovim naukom, Ilijinim značenjem, Kristovom ljubavlju, Dominikovom pobožnošću.

Sedmi način moljenja

Često su ga nalazili gdje moli potpuno uspravan i usmjeren prema nebu, poput strijele ispaljene iz napetog luka ravno prema nebesima, ruku uzdignutih povrh glave, širom ispruženih ili sklopljenih ili pak lagano otvorenih kao da će nešto primiti s neba. A vjeruje se da je tada u njemu rasla milost i bio je ponesen izvan sebe te je za Red što ga je osnovao primio od Boga darove Duha Svetoga: nutarnju radost što je njemu i braći daje život prema blaženstvima, da se u krajnjem siromaštvu, u gorkoj tuzi, u teškom progonu, u velikoj gladi i žeđi za pravdom, u neprestanom milosrđu svatko smatra sretnim i da u opsluživanju zapovijedi i savršenom nasljedovanju evanđeoskih savjeta bude radosno gorljiv. Činilo se tada da sveti otac ponesen uzlazi u Svetinju nad svetinjama i u treće nebo. Stoga se nakon te molitve ponašao proročki u ispravljanju, upravljanju ili propovijedanju, kako se spominje u čudesima.

No jedno treba ukratko spomenuti zbog pouke. Nakon te molitve tražio je sveti učitelj Dominik u Bologni, po svom običaju, savjet od starijih o nekim stvarima koje bi trebalo učiniti jer, govorio je, nekomu su dana neka dobra koja se ne daju drugima, što je već poznato u proroka. Tada je sakristan pozvao jednoga od sudionika toga vijeća da dođe u dio crkve rezerviran za žene zbog, kako mislim, ispovijedanja i nepromišljeno je dodao, ipak ne tako da bi pomislio kako će čuti sveti učitelj Dominik: „Jedna lijepa gospođa vas moli da dođete brzo.“ Shvativ-

ši u duhu Dominik se uznemiri u sebi i savjetnici ga promatrahu sa strahopoštovanjem. Tada naredi da dođe sakristan te mu reče: „Što si rekao?“ A on će: „Zamolio sam – reče – svećenika da dođe u crkvu.“ A otac Dominik reče: „Prekori se i ispovjedi grijeh koji poteče iz tvojih usta. Bog koji je sve stvorio, dao mi je proniknuti tvoje riječi koje si pokušao prekriti.“ I kazni ga ondje teškom i dugotrajnom kaznom tako da su sudionici bili dirnuti te suosjećali zbog patnji? I reče: „Idi, sine, naučio si između ostalog kako ispravno gledati na ženu, a ne suditi je po njezinu izgledu. Moli Gospodina da učini tvoj pogled čednim.“ Tako je razotkrio skriveno, ispravio bezumnika, poučio kažnjenoga, kao što je to u molitvi već unaprijed vidio. A braća su se divila, jer je rekao da tako treba činiti. I reče sveti učitelj: „Svaka je naša pravda u usporedbi s Božjom pravdom nečista.“

Naš sveti otac nije ostajao dugo u tom načinu moljenja, a dolazeći k sebi izgledao je kao da dolazi izdaleka poput hodočasnika svijetom, što se lako moglo primijetiti po njegovu izgledu i ponašanju. Braća bi ga ipak jasno čula da katkad u molitvi govori kao što je prorok govorio: „Čuj moje zazivanje dok tebi vapijem, dok ruke uzdižem svetomu hramu tvojem“ (Ps 28, 2).

A riječju i primjerom sveti je učitelj poučavao braću da tako mole, izgovarajući riječi psalma: „Sad, blagoslivljajte Gospodina, sve sluge Gospodnje što stojite u Domu Jahvinu, u noćnim satima! Dižite svoje ruke prema Svetišću i blagoslivljajte Gospodina!“ (Ps 133, 1-2), „Prizivljam te, Gospodine, k meni pohitaj! Slušaj glas moj kojim tebi vapijem! Podizanje mojih ruku nek' bude k'o prinos večernji!“ (Ps 140, 1-2).

Osmi način moljenja

Naš sveti otac Dominik imao je još jedan način moljenja, lijep, pobožan i ugodan. Nakon kanonski određenih molitvenih ura i zajedničke zahvale nakon jela, trezven i pun duha pobožnosti, što ga je crpio iz božanskih riječi pjevanih u koru ili u blagovaonici, naš bi se otac brzo povukao na neko osamljeno mjesto, u sobicu ili nekamo drugdje te čitao i molio sabrano u Božjoj nazočnosti. Sjeo bi mirno te otvorio ispred sebe knjigu načinivši znak križa; čitao bi, a duh mu je obuzimao blagi osjećaj kao da čuje Gospodinove riječi, prema psalmu: „Da poslušam što mi to Gospodin govori jer Gospodin obećava mir narodu svomu, vjernima svojim, onima koji mu se svim srcem vrate“ (Ps 85, 9). Činilo se i kao da raspravlja sa suputnikom gestama i u mislima, izgledao bi čas nestrpljiv, čas kao mirni slušatelj, zatim bi opet raspravljao i borio se te se istodobno smijao i plakao,

pogleda čas uprta u zrenju čas spuštenu, tiho bi govorio i udarao se u prsa.

Ako bi ga znatiželjnik htio skrovito promatrati, pojavio bi mu se naš sveti otac Dominik kao Mojsije koji je, povukavši se duboko u pustinju motrio gorući grm, a čuvši Gospodina koji mu govori ponizno mu se poklonio. U tom naime proročkom iskustvu čovjek Božji je brzo prelazio s čitanja na molitvu, iz molitve u meditaciju, iz meditacije u kontemplaciju.

A kad je tako čitao u samoći, častio je knjigu, poklonio bi se prema njoj i poljubio svaku knjigu, ponajprije ako je to bila knjiga Evandjelja ili ako bi čitao riječi što ih je sam Isus izgovorio. Ponekad bi lice zaklonio okrenuvši se postrance ili bi lice zaronio u ruke i nakratko ga prekrio svojim škapularom. Ispunjen tjeskobom i čežnjom, s poštovanjem bi ustao i smjerno se prignuo kao da se želi zahvaliti nekoj uvaženoj osobi za primljena dobročinstva. Ohrabren i potpuno smiren nastavio bi čitati knjigu.

Deveti način moljenja

Ovim se načinom služio putujući iz jedne zemlje u drugu, prije svega ako bi se našao u nekom pustom kraju. Tu se rado prepuštao meditacijama i kontemplaciji, a katkad bi drugovima na putu govorio: „Pisano je u knjizi Hošee: ‘Odvest ću je u pustinju i njenu progovorit’ srcu.“ Stoga se ponekad odvajao od druga, išao ispred njega ili ga slijedio iz udaljenosti. U hodu je napose molio, a za njegove meditacije širio se nutarnji plamen. I događalo se kao da tijekom molitve uklanja pepeo ili tje-
ra muhe s lica pa se stoga često štitio znakom križa.

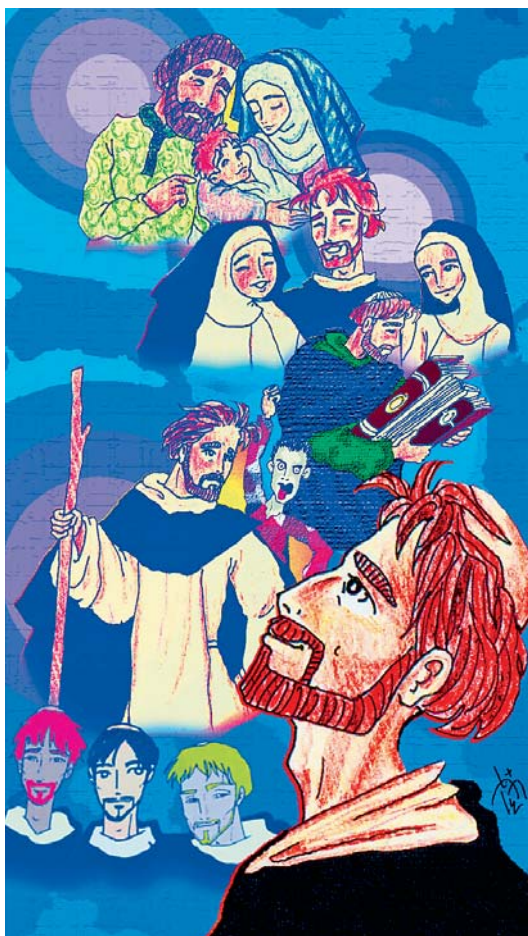
A braća su mislila da je svetac tim načinom moljenja dosegao puninu poznavanja Svetoga pisma i razumijeva-

nje srži božanskih riječi, te spoznavši skrivene stvari postigao odvažnost gorljivog propovijedanja i intimni odnos s Duhom Svetim.

Između brojnih događaja donosimo samo jedan po kojem se kaže da je đavao došao u crkvu braće propovjednika u Bologni u liku taštog i besramnog mladića te zatražio ispovijed. Dovedi su mu naizmjenice petoricu svećenika, jednog po jednog. Zabilježen je taj slučaj, jer mladić je tako djelovao da je svojim zlim riječima razdražio prvog ispovjednika koji je ustao iz ispovjedaonice i nije htio do kraja slušati te strahote. Slično je učinio i drugi i treći i četvrti i peti. Tiho su se povukli i nikada nisu htjeli otkriti ništa o toj ispovijedi, jer za njih je, kao ispovjednike, bila sakramentalna, premda se đavao ispovijedao. Dominik je tada bio u samostanu, pa ga sakristan dozva i požali mu se na onih pet svećenika koji ne moguše saslušati jednog grešnika; priopćivši to svetom ocu doda: „Velika je sablazan što braća svećenici propovijedaju pokoru, a neće grešnicima naložiti pokoru.“ I usta sveti otac Dominik od čitanja, molitve i kontemplacije, a držim da u tom poslu nije nevješt, i dođe saslušati đavlovu ispovijed. Kad dakle uđe u crkvu, pride mu đavao, a sveti otac ga odmah prepozna te mu reče: „Zašto, zlodušo, u ovoj pobožnosti iskušavaš sluge Božje?“ I vrlo žestoko ga izgrdi. A đavao smjesta nestade te ostavi u crkvi neugodan sumporasti miris. Sakristana pak obuze mir i riješi se zlovolje spram onih svećenika.

*s latinskoga preveo
fr. Anto Gavrić, OP*

Dodatak

Iscrpljen, Dominik umire na blagdan Preobraženja, 6. kolovoza 1221., nakon što je braći izrazio želju da bude pokopan pod njihovim nogama. Prije smrti ostavio je braći sljedeću oporuku: „Imajte ljubavi, čuvajte poniznost, živite dragovoljno siromaštvo.“

Dominikanci se redovito u molitvi utječu zagovoru svoga Utemeljitelja i ne zaboravljaju značajne Dominikove geste s kojom je slao braću propovijedati, uvjeravajući ih: „Ja ću moliti za vas.“

Red je sačuvao spomen na molitve što ih je Dominik prikazivao za svoju braću i važno obećanje da će im biti korisniji nakon smrti negoli za života. Toga se braća i sestre Reda propovjednika sjećaju i u himnu *O spem miram* (*Divne l' nade*), koji je skladan prije 1256. godine. Kada god, osobno ili zajednički, mole ili pjevaju himan *Divne l' nade*, vapiju Dominiku: „Vrši, Oče, što si rek'o – molitvom pomози nas.“

Divne l' nade

Divne l' nade što je dade
plačnima u smrtni čas,
kad obeća biti braći
i po smrti štiti i spas.

Vrši, Oče, što si rek'o:
molitvom pomози nas.

Čudesno si ozdravljao
tijelo svijetu bolesnom;
naših duša boli sada
liječi moću Kristovom.

Vrši, Oče, što si rek'o:
molitvom pomози nas.

Slava Ocu i Sinu i Duhu Svetomu.

Vrši, Oče, što si rek'o:
molitvom pomози nas.

Na molbu pape Urbana IV. sveti Toma Akvinski sastavio je i nekoliko himana za bogoslužje novoga blagdana Tijelova 1264. Donosimo jedan euharistijski himan koji se vrlo često pjeva za vrijeme svete pričesti.

Klanjam ti se smjerno

Tekst: sv. Toma Akvinski

Klanjam ti se smjerno, tajni Bože naš,
Što pod prilikama tim se sakrivaš,
Srce ti se moje sasvim predaje,
Jer dok promatra te, svijest mu prestaje.

Vid i opip, okus varaju se tu,
Al za čvrstu vjeru dosta je, što čuh,
Vjerujem u svemu Kristu Bogu svom,
Istine nad ovom nema istinom.

Samo Bog na križu bješe oku skrit,
Ovdje je i čovjek tajnom obavit,
Vjerujem u oba, oba priznajem,
S razbojnikom isto skrušen vapijem.

Ranâ kao Toma ja ti ne vidim,
Ipak Bogom svojim priznajem te s njim;
Daj, da vjera moja uvijek življe sja,
Da se ufam u te, da te ljubim ja.

Uspomeno smrti Spasa premilog,
Živi Kruše, što si život puka svog:
Daj da sved od tebe i moj živi duh,
Dokraj žića budi najslađi mu kruh.

Pelikane nježni, Spasitelju moj,
Blatna me u krvi peri presvetoj:
I kap njena može svijet da spasi cijel,
Da bez ljage bude, posve čist i bijel.

Isuse, kog sad mi krije veo taj,
Žarku želju, molim, ti mi uslišaj:
Daj, da otkrito ti lice ugledam
I u slavi tvojoj blažen uživam. Amen.

Preveo (prepjevao) Milan Pavelić, DI

BALADA O GOSPINIM PČELAMA

Tako je bila Marija lijepa
Da su se za njom jagmile pčele,
Pa kad bi časkom prestala s poslom,
Na njene ruke one bi sjele.

Jer te su ruke nosile Krista,
Iz njih je slatko jeo i pio.
Pčele su znale da je med njihov
Djetetu Božjem posebno mio.

Bile su tužne što žive malo
I što im krila ne traju duže.
One bi htjele barem još jednom
Isusu ljubav s medom da pruže.

Zato ih Gospa vječnima stvori:
U svijeći ljubav gori im bijela.
Jer, što su svijeće tu na oltaru
Rojevi nego usnulih pčela?

Rajmund Kupareo, OP (1948.)

Red propovjednika posebno je povezan s Marijom Magdalenom, koju časti kao suzaštitnicu Reda. Sveti Toma Akvinski naziva je „apostolicom apostola“. Ona je prvi svjedok Uskrsnuća Sina Božjega. U njoj, naime, dominikanci prepoznaju ostvareni dominikanski ideal: promišljati, razmatrati otajstvo Isusa Krista i prenositi drugima plodove svoga razmišljanja. Od 1295. dominikancima je povjereno čuvanje svetišta Marije Magdalene u Francuskoj. Prema jednoj legendi, sama Marija Magdalena je izabrala dominikance za tu službu.

Blaženi Alvar iz Cordobe (oko 1350.-1430.) jedan je od važnijih osoba koje su na Zapadu pridonijele širenju pobožnosti Križnoga puta. Vrativši se iz Svete Zemlje, u dominikanskome samostanu Nebeskih stuba (Scalae caeli) u Cordobi (Španjolska) izgradio je niz malih kapelica u kojima su oslikani glavni događaji Muke Gospodnje prema obrascu postaja Križnoga puta.

Francuski dominikanac Henri Didon (1840.-1900.) bio je aktivan u oživljavanju Olimpijskih igara. Na prve moderne Olimpijske igre u Ateni 1896. godine poveo je sa sobom i nekoliko učenika iz dominikanske gimnazije „Albert Veliki“ pokraj Pariza. Od njega potječe geslo Olimpijskih igara: „Citius, altius, fortius“ (Brže, više, jače!) i slavna izreka vezana uz Olimpijske igre: „Važno je sudjelovati, a ne pobijediti!“

Izbor iz literature

za one koji žele dublje upoznati sv. Dominika i Red propovjednika

Guy Bedouelle, *Dominik ili dar riječi*, Globus, Zagreb, 1990.

Thomas Eggenesperger i Ulrich Engel, *Dominikanci u svijetu i na hrvatskim prostorima*. Povijest – duhovnost – aktualni projekti, Zagreb, 2003.

William A. Hinnebusch, *Dominikanci*. Kratka povijest Reda, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997.

Stjepan Krasić, *Dominikanci*. Povijest Reda u hrvatskim krajevima, Nakladni zavod Globus, Zagreb, 1997.

Jordan Sasaki, *Počeci Reda propovjednika*, Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2000.

Franjo Šanjek, *Dominikanci i Hrvati*. Osam stoljeća zajedništva (13.-21. stoljeća), Kršćanska sadašnjost i Dominikanska naklada Istina, Zagreb, 2008.

Dominikanci u Hrvatskoj, Galerija Klovićevi dvori, Zagreb, 2011.

Na mrežnoj stranici Hrvatske dominikanske provincije možete naći i dodatne sadržaje:

www.dominikanci.hr

Pojmovnik

Albigenzi – sekta na jugu Francuske tijekom 12. i 13. stoljeća. Dobili su ime po pokrajini Albi. Nazivani su i katarima (od riječi *kataros* što znači *čist*).

Albigenško krivovjerje – nauk prema kojem postoje dva boga – bog dobra i bog zla. Zli bog (starozavjetni) stvorio je materijalni svijet, a dobri (novozavjetni) bog duhovni svijet. Taj nauk ističe da je čista duša zarobljena u tijelu, a da je novozavjetni bog poslao jednoga od svojih anđela (Isusa Krista) da ljude pouči kako da se spase i da „čisti“ (*kataroi*) uđu u nebo. Nisu priznavali sakramente ni Crkvu.

Antipapa – protupapa, papa koji nije valjano izabran i kojega Katolička Crkva nije priznala papom, protivnik valjano izabranomu papi.

Apostolat – poslanje Crkve da naviješta i svjedoči evanđelje.

Apostolski administrator – biskup koji u ime Svetoga Oca upravlja jednim područjem i koji može imati prava i obveze koje ima biskup u svojoj biskupiji.

Askeza – vježbanje u kreposti, molitvi i razmatranju; obuzdavanje požuda i težnja za što većim sjedinjenjem s Bogom.

Autokefalnost – samostalnost, samoupravljanje; u pravoslavlju je to crkvenopravni položaj neke crkve koja ima potpunu samostalnost, neovisna je o Carigradskom patrijarhatu i ostalim pravoslavnim Crkvama.

Beatifikacija – proglašenje preminule osobe blaženom. Usp. *kanonizacija*.

Bogoslov – 1. teolog; 2. u katolicizmu, student teologije koji se u bogosloviji ili velikom sjemeništu priprema za svećeničko ili redovničko zvanje.

Boljševizam – u izvornome značenju učenje V. I. Lenjina o pitanjima teorije, organizacije, strategije i taktike partije radničke klase. To je i naziv za društveni poredak u Sovjetskome savezu uspostavljen 1917., a koji je srušen 1991. godine. Poslije *Listopadske revolucije* i stvaranja *Komunističke internacionale* u mnogim se zemljama vršio proces boljševizacije komunističkih partija. Boljševizam je od ruskoga postao međunarodni pojam za revolucionarni socijalizam.

Boljševizacija – provođenje u praksi ideje boljševizma.

Brat suradnik – u Dominikanskome redu postoje redovnici klerici i laici. Brat suradnik po svojim je zavjetima izjednačen s braćom klericima, ali nema svećenički red.

Bratovština – udruga vjernika radi religioznih i socijalnih ciljeva koje pridonose duhovnom životu naroda intenzivnim vjerskim životom svojih članova, širenjem pučkih pobožnosti i svećanim sudjelovanjem u javnim vjerskim manifestacijama (procesije, hodočašća i sl.).

Bula – svečano papinsko pismo s visećim olovnom, srebrnim ili zlatnim pečatom; pisana je na pergameni svećanim stilom i pismom te upućuje na važnije događaje ili svećanosti.

Cisterciti – ogranak benediktinskoga reda koji je obnovio sv. Robert iz Molesmea (11. st.).

Celibat – lat. *caelibatus*: življenje bez žene, beženstvo; uzdržljivost od ženidbe. U Katoličkoj Crkvi na celibat se obvezuju svi klerici.

Časoslov (brevijar) – službena knjiga Katoličke Crkve u kojoj su sustavno poredani molitveni tekstovi i čitanja za sve dane u godini i prema satima u danu.

Ćudoređe – drugi naziv za moral.

Dekret – lat. *odredba, odluka*; pismena je naredba crkvenih vlasti (pape, biskupa, provincijala).

Disertacija – znanstvena rasprava.

Dijeceza – naziv za područje kojim upravlja biskup – biskupija.

Docent – samostalan predavač na fakultetu.

Dogma – grč. *mišljenje, nauk, odluka*; vjerske istine i sustav vjere. Kod katolika odnosi se na neku vjersku istinu objavljenu Svetim pismom i predajom, koju je od Boga objavljenom istinom proglasilo crkveno učiteljstvo.

Dogmatizam – 1. nauk o dogmama, prihvaćanje dogmi. 2. Filozofski ili religijski stav koji kategorički odbacuje sumnju ili kritiku.

Dogmatika – ili dogmatska teologija grana je teologije čija je zadaća urediti i povezati u cjelinu nauk Svetoga pisma i predaje kako bi se vjerske istine mogle tumačiti na sustavan i razumljiv način.

Doktrina – skup vjerovanja, mišljenja i načela neke religije ili vjeroispovijesti; nauk, učenje.

Dualizam – učenje po kojem čitavom stvarnošću upravljaju dva počela: duh i njemu suprotstavljena materija.

Dušobrižništvo – svećenikovo duhovno vodstvo pojedinca.

Ekumenizam – nastojanje oko pomirenja, suradnje, zbližavanja i jedinstva kršćanskih crkava.

Episkopat – zbor biskupa koji kao najviša vlast upravlja Crkvom.

Evandeoski savjeti – duhovni novozavjetni savjeti kojima se preporučuje nasljedovanje Krista u poslušnosti, čistoći i siromaštvu. Predstavljaju duhovnu protutežu trima oblicima požude: oholosti, putenosti i lakomosti.

Evangelizacija – naviještanje evanđelja onima koji ga ne poznaju.

Generalna kurija Reda – središnje upravno tijelo Dominikanskoga reda u Rimu u kojem boravi Učitelj Reda i u kojem su promicatelji, povjerenstva, vijeća i uredi koji pomažu Učitelju Reda u upravljanju Redom.

Gestapo – njemačka Državna tajna policija koja je u razdoblju od nastanka Trećega Reicha pa sve do kraja Drugoga svjetskog rata djelovala na području samoga Reicha i u svim okupiranim zemljama. To je bila politička policija podređena Ministarstvu unutarnjih poslova Reicha s vrlo širokim ovlastima te se razvila u zloglasni instrument državne vlasti poznat po brojnim zločinima.

Grgurovska reforma – obnova Crkve prema papi Grguru VII. (1073.–1085.) koji se zalagao protiv simonije, laičke investiture i za radikalnu provedbu celibata.

Hereza – vjersko učenje koje se protivi dogmatskomu sustavu, krivo tumačenje neke dogme ili vjerske istine.

Heretički pokreti – javljaju se od samih početaka kršćanstva i u patrističkome razdoblju (2.-8. st.). Suprotstavljaju im se crkveni oci i crkveno učiteljstvo na ekumenskim koncilima.

Heretik – sljedbenik heretičnoga učenja.

Himan – oblik svečane pjesme u čast Bogu ili nekom svecu.

Inkunabula – lat. *incunabulum* (*kolijevka, početak nečega*) naziv je za prve tiskane knjige od 1455. do 1500. godine.

Investitura – darivanje službenoga položaja. Usp. *laička investitura*.

Istina – riječ pisana velikim početnim slovom označava Boga koji je savršena istina.

Izopćenje – lat. *excommunicatio*: ekskomunikacija; isključenje iz crkvene zajednice zbog krivovjerja ili teškoga prijestupa kojim je zajednici nanesena teška moralna šteta ili sablazan. Izopćenje isključuje osobu iz sakramentalnoga života i zajedništva s drugim vjernicima.

Juniorat – vrijeme privremenoga zavjetovanja redovnica.

Kanonik – u Katoličkoj Crkvi klerik, član kaptola koji po ustaljenome pravilu s drugim kanonicima zajedno moli časoslov, slavi euharistiju, ispovijeda i obavlja druge bogoštovne čine u katedrali ili drugoj crkvi. Ranije u povijesti Crkve, kanonici su pomagali biskupu u upravljanju biskupijom te organizirali i vodili školstvo u biskupiji, osobito za odgoj klera. Od 11. stoljeća neki kaptoli uvode redovnički način života pa tako nastaju samostani regularnih kanonika koji žive po *Pravilu sv. Augustina*.

Kanoničke crkve – crkve u kojima djeluju kanonici (osim katedrale).

Kanonizacija – čin kojim se krštena, preminula i kreposna osoba proglašuje svetom.

Kapitul – sastanak redovničkih poglavara nekoga reda (generalni kapitul) ili provincije (provincijski kapitul) radi analize zajedničkoga života ili rješavanja problema.

Kaptol – u Katoličkoj Crkvi, zbor kanonika čija je zadaća obavljati bogoslužje u stolnoj ili zbornoj crkvi te pomagati biskupu u upravljanju biskupijom. Ako je kaptol u sjedištu biskupije, zove se katedralni ili stolni kaptol, a ako je u nekome drugom mjestu biskupije zove se kolegijalni ili zborni kaptol.

Karizma – grč. *kharisma*: božanski dar, milost. Nadnaravni ili naravni dar koji je pojedincu Bog dao za služenje zajednici.

Kauza – pravni postupak za proglašenje osobe blaženom ili svetom.

Klauzura – lat. *clausura*: zatvoreni prostor; prostor u samostanu određen za stanovanje redovničkih osoba kamo drugima nije dopušten pristup.

Klaustar – lat. *claustrum*: zatvoren, ograđen prostor; unutrašnje samostansko četverokutno dvorište.

Kler – katolički „duhovni stalež“.

Klerik – odnosi se na muškarca koji je posvećen sakramentom sv. reda: đakoni, svećenici i biskupi. U klerički stalež se ulazi ređenjem za đakona.

Kodeks – lat. *codex*: popis, sveščići povoštenih daščica ispisanih s obje strane i uvezanih u obliku knjiga. Tekstovi su bili razdijeljeni u stupce pri čemu su se važniji tekstovi pisali velikim slovima, a ostali manjim slovima u kurzivu.

Kolegij – društvo osoba koje su međusobno povezane istim zanimanjem.

Konkvistadori – španjolski vojni osvajači i istraživači koji su u službi svojih kraljeva osvajali teritorije u Srednjoj i Južnoj Americi, vršeći strahovita nasilja nad domorocima.

Konstitucije – lat. *constutiones*: uredbe; zakonska pravila i propisi neke redovničke zajednice. Sadrže temeljne odredbe o upravljanju zajednicom te životu u njoj. „Knjiga konstitucija i naredbi braće Reda propovjednika“ knjiga je pravila i naredbi Dominikanskoga reda koja donosi opis ustrojstva i načina upravljanja u Redu te pravila koja braća dominikanci moraju poštivati, kao i upute za život u zajednici.

Kongregacija – vjerska zajednica s odobrenjem nadležne crkvene vlasti, s jednostavnim zavjetima ili bez zavjeta; vjerska društva u svrhu kršćanskoga vjerskog i moralnog usavršavanja.

Kontemplacija – lat. *contemplatio*: duhovno gledanje, motrenje, zrenje. To je zapravo unutarnja molitva u kojoj se molitelj u mislima spontano usredotočuje na božanske stvari. To nazivamo i čistom molitvom ili „molitvom srca“.

Zborska molitva – jednoglasno zborno pjevanje.

Kostrijet – kozja ili devina dlaka koja se koristi za izradu gruboga materijala za odjevne predmete, vreće i torbe. Odijevali su je monasi i članovi prosjačkih redova u pokorničke svrhe.

Krepost – čovjekovo čvrsto i postojano raspoloženje činiti dobro. Nastaje dugotrajnim vršenjem dobrih djela.

Krivovjerje (hereza) – vjersko učenje suprotno pravovjerju. U kršćanstvu podrazumijeva krivo tumačenje vjerske istine.

Kumani – nomadski narod s prostora središnje Azije koji je sredinom 11. stoljeća počeo naseljavati sjevernu obalu Crnoga mora. Živjeli su nomadskim životom i imali pogansku vjeru. Živjeli su od pljačke i otimačine, a narod su odvodili u ropstvo.

Laici – vjernici koji nisu svećenici.

Laička investitura – (svjetovna investitura) srednjovjekovna praksa prema kojoj su svjetovni vladari dodjeljivali crkvene službe.

Maori – ili Māori polinezijski je narod koji se na područje Novoga Zelanda naselio između 9. i 13. stoljeća.

Mauri – islamizirani stanovnici sjeverozapadne Afrike.

Meditacija – razmatranje, razmišljanje o smislu i značenju vjerskih istina.

Misije – širenje kršćanske vjere među nekršćanima.

Mistične zaruke – duhovne zaruke koje Bog sklapa s osobom. Time čovjek u potpunosti svoj život podlaže Božjim planovima.

Mistik – čovjek koji po razmatranju Božjih otajstava teži sjedinjenju s Bogom.

Moći ili relikvije – lat. *reliquiae*: ostaci, moći; tijelo, dio tijela, odjeća ili neki uporabni predmet pokojnoga mučenika ili sveca.

Monah – lat. *monachus*, što znači samotnik. Redovnik posvećen kontemplativnomu životu.

Monaštvo – oblik redovništva koji slijedi stroži, redovito kontemplativni način življenja u samostanima.

Moral – lat. *mos*: običaj. Ukupnost načela, pravila i propisa kojima se s obzirom na dobro i zlo ravnaju članovi nekoga društva ili religijske zajednice.

Moralno – ponašanje koje je u skladu s pravilima i propisima, s obzirom na dobro i zlo, prema kojima se ravnaju članovi nekog društva ili religijske zajednice.

Novak – osoba koja započinje redovnički život i koja vrijeme kušnje provodi u novicijatu tj. u samostanu pod vodstvom učitelja.

Novicij – „vrijeme kušnje“ u redovničkim zajednicama koje svaki redovnički kandidat (i kandidatkinja) mora provesti na početku redovničkoga života, a redovito traje godinu dana.

Oblačenje – predaja i oblačenje redovničke odjeće.

Odrješenje – riječi i geste kojima svećenik pokajniku podjeljuje oproštenje grijeha u sakramentu ispovijedi.

Oltarnik – laneno platno kojim se za bogoslužje prekriva oltar, a predstavlja simbol platna kojim je u grobu bilo ovijeno Kristovo tijelo.

O. (*malim početnim slovom*) – kratica za riječ *otac*. Tako se oslovljava svećenike redovnike.

OP – kratica za Dominikanski red prema lat. *Ordo praedicatorum* što znači Red propovjednika.

Opat – dolazi od lat. *abbas* što znači otac. Poglavar samostana koji ima status opatije.

Opatija – samostanska monaška zajednica kojom upravlja opat ili opatica.

P. (*malim početnim slovom*) – kratica od lat. *pater*: otac; titula pri oslovljavanju katoličkoga svećenika redovnika.

Pastoralna teologija – grana teologije koja proučava na koji se način teološke spoznaje odražavaju u praksi kršćanske zajednice.

Patareni – srednjovjekovna katarska sekta koja se pojavila na području Italije. Zastupala je dualističko učenje. Naziv su dobili prema milanskoj gradskoj četvrti Pataria.

Patristika – povijest starokršćanske književnosti iz razdoblja crkvenih otaca, od 2.-8. stoljeća.

Pergamena – ili pergament pisači je materijal (sličan papiru) izrađen od kože životinja, najčešće ovce i koze, koji se koristio prije uporabe papira.

Poganin – pripadnik politeističkih religija.

Postulatura – 1. u Katoličkoj Crkvi ured za vođenje službenoga postupka proglašavanja svetim ili blaženim; 2. vrijeme pripravnništva redovničkoga kandidata prije ulaska u novicijat.

Povečerje – lat. *completorium*; završni čas časoslova koji se moli neposredno prije poćinka.

Pravilo sv. Augustina – pravilo koje je sastavio sv. Augustin (5. st.), koje posebno naglašava osobno posvećenje koje se ostvaruje

životom u zajednici i ljubav kao bit kršćanskoga savršenstva. Uz neke izmjene koje su izvršene u 11. st., obdržavaju ga mnoge muške i ženske redovničke zajednice.

Prelat – lat. *praelatus*: pretpostavljen; viši klerik (biskup i viši od njega) koji obnaša redovitu duhovnu vlast.

Prior – lat. *prior*: prvi po redu; samostanski poglavar u nekim katoličkim redovima (npr. kod dominikanaca).

Prosjачki redovi ili mendikanti – lat. *ordines mendicantium*; katolički redovi koji zavjetuju siromaštvo i koji su nastali kao rezultat pauperističkoga (prosjakčkoga) pokreta krajem srednjeg vijeka. Pod pojmom Prosjakčkih redova se podrazumijevaju se prije svega Propovjednički ili Dominikanski i Franjevački red, zatim Pustinjački red sv. Augustina, karmelićani i serviti. Ime su dobili po dobrovoljnom osobnom ili zajedničkom odricanju materijalnih dobara i životu isključivo od ploda vlastitoga rada i milostinje („prosidbe“). Za razliku od monastičkih redova, ne prakticiraju nepokretljivost u odnosu na mjesta u kojima žive.

Provincija – autonomna jedinica redovničkih zajednica koja ima vlastitu upravu na čelu koje je provincijal.

Provincijal – poglavar provincije određene redovničke zajednice.

Pučke misije – vrijeme duhovne obnove župne zajednice s liturgijskim slavljinama i katehezama prilagođene svim dobima vjernika i socijalnim skupinama unutar župe.

Pučki propovjednik – svećenik koji provodi pučke misije.

Raskol – narušavanje crkvenoga jedinstva; odvajanje partikularne crkve od sveopće.

Raški pravoslavci – pravoslavni kršćani s područja srednjovjekovne Raške države Srba (današnja jugozapadna Srbija) koja je prestala postojati 1345. godine.

Redovnički zavjeti – tri zavjeta koja polažu redovnici i redovnice pri ulasku u neki red, družbu ili kongregaciju (poslušnost, čistoća i siromaštvo); polažu se nakon godine kušnje (novicijata), a mogu biti privremeni ili doživotni, jednostavni ili svečani.

Regularni kanonici – svećenici članovi stolnoga ili zbornog kapitola koji žive u zajednici po *Pravilu sv. Augustina*.

Rimska kurija – središnje upravno tijelo Katoličke Crkve u kojem su povjerenstva, vijeća, uredi i sudišta koji pomažu papi u upravljanju Katoličkom Crkvom.

Rozeta – arhitektonski element dekoracije u obliku ružinog cvijeta sa stiliziranim laticama koji se primjenjuje od romanike. Najčešće kao ukrasni prozor na crkvama i dvoranama.

Saraceni – srednjovjekovni naziv za sve Arape, jedno vrijeme i za sve muslimane. U vrijeme križarskih ratova Saraceni su nazivani i ostali islamizirani narodi Sredozemlja.

Sekta – dolazi od lat. riječi *sequi*: slijediti; odnosi se na manju religijsku zajednicu koja se odvojila od većinske religijske zajednice. Zastupa učenje koje je zasnovano na subjektivnom tumačenju svetih knjiga i službenih dogmi. Ima svoga karizmatskog vođu. Postoje u svim velikim svjetskim religijama.

Simonija – trgovina duhovnim dobrima. Naziv je dobila po Šimunovu čarobnjaku (Dj 8, 9-25) koji je od apostola za novac htio kupiti darove Duha Svetoga.

Sinoda – sastanak svećenika jedne biskupije, koju saziva biskup, na kojem vijećaju o pitanjima vjere i čudoređa ili općenito o stvarima koje se tiču Crkve.

Slobodna umijeća – srednjem vijeku svaki je student morao najprije studirati „umijeća“ prije studija bilo koje druge discipline (bilo teologije, medicine ili prava). Umijeća se dijele na mehanička (*artes mechanicae*) i slobodna (*artes liberales*). Slobodna umijeća obuhvaćaju *trivium* (tropuće = tečaj s tri predmeta), tj. gramatiku, retoriku i dijalektiku, te *quadrivium* (četveropuće = tečaj s četiri predmeta), tj. aritmetiku, glazbu, geometriju i astronomiju. Cijeli tečaj završavao bi filozofijom prirode i metafizikom.

Službenica Božja (sluga Božji) – naslov koji se dodjeljuje preminulim osobama za iznimno krepostan život; prethodi beatifikaciji.

Socijalizam – lat. *socialis*: društven; gospodarski, društveni i politički sustav koji zastupa društveno vlasništvo umjesto privatnoga.

Stigme – rane koje se katkad pojave na tijelu kršćanskih mistika, a odgovaraju Kristovim ranama.

Strnjika – slama.

Suma – lat. *summa*: zbroj, cjelina, glavna misao; vrsta srednjovjekovnog priručnika u kojem se izlaže teološka i filozofska građa.

Škapular – komad odjeće koji pokriva rame, prsa i leđa te seže do ispod koljena, a nose ga neki redovnici (benediktinci, karmelićani i dominikanci) kao dio svoje redovničke odjeće. Škapular koji nose vjernici laici sastoji se od dva komadića platna spojena dvjema vrpcama. Dominikanci ih daju vjernicima članovima bratstva sv. Dominika.

Tjelesnik – više puta presavijeno platno koje se razastre na oltar kod prinosa darova. Radi se o bijelome platnu na kojem se, zbog načina presavijanja, vidi devet kvadratnih polja. Na njemu se, nakon prinosa darova, nalaze posude s hostijama i kalež.

Traktat – znanstvena rasprava o teološkim i filozofskim pitanjima.

Trećoredac – član prosjačkog reda koji živi izvan samostana uobičajenim svjetovnim životom kao član bratstva dotičnoga reda (primjerice bratstvo sv. Dominika).

Opća skupština – u Dominikanskom redu sastanak provincijala pojedinih provincija iz cijeloga svijeta na kojem se razgovara o pitanjima koja se tiču čitavoga Reda.

Učitelj Reda (ili General Reda) – lat. *magister Ordinis*; vrhovni poglavar Dominikanskog reda.

Zavjet – svečano obećanje Bogu kojim se netko obvezuje nešto učiniti ili se nečeg odreći kako bi se ishodila neka milost. Vidi: *redovnički zavjeti*.

